

Jauniešu ar ierobežotām iespējām esošās situācijas kartēšana Latvijā

Pētījuma īstenotājs:

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts

Pētījuma pasūtītājs:

Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra

Rīga, 2025

Saturs

1. IEVADS	2
2. KOPSAVILKUMS	4
2.1. Būtiskākie secinājumi	4
2.2. Būtiskākā mērķgrupu statistika	6
2.3. Būtiskākās mērķgrupu vajadzības	7
3. IEPRIEKŠ VEIKTI PĒTĪJUMI PAR JAUNIEŠIEM AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM LATVIJĀ	11
4. MĒRĶGRUPU STATISTISKS RAKSTUROJUMS	31
4.1. Jauniešu skaits kopā	31
4.2. Jauniešu skaits reģionos	33
4.3. Jaunieši attālākās apdzīvotās vietās	34
4.4. Jaunieši ar invaliditāti	34
4.5. Sociālās atstumtības riska jaunieši	34
4.6. Jaunieši NEET situācijā	36
4.7. Jaunieši – bezdarbnieki	39
4.8. Priekšlaicīgi mācības pametuši jaunieši	40
4.9. Jaunieši ar veselības problēmām	42
4.10. Etniskās minoritātes	44
4.11. Jaunieši ārpusģimenes aprūpē un pēc tās	44
4.12. Emigrācija un remigrācija	46
4.13. Jaunieši – Valsts probācijas dienesta klienti	47
4.14. Ielu jaunatne	47
4.15. Diskriminācijai pakļautās jauniešu mērķgrupas	48
5. NEVALSTISKĀ SEKTORA ĪSTENOTAIS DARBS AR JAUNIEŠIEM AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM	52
6. JSPA ADMINISTRĒTO PROGRAMMU PROJEKTU JAUNIEŠU AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM IEKĻAUŠANAI ANALĪZE	57
6.1. Projektos aktualizētā problemātika	57
6.2. Valsts programmas ietvaros īstenoto projektu raksturojums	59
6.3. ES finansējuma ietvaros īstenoto projektu raksturojums	62
7. PADZIĻINĀTA IZPĒTE PAR JAUNIEŠU AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM VAJADZĪBĀM UN ŠĶĒRŠLIEM IESAISTEI	68
7.1. Šķēršļi, kas negatīvi ietekmē jauniešu ar ierobežotām iespējām iniciatīvu iesniegšanu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā	68
7.2. Būtiskākās jauniešu ar ierobežotām iespējām vajadzības un darbā ar jaunatni iesaistīto darbības izaicinājumi	70
7.3. Faktori, kas ierobežo jauniešu līdzdalību programmās “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss”	71
7.4. Vērtējums par JSPA īstenotajām aktivitātēm, programmām, projektiem un iniciatīvām jauniešu ar ierobežotās iespējām iekļaušanai	72
7.5. Nepieciešamie resursi un finansējuma iespējas iniciatīvu turpināšanai un attīstīšanai	73
7.6. Jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupas, kurās būtu nepieciešams prioritāri organizēt JSPA atbalsta aktivitātes	74
7.7. Informantu priekšlikumi atbalsta aktivitātēm esošās situācijas uzlabošanai	75
8. IETEIKUMI PILNVEIDOJUMIEM	77
9. PIELIKUMI	82
9.1. Pētījuma anotācija	82

1. IEVADS

2021. gadā Eiropas Komisija ir izstrādājusi “Īstenošanas pamatnostādnes. Programmu “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss” iekļaušanas un daudzveidības stratēģija”¹ (turpmāk tekstā – EK stratēģija). EK stratēģija nosaka pamatprincipus iekļaušanas un daudzveidības īstenošanai “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss” programmās, kā arī tajā ir noteikti pasākumi, kuri iekļaušanas jomā ir jāīsteno Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – ES) valstu jaunatnes aģentūrām, kuras administrē iepriekš minētās programmas. Atbilstoši EK stratēģijai, aģentūrām ir jāizstrādā valsts mēroga “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss” iekļaušanas un daudzveidības rīcības plāns (nacionālās stratēģijas), pamatojoties uz esošo situāciju. Pamatojoties uz augstāk minēto, Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra (turpmāk tekstā – JSPA) izstrādāja Iekļaušanas stratēģiju 2022.–2027. gadam iestādes administrētajām “Erasmus+” jaunatnes jomā un “Eiropas Solidaritātes korpuss” programmām² (turpmāk tekstā – JSPA Iekļaušanas stratēģija). JSPA Iekļaušanas stratēģijā ir norādīts, ka katru otro gadu tiks veikta detalizētāka statistikas apkopošana un analīze par jauniešiem ar ierobežotām iespējām. Tādēļ īstenota 2022. gadā sagatavotā kartējuma datu atjaunināšana un aktuālās situācijas analīze un iegūtie dati un informācija apkopota šajā ziņojumā.

Kartējumā sniegts pārskats par jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupām un to statistiskajiem rādītājiem, kā arī analizēta informācija par mērķgrupu sociālās iekļaušanas barjerām un līdzšinējo darbu ar mērķgrupām. Līdz ar to šis kartējuma ziņojums sniedz plašu analītisko bāzi turpmāko sociālās iekļaušanas aktivitāšu plānošanai un īstenošanai.

Kartējuma izstrādei tika īstenotas vairākas pētnieciskās aktivitātes:

- (1) Dokumentu analīze (Eiropas Savienības, nacionālā, pašvaldību līmeņa plānošanas dokumenti; nozaru pārskati; iesaistīto institūciju darba plānošanas dokumenti u.c.).
- (2) Statistiskās datu analīze, izmantojot kā nacionālās (Oficiālās statistikas portāls; konkrētu institūciju datu bāzes (Nodarbinātības valsts dienests; Labklājības ministrija, Valsts probācijas dienests, u.c.)), tā starptautiskās datu bāzes (Eurostat; World Health Organisation).
- (3) Iepriekš veiktu pētījumu datu sekundārā analīze.
- (4) Individuālās padziļinātās intervijas (ar sešām jaunatnes organizācijām (kopā 7 informanti), kas veic darbu ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām; pieciem jauniešiem (no trīs dažādām organizācijām), kas ir piedalījušies JSPA koordinēto projektu aktivitātēs; pieciem darba ar jaunatni ekspertiem; divu pašvaldību jauniešu centru pārstāvjiem (2 informanti)).

¹ Īstenošanas pamatnostādnes. Programmu “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss” iekļaušanas un daudzveidības stratēģija”. Pieejams tiešsaistē: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-12/implementation-inclusion-diversity_apr21_lv.pdf

² Jaunatnes starptautiskā programmu aģentūra. Iekļaušanas stratēģija 2022.–2027. gadam Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras administrētajām “Erasmus+” jaunatnes jomā un “Eiropas Solidaritātes korpuss” programmām, Rīga, 2023. Pieejams tiešsaistē: https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2023/02/JSPA_Ieklausanas-strategija-un-ricibas-plans_2023.pdf

Visa iegūtā un apkopotā informācija un dati tiek analizēti šajā kartējuma ziņojumā.

Kartējumu pēc JSPA pasūtījuma izstrādāja Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) pētnieku un asistentu darba grupa Ginta Klāsona (LKA Kultūras un mākslu institūta Lietišķo pētījumu projektu vadītājs) un Lauras Brutānes (LKA Kultūras un mākslu institūta zinātniskā asistente) vadībā 2025. gada maijā-jūlijā.

---

2. KOPSAVILKUMS

2.1. Būtiskākie secinājumi

Darbs ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām attīstās, taču joprojām ir fragmentēts un pārsvarā epizodisks. Pēdējo gadu laikā vērojamas pozitīvas tendences – pieaug interese par iekļaujošām praksēm, tiek veidoti mērķēti atbalsta instrumenti un izstrādātas stratēģijas, piemēram, JSPA īstenotā iekļaušanas stratēģija un atbilstošas finansējuma programmas. Šie soļi liecina par stratēģisku virzību uz lielāku iekļaušanu darbā ar jaunatni. Vienlaikus praksē darbs ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām joprojām notiek neregulāri un sadrumstaloti – visbiežāk tas skar jauniešus ar sociāliem, ģeogrāfiskiem vai ekonomiskiem šķēršļiem, kamēr darbs ar citām, sarežģītākām un mazāk redzamām grupām (piemēram, jauniešiem ar mentālās veselības problēmām, no ārpusģimenes aprūpes, ar diskriminācijas pieredzi vai atkarībām) ir retāk sastopams. Šī situācija atklāj gan esošo sistēmas nepietiekamību, gan potenciālu attīstībai – īpaši, ja organizācijām tiek nodrošināti ne vien finansējuma avoti, bet arī profesionālais atbalsts, ilgtermiņa motivācija un strukturēti sadarbības mehānismi.

Palielinās to organizāciju skaits, kas īsteno iekļaušanas aktivitātes regulāri un ilgtermiņā. Kartējuma dati rāda, ka kopumā aptuveni 130 organizācijas kādā no savām aktivitātēm ir iekļāvušas jauniešus ar ierobežotām iespējām. No tām tikai aptuveni 20 organizācijas šobrīd veic regulāru, mērķtiecīgu un sistemātisku darbu ar šo mērķgrupu. Lai gan šis īpatsvars joprojām ir neliels un kopējais regulārās iesaistes līmenis – zems, tas tomēr uzrāda pozitīvu dinamiku. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, kad šādu organizāciju bija uz pusi mazāk (ap 10), redzams pakāpenisks progress. Šī izaugsme liecina par pieaugošu gatavību sabiedriskajā un nevalstiskajā sektorā strādāt ar sarežģītākām mērķgrupām un par to, ka izpratne par iekļaušanas nozīmi kļūst arvien dziļāka. Tāpat tas atspoguļo arī valsts un ES līmeņa politikas instrumentu (piemēram, JSPA stratēģisko virzienu) pozitīvo ietekmi, kas motivē organizācijas paplašināt savu darbības tvērumu.

Daļai darba ar jaunatni veicēju trūkst zināšanu un kompetenču darbā ar specifiskām mērķgrupām. Lai arī daudzi jaunatnes jomas darbinieki ir motivēti un ieinteresēti strādāt ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām, viņiem bieži vien trūkst specifisku zināšanu un prasmju, kas nepieciešamas darbā ar noteiktām mērķgrupām. Īpaši tas attiecas uz jauniešiem, kuri saskaras ar garīga rakstura traucējumiem, atkarībām, ir pieredzējuši diskrimināciju dzimuma, seksuālās orientācijas vai etniskās piederības dēļ, arī jauniešiem ārpusģimenes aprūpē un pēc tās, ielu jauniešiem. Rezultātā šie jaunieši bieži netiek pietiekami uzrunāti vai atbalstīti. Darba ar jaunatni veicēji nereti paši atzīst savu neziņu un lūdz mācības, metodiskos materiālus vai mentoringu, lai justos drošāk šajās situācijās. Šis zināšanu trūkums kļūst par vienu no galvenajiem šķēršļiem šo konkrēto mērķgrupu efektīvai iekļaušanai.

Pastāv daudzveidīgi šķēršļi jauniešu līdzdalībai, taču arī ievērojams līdzdalības potenciāls, ja tiek radīti atbilstoši apstākļi. Jaunieši ar ierobežotām iespējām bieži sastopas ar vairākiem vienlaikus pastāvošiem šķēršļiem – finansiālām grūtībām, attālinātu dzīvesvietu, veselības problēmām, sociālo izolāciju un sabiedrības aizspriedumiem. Līdzdalības iespējas šīm grupām bieži ir ierobežotas gan praktiski (piemēram, transports, vides pieejamība), gan psiholoģiski – zema pašapziņa, pieredze ar noraidījumu vai izslēgšanu. Tomēr kartējumā un iepriekšējos pētījumos redzams arī pozitīvs signāls: daudzi jaunieši pauž vēlmi iesaistīties, ja vien tiek radīta droša, iekļaujoša un saprotama vide, kā arī nodrošināts personisks atbalsts. Tas liecina, ka šķēršļi nav absolūti – tos iespējams mērķtiecīgi mazināt, ja tiek veidoti elastīgi, dažkārt individuāli pielāgoti līdzdalības mehānismi, kas ņem vērā gan praktiskās, gan emocionālās vajadzības. Šāda pieeja ļauj ne tikai uzrunāt jauniešus, bet arī stiprināt viņu piederības sajūtu un uzticēšanos institūcijām.

Jaunieši ar ierobežotām iespējām publiskajā telpā joprojām ir maz redzami, un sabiedrības attieksme bieži vien kļūst par netiešu, bet būtisku šķērslī viņu iekļaušanai. Kartējuma un iepriekšējo pētījumu analīze liecina, ka šo jauniešu balss sabiedriskajā diskusijā izskan reti – viņu pieredze netiek sistemātiski atspoguļota, bet vajadzības bieži vien tiek vispārinātas. Sabiedrībā joprojām pastāv stigmatizējoši un vienkāršoti priekšstati par noteiktām jauniešu grupām, kas var radīt gan praktiskus, gan emocionālus šķēršļus iesaistei – piemēram, šaubas par savu piederību, bailu sajūtu vai iepriekš piedzīvotas noraidīšanas sekas. Šāda “neredzamība” mazina šo jauniešu pašapziņu, motivāciju un ticību tam, ka viņu balsij ir nozīme. Tajā pašā laikā redzamas arī pozitīvas tendences – iniciatīvas, kas iesaista jauniešus ar ierobežotām iespējām kā līdzdalībniekus lēmumu pieņemšanā, dod viņiem iespēju paust savu pieredzi vai atspoguļo viņu stāstus plašākā sabiedriskā telpā, uzrāda skaidru pārmaiņu potenciālu. Lai šis potenciāls materializētos, nepieciešama ne tikai iniciatīvu īstenošana, bet arī ilgtermiņa pieeja, kas balstīta konsekvencē, sadarbībā ar medijiem un institūciju atvērtībā mācīties no pašiem jauniešiem.

Nepietiekama jauniešu kā līdzveidotāju iesaiste ierobežo iekļaušanas pasākumu kvalitāti un ilgtspēju. Lai arī iekļaušana ir kļuvusi par bieži uzsvētu prioritāti politikas un projektu dokumentos, praksē jauniešu – īpaši to, kuriem ir ierobežotas iespējas – balss joprojām bieži paliek fonā. Līdzdalība nereti tiek īstenota formāli vai kā vienreizēja aktivitāte, neiesaistot jauniešus kā pilnvērtīgus partnerus politikas, programmu un pakalpojumu izstrādē un īstenošanā. Šāda pieeja mazina pasākumu atbilstību jauniešu reālajām vajadzībām un liedz viņiem piedzīvot līdzdalību kā nozīmīgu pieredzi, kas stiprina autonomiju un piederību. Gan aptauju dati, gan intervēto ekspertu novērojumi liecina, ka daudzi jaunieši būtu gatavi aktīvi līdzdarboties, ja vien viņiem tiktu piedāvātas strukturētas, saprotamas un viņu pieredzei pielāgotas iesaistes formas. Īpaši svarīga ir droša vide, kurā jaunieši jūtas uzklauti, saprasti un nebaidās kļūdīties. Līdz ar to būtiski attīstīt jauniešu līdziesaistes mehānismus, kas veicina viņu lomu kā līdzradītājiem – gan organizāciju un pašvaldību līmenī, gan valsts politikās –, tādējādi stiprinot iekļaušanas iniciatīvu leģitimitāti, efektivitāti un ilgtspēju.

Pieaug izpratne par starpinstitūciju sadarbības nozīmi ilgtermiņā risinājumu veidošanā. Gan pētījumu dati, gan intervēto ekspertu atziņas apliecina, ka fragmentēta, tikai vienas nozares ietvaros organizēta rīcība nav pietiekama, lai efektīvi atbalstītu jauniešus ar ierobežotām iespējām. Aizvien skaidrāk iezīmējas izpratne, ka jēgpilni un ilgtermiņā iedarbīgi risinājumi iespējami tikai ciešā sadarbībā starp izglītības, sociālo, veselības, nodarbinātības un jaunatnes politikas jomām. Šī tendence liecina par pozitīvu virzību – sabiedriskā sektora, pašvaldību un nevalstiskā sektora pārstāvji aizvien biežāk atzīst savstarpējās sadarbības nepieciešamību un cenšas to veicināt (piemēram, analizētajos projektos bieži paredzēta sadarbība ar pašvaldību sociālajiem dienestiem). Vienlaikus praksē vēl joprojām trūkst konkrētu mehānismu, resursu un skaidru lomu sadalījuma, kas ļautu šādu sadarbību uzturēt strukturēti un ilgstoši. Tas rada izaicinājumu pāriet no deklaratīvas un formālas sadarbības uz funkcionējošu, koordinētu rīcību.

Pieejami finansēšanas instrumenti, taču trūkst ilgtermiņa un stratēģiskas pieejas to izmantošanā. Lai arī valsts budžeta un ES programmas nodrošina iespējas finansējumam darbam ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām, praksē šo resursu izmantošana bieži vien ir fragmentēta un balstīta īstermiņa projektos. Aktivitātes visbiežāk ir epizodiskas, vērstas uz konkrēta projekta īstenošanu, bez turpinājuma vai sistēmiskas integrācijas organizācijas (vai pašvaldību) ilgtermiņa darbībā. Pozitīvi vērtējams, ka finansējuma prioritātes pēdējos gados aizvien vairāk akcentē iekļaušanu un dažādības principus, tomēr, lai šie resursi reāli mainītu situāciju, nepieciešams veidot stabilu, prognozējamu un uz ilgtermiņu vērstu pieeju. Tas nozīmē ne vien finansējuma pieejamību, bet arī atbalstu tā jēgpilnai izmantošanai – sasaistot to ar kapacitātes stiprināšanu, profesionāļu mācībām un institucionālās atbildības veidošanu.

2.2. Būtiskākā mērķgrupu statistika

Rādītājs	Skaits	Īpatsvars attiecīgajā mērķgrupā (vecuma grupa, jauniešu kopskaits)
Jauniešu (13-25) skaits Latvijā, 2025	240,8 tūkst.	-
Bērnu (0-12) skaits Latvijā, 2025	243,7 tūkst.	-
Jaunieši, kas dzīvo pagastos, kas atrodas attālāk no pilsētām (15-24), 2025 (aptuvenš aprēķins)	52,7 tūkst.	28,4 %
Jauniešu ar invaliditāti (13-25) skaits, 2025	8,1 tūkst.	3,4 %
Jauniešu ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku skaits, 2024	17,1 tūkst. (16-19 g.v.) 15,1 tūkst. (20-24 g.v.)	22,0 % (16-19 g.v.) 17,5 % (20-24 g.v.)
NEET jauniešu (nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) 15-29 g.v. skaits, 2024	28,9 tūkst.	10,7 %
Jauniešu bezdarbnieku skaits 15-24 g.v., 2024 (faktiskais bezdarbs)	8,8 tūkst.	13,6 %
Priekšlaicīgi mācības pametušo jauniešu skaits 18-24 g.v., 2024	9,7 tūkst.	7,9 %

Rādītājs	Skaitis	Īpatsvars attiecīgajā mērķgrupā (vecuma grupa, jauniešu kopskaits)
Jauniešu, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu, skaits, 2024	2,1 tūkst. (16-19 g.v.) 5,1 tūkst. (20-24 g.v.)	2,7 % (16-19 g.v.) 5,9 % (20-24 g.v.)
Lielākās etniskās minoritātes (15-24), 2025	Krievi: 30,7 tūkst. Ukraiņi: 3,0 tūkst. Poļi: 1,9 tūkst. Baltkrievi: 1,6 tūkst. Lietuvieši: 1,0 tūkst.	Krievi: 16,4 % Ukraiņi: 1,6 % Poļi: 1,0 % Baltkrievi: 0,9 % Lietuvieši: 0,5 %
Jauniešu (13-17) ārpusģimenes aprūpē skaits, 2024	Kopā: 2,4 tūkst. Aizbildnībā: 1,6 tūkst. Audžuģimenēs: 0,5 tūkst. Institūcijās: 0,3 tūkst.	Kopā: 2,4 % Aizbildnībā: 1,6 % Audžuģimenēs: 0,5 % Institūcijās: 0,3 %
Jauniešu, kam izbeigta ārpusģimenes aprūpe pilngadības sasniegšanas dēļ, skaits, 2024	0,5 tūkst. NB! Skaitis tikai par konkrētajā gadā izbeigto aprūpi, nevis kopskaits!	-
Jauniešu (15-24) emigrantu skaits 2014-2024 kopā	28,0 tūkst.	-
Jauniešu (15-24) remigrantu skaits Latvijā 2014-2024 kopā	3,7 tūkst.	-
Jauniešu – Valsts probācijas dienesta klientu skaits, 2024	1,0 tūkst. (līdz 18 g.v.) 0,7 tūkst. (18-20 g.v.)	0,3 % (līdz 18 g.v.) 1,6 % (18-20 g.v.)
Ielu bērni (0-17)	Nav datu	-
Jaunieši (15-24), kas saskārušies ar diskrimināciju, 2023	-	Ir saskārušies 27 % Tai skaitā: Vecuma dēļ 12 % Izskata dēļ 7 % Etniskās piederības dēļ 6 % Dzimuma dēļ 5 % Politisko uzskatu dēļ 4 % Seksuālās orientācijas dēļ 4 % Reliģisko uzskatu dēļ 3 % Piederības transpersonām dēļ 2 %

2.3. Būtiskākās mērķgrupu vajadzības

Kartējuma ietvaros identificētās mērķgrupu vajadzības balstītas daudzveidīgos avotos – intervijās ar nozares ekspertiem un pašvaldību pārstāvjiem, esošo pētījumu datu un informācijas sekundārajā analizē, kā arī sociālās iekļaušanas projektu satura analizē (projektu pieteikumi satur arī esošās situācijas izklāstus, kas palīdz kontekstualizēt aktuālās problēmas un izaicinājumus). Šī triangulētā pieeja ļāva izcelt nevis tikai vispārīgas problēmas, bet konkrētas, praksē novērotas vajadzības, kuras atkārtojas dažādos kontekstos. Identificētas piecas būtiskas jomas, kurās nepieciešams mērķēts un sistemātisks atbalsts – individuāla pieeja, izpratne un drošības sajūta, vides un pakalpojumu pieejamība, jauniešu iespējas būt līdzveidotājiem, kā arī atbalsta mehānismi profesionāļiem. Šīs

vajadzības ir savstarpēji saistītas un atspoguļo ne tikai jauniešu tiešās pieredzes, bet arī sistēmiskas nepilnības, kuras nepieciešams risināt, lai veidotu iekļaujošāku darbu ar jaunatni.

Individuāla pieeja un elastīgs atbalsts. Jaunieši ar ierobežotām iespējām neveido viendabīgu kategoriju – viņu vajadzības un iespējas būtiski atšķiras atkarībā no veselības stāvokļa, sociālā un ekonomiskā konteksta, ģimenes situācijas, kultūras pieredzes, dzīvesvietas un iepriekšējās saskarsmes ar atbalsta sistēmām. Vienam jauniešim prioritāra var būt fiziskās vides pieejamība vai asistenta atbalsts, citam – emocionālā drošība, uzticama attiecību telpa vai iespēja saņemt informāciju vieglajā valodā vai ar zīmju valodas tulkojumu. Šādu dažādību nevar ignorēt, un atbalsta sistēmām jāspēj reaģēt uz to nevis ar vispārējiem risinājumiem, bet ar diferencētām pieejām. Kartējuma dati un intervēto ekspertu novērojumi liecina – būtiski, lai atbalsta mehānismi netiktu veidoti tikai pēc iepriekš definētām “mērķgrupu kategorijām” (piemēram, “personas ar invaliditāti”, “ārpusģimenes aprūpē”), bet gan pielāgoti konkrēta jaunieša situācijai, esošajiem resursiem un ierobežojumiem. Elastīgums šeit izpaužas ne tikai atbalsta saturā, bet arī tā formā – iesaistes tempā, aktivitāšu ilgumā, komunikācijas stilā, izvēlēto vietu un laiku piemērotībā. Jauniešiem jādod iespēja piedalīties atbilstoši savai kapacitātei, ritmam un komforta zonai – bez nepieciešamības pielāgoties iepriekš noteiktām formālām struktūrām vai “iekļauties sistēmas rāmjos”. Šāda individualizēta un uz konkrēto cilvēku orientēta pieeja ne tikai paaugstina atbalsta efektivitāti, bet arī stiprina pašu jauniešu motivāciju, pašapziņu un uzticēšanos sabiedriskajiem mehānismiem. Tajā pašā laikā tā prasa arī paaugstinātu profesionāļu kompetenci, atvērtību un laika resursus – kas uzsver nepieciešamību pēc sistēmiska, nevis tikai projektu balstīta atbalsta nodrošinājuma.

Izpratne un drošības sajūta. Daudzi jaunieši ar ierobežotām iespējām ikdienā saskaras ar “neredzamību” – viņu vajadzības reti tiek tieši uzrunātas, viņu balsis izskan reti, un viņi nereti nejūtas piederīgi tiem procesiem un pasākumiem, kas tiek definēti kā “darbs ar jaunatni”. Šī pieredze var būt gan netieša (piemēram, aktivitātēs nav redzamas šīs grupas pārstāvības), gan ļoti konkrēta – caur noraidošām attieksmēm, aizspriedumiem vai nezināšanu no līdzcilvēku vai profesionāļu puses. Rezultātā rodas sajūta, ka šie jaunieši nav gaidīti vai “nav domāti” tajā telpā, kurā norit sabiedriskā dzīve un līdzdalības procesi. Drošības sajūta šajā kontekstā jāskata plašāk nekā tikai fiziskā vai juridiskā aizsardzība. Tā ietver emocionālu komfortu, pieņemšanu bez nosodījuma, iespēju kļūdīties bez bailēm no izsmiekla vai noraidījuma. Tā nozīmē arī sociālo atbalstu – sajūtu, ka līdzās ir pieaugušie vai vienaudži, kuri izprot, palīdz un uzklausā –, kā arī praktiskus aspektus, piemēram, vides pieejamību, pielāgotu informāciju vai aktivitāšu tempu. Īpaši būtiski, lai vide ne tikai “ļautu piedalīties”, bet aktīvi signalizētu, ka šo jauniešu klātbūtne ir vajadzīga, novērtēta un integrēta kopējā sistēmā. Tas prasa ne vien pielāgojumus, bet arī pārmaiņas izpratnē – aizstājot pieeju “mēs iesaistām viņus” ar attieksmi “mēs veidojam telpu kopā ar viņiem”. Šādos apstākļos jaunieši spēj justies droši, uzdrīkstēties izteikties, veidot attiecības, pārvarēt iepriekšējo pieredzi ar noraidījumu un sākt uzticēties iesaistes procesiem. Tas būtu pamats jēgpilnai līdzdalībai un ilgtspējīgai iekļaušanai.

Pieejama vide un pakalpojumi. Viena no būtiskākajām barjerām, kas ierobežo jauniešu ar ierobežotām iespējām līdzdalību un iekļaušanos, ir nepietiekami pielāgota vide – gan fiziskajā, gan informatīvajā, gan sociālajā nozīmē. Bieži vien tieši vides nepielāgotība, nevis jaunieša nevēlēšanās vai motivācijas trūkums, kļūst par galveno šķērslī iesaistei. Fiziskās vides nepieejamība joprojām ir realitāte daudzviet – publiskās ēkas, izglītības un kultūras iestādes, jauniešu centri vai pasākumu norises vietas ne vienmēr ir piemērotas cilvēkiem ar kustību traucējumiem, maņu traucējumiem vai citiem funkcionēšanas ierobežojumiem. Tāpat bieži vien netiek ņemti vērā arī mazāk redzami, bet ne mazāk nozīmīgi aspekti – piemēram, nepieciešamība pēc klusuma telpām, skaidriem norādījumiem vai strukturēta dienas ritma jauniešiem ar autismu vai trauksmes traucējumiem. Līdztekus fiziskajai videi svarīga ir arī informatīvā pieejamība – informācija par iespējām bieži vien nav saprotamā, uztveramā formā vai valodā. Tā var būt pārāk sarežģīta, pārsātināta ar birokrātiskiem terminiem vai vienkārši grūti atrodamā. Īpaši tas attiecas uz jauniešiem ar mācīšanās grūtībām, valodas barjerām vai zemu digitālo kompetenci. Pieejama informācija nozīmē arī informāciju vieglajā valodā, pielāgotu dažādiem medijiem un platformām, kā arī iespēju saņemt individuālu skaidrojumu, ja tas nepieciešams. Būtisks aspekts ir arī pakalpojumu pieejamība. Daudziem jauniešiem, īpaši reģionos, trūkst pieejama sabiedriskā transporta, lai nokļūtu uz aktivitātēm, vai arī nav pietiekama atbalsta pārejā no izglītības uz darba dzīvi, dzīvesvietas atrašanās, veselības aprūpē vai psihosociālajā atbalstā. Pieejamības jēdziens šeit ietver arī koordināciju starp dažādiem pakalpojumu sniedzējiem – nereti jauniešiem nav vienkārši saprast, kur meklēt atbalstu un kā tas ir saistīts ar citām dzīves jomām. Lai šos šķēršļus pārvarētu, nepieciešama mērķtiecīga un sistēmiska pieejas maiņa – no vispārīgas pieejamības kā labas prakses principa uz konkrēti plānotu un īstenotu politiku, kas balstīta jauniešu dažādajās vajadzībās. Tas nozīmē ne tikai infrastruktūras pielāgojumus, bet arī cilvēkresursu kapacitātes celšanu, sadarbības mehānismus un izpratni.

Iespēja būt līdzveidotājiem. Jaunieši ar ierobežotām iespējām vislabāk pārzina savas vajadzības, taču praksē viņu līdzdalība politikas veidošanā, projektu izstrādē un sabiedriskajos procesos nereti aprobežojas ar simbolisku iesaisti vai formālu klātbūtni. Līdzdalības iespējas bieži ir fragmentāras, netiek konsekventi uzturētas un nav pielāgotas šo jauniešu reālajai dzīves situācijai. Lai jaunieši varētu būt pilnvērtīgi līdzveidotāji, nepieciešama strukturēta pieeja, kurā tiek nodrošināts atbalsts visos līmeņos – sākot no iedrošināšanas un prasmju attīstības, līdz konkrētām iesaistes formām un mehānismiem. Tas nozīmē ne vien uzaicinājumu piedalīties, bet reālu iespēju ietekmēt – formulēt vajadzības, izstrādāt risinājumus, vērtēt to lietderību un sekot līdzi ieviešanai. Būt līdzveidotājam nozīmē būt sadarbības partnerim, nevis pasīvam labuma guvējam. Praksē tas prasa laika ieguldījumu, uzticēšanos un vēlmi mainīt ierasto varas dinamiku starp profesionāļiem un jauniešiem. Tāpat svarīgi izstrādāt metodes un pieejas, kas ļautu jauniešiem ar dažādu pieredzi un iespējām (piemēram, ar komunikācijas grūtībām, trauksmi, traumatiskiem pārdzīvojumiem u.c.) iesaistīties jēgpilni, nevis pielāgoties formām, kuras domātas vairākiem. Šāda līdzveidošana uzlabo ne tikai

iesaistes kvalitāti, bet arī pašu pasākumu, politiku un pakalpojumu atbilstību. Turklāt jaunieši, kas izjūt, ka viņu viedoklim ir nozīme, kļūst aktīvāki, pārliecinātāki un motivētāki ilgtermiņā piedalīties sabiedriskajos procesos.

Atbalstošs profesionāļu loks. Jauniešu iekļaušana nav iedomājama bez cilvēkiem, kuri ikdienā šo darbu veic – jaunatnes darbiniekiem, skolotājiem, sociālajiem darbiniekiem, mentoriem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citiem. Taču, lai šie profesionāļi spētu kvalitatīvi atbalstīt jauniešus ar ierobežotām iespējām, arī viņiem pašiem ir vajadzīgs atbalsts – gan emocionāls, gan profesionāls, gan institucionāls. Kartējuma dati un intervijas ar ekspertiem liecina, ka daudzi no šiem darbiniekiem izjūt pārslogotību, izolētību savā darbā un nereti arī zināšanu trūkumu par specifisku mērķgrupu vajadzībām. Bez atbilstošas mācības, supervīzijas, iespējas dalīties pieredzē un sadarboties ar citu jomu profesionāļiem, iekļaujošais darbs kļūst ne vien sarežģītāks, bet arī emocionāli izsmeļošs. Tas savukārt palielina profesionālās izdegšanas risku un mazina darba kvalitāti ilgtermiņā. Tāpēc būtiski ir veidot sistēmisku un visaptverošu profesionālā atbalsta modeli, kurā tiek apvienotas dažādas sastāvdaļas: kvalitatīvas mācību programmas (ar fokusētu saturu par iekļaušanu), mentoringa iespējas jaunajiem darbiniekiem, regulāras supervīzijas, kā arī iespēja veidot profesionāļu kopienu – tīkloties, sadarboties un mācoties vienam no otra. Šāds modelis ne tikai stiprina profesionāļu kompetenci, bet arī veicina uzticēšanos starp institūcijām, kas ir priekšnoteikums efektīvai starpsektoru sadarbībai. Turklāt profesionāļu pašsajūta un spēja saglabāt līdzsvaru tieši ietekmē arī jauniešus – jo drošāki, zināšāki un atbalstītāki ir pieaugušie, jo lielāka iespēja, ka jaunieši saņems jēgpilnu, konsekventu un empātisku atbalstu.

* * *

3. IEPRIEKŠ VEIKTI PĒTĪJUMI PAR JAUNIEŠIEM AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM LATVIJĀ

Šajā nodaļā apkopoti un analizēti **pēdējo piecu gadu laikā veikti pētījumi**, kas sniedz ieskatu par jauniešu ar ierobežotām iespējām situāciju Latvijā. Apskatīti gan tie pētījumi, kas fokusējas tieši uz jauniešu grupu, gan vispārīgāki pētījumi par personām ar invaliditāti vai sociālās atstumtības risku, kuru secinājumi ir attiecināmi arī uz jauniešiem.

Lielākā daļa pētījumu tematizē jautājumus, kas skar sociālo iekļaušanu, piekļuvi iespējām, līdzdalību un pakalpojumu pieejamību, taču **tikai daļa no tiem tieši vēršas pie pašiem jauniešiem ar ierobežotām iespējām vai analizē viņu pieredzi sistemātiski**. Bieži vien pētījumi koncentrējas uz strukturāliem šķēršļiem vai politikas kontekstu, taču mazāk pievēršas ikdienas dzīves realitātei, subjektīvajai pieredzei vai labbūtības aspektiem, kas ietekmē jauniešu pašvērtējumu, piederību un līdzdalības motivāciju.

Atsevišķos pētījumos iezīmējas **tendence vispārīgus secinājumus par jauniešu situāciju attiecināt arī uz jauniešiem ar ierobežotām iespējām**, nemēģinot nošķirt šīs grupas specifiskos izaicinājumus vai pieredzes. Vienlaikus pētījumos, kuros šī mērķgrupa ir tiešā analīzes centrā, tiek uzsvērtā vajadzība pēc individuālas pieejas, starpsektoru sadarbības, ilgtermiņa atbalsta un iekļaujošas vides.

Svarīgi atzīmēt arī to, ka **pētījumi tikai daļēji aptver jauniešu līdzdalības aspektus**, piemēram, viņu pārstāvniecību lēmumu pieņemšanas procesos, dalību jaunatnes organizācijās vai līdzdalības ietekmi uz viņu pašapziņu un nākotnes perspektīvām. Tādas tēmas kā jauniešu ar ierobežotām iespējām pilsoniskā līdzdalība, redzamība publiskajā telpā un labbūtība pētījumos parādās fragmentāri vai netiek tematizētas vispār.

Vienlaikus vērojams, ka vairākos pētījumos **tiek piedāvāti konkrēti ieteikumi politikas veidotājiem**, kas vērsti uz pakalpojumu uzlabošanu, sadarbības stiprināšanu un mērķgrupas līdzdalības, sociālās iekļaušanas veicināšanu. Tomēr praksē bieži trūkst empīriskas izpētes, kas vērtētu šādu ieteikumu īstenošanas efektivitāti vai ietekmi uz jauniešu dzīves kvalitāti.

Kopumā esošā pētījumu ainava liecina par augstu tematisko nozīmību, taču arī par nepieciešamību padziļināt pētījumus, kuros jaunieši ar ierobežotām iespējām nav tikai politikas adresāti, bet tiek skatīti kā aktīvi līdzveidotāji un zināšanu avoti. Ir **būtiski attīstīt pētniecību, kas dod balsi pašiem jauniešiem, ļaujot viņiem interpretēt savu realitāti un piedalīties pārmaiņu veidošanā**.

Galvenie secinājumi pētījumos.

1. **Jauniešu ar ierobežotām iespējām pieredze bieži paliek neredzama**, īpaši lauku teritorijās, un šie jaunieši bieži nejūtas uzrunāti ne politikas, ne pakalpojumu kontekstā.

2. **Sistēmiskā atbalsta trūkums un fragmentētība** – atbalsta mehānismi bieži ir nepilnīgi, nepietiekami koordinēti vai nav piemēroti individuālām vajadzībām.
3. **Stigmatizācija un sabiedrības attieksmes barjeras** ir būtisks šķērslis gan iekļaušanai izglītībā un nodarbinātībā, gan līdzdalībai kopienas dzīvē, brīvā laika aktivitātēs.
4. **Nepietiekama jauniešu līdzdalība politikas plānošanā un sabiedriskajos procesos** – viņu balsis reti tiek uzklausītas, īpaši ja runa ir par jauniešiem ar ierobežotām iespējām.
5. **Mentālās veselības jautājumi** ir būtiski un bieži nepietiekami risināti gan izglītības sistēmā, gan darbā ar jaunatni.
6. **Formāla pieeja iekļaušanai** – bieži iekļaušana aprobežojas ar “dalības nodrošināšanu”, bez dziļākas integrācijas un iesaistes.

Pētījumos definētie ieteikumi politikas un prakšu uzlabošanai.

1. Mērķēta politikas veidošana.

- Izstrādāt stratēģiskus dokumentus, kuros jaunieši ar ierobežotām iespējām tiek definēti kā prioritāra mērķgrupa;
- Veidot datu bāzes un monitoringa mehānismus par viņu līdzdalību, izglītību, nodarbinātību.

2. Atbalsta sistēmas pilnveide.

- Nodrošināt starpsektoru sadarbību starp izglītības, sociālās, veselības un jaunatnes politikas veidotājiem;
- Attīstīt individualizētus atbalsta mehānismus (mentoringu, koučingu, pārejas posmu atbalstu no skolas uz darba tirgu).

3. Līdzdalības un pārstāvniecības stiprināšana.

- Veicināt jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanos jauniešu domēs, organizācijās, pašvaldību iniciatīvās;
- Piedāvāt drošus un atbalstošus līdzdalības formātus (mazas grupas, digitālās iespējas, vienaudžu atbalsts).

4. Iekļaujošas vides veidošana.

- Nodrošināt fizisko, informatīvo un komunikācijas pieejamību visos līmeņos;
- Attīstīt iekļaujošās izglītības pedagoģisko bāzi un profesionāļu kompetences.

5. Sabiedrības attieksmju maiņa.

- Veidot informatīvas kampaņas, kuras uzrunā sabiedrību ar pozitīviem piemēriem;

- Stimulēt mediju, pašvaldību un kultūras sektora iesaisti komunikācijā par iekļaušanu.

Tālāk sniegts īss pārskats un kopsavilkums par katru no apkopojumā identificētajiem pētījumiem.

Vienots kvalitātes ietvars darbam ar jaunatni pašvaldībās. Pašvērtējuma apkopojums. 2025.

IZM. Pieejams: https://www.jaunatneslietas.gov.lv/sites/default/files/2025-05/Kvalitātes%20ietvars_apkopojums%202024_26.05.25..pdf

2024. gada septembrī IZM publicēja metodisko materiālu pašvaldībām “Vienots kvalitātes ietvars darbam ar jaunatni pašvaldībās”. Metodiskais materiāls veidots kā pašvērtējuma rīks pašvaldībām, kas palīdz apzināties esošo situāciju darbā ar jaunatni un identificēt attīstāmās jomas. Izglītības un zinātnes ministrija 2025. gada sākumā saņēma 39 pašvaldību atbildes, savukārt 4 pašvaldības (Daugavpils valstspilsētas pašvaldība, Salaspils novada pašvaldība, Saulkrastu novada pašvaldība un Rīgas valstspilsētas pašvaldība) pašvērtējumus neiesniedza. Apkopojumā sniegts kopvērtējums par to, cik procenti no maksimālā izpildes rezultāta (vērtējums “2-kritērijs tiek izpildīts”) ir sasniegti starp pašvaldībām.

Attiecībā uz jauniešiem ar ierobežotām iespējām apkopojumā identificējams, ka (jāuzsver, ka tie ir pašvaldību pašnovērtējumi):

- 76,9 % no pašvaldībām jauniešu centros iekļauj jauniešus ar ierobežotām iespējām vienaudžu vidē;
- 62,8 % pašvaldību īsteno neformālās izglītības programmas un/vai projektus, kas vērsti uz jauniešiem ar ierobežotām iespējām (piem., grupu nodarbības, individuālas konsultācijas, projekti un aktivitātes) un viņu iesaisti;
- tikai 26,9 % pašvaldību jauniešu centrā vai citās telpās, kur notiek jauniešiem paredzēti pasākumi, ir nodrošināta iekļaujoša vide un vides pieejamība, piem., pasākumos tiek nodrošināts surdotulkojums, titri, asistentu klātesamība;
- 62,8 % pašvaldību īsteno kompleksus pasākumus jauniešu sociālās atstumtības mazināšanai (piem., tiek atbalstītas organizācijas, kas veicina sociālās atstumtības mazināšanos, notiek sadarbība ar sociālo dienestu u.c.);
- 74,4 % pašvaldību īsteno kompleksu risinājumu aktivitātes NEET jauniešu atbalstam (piem., “Proti un dari” u.c.);
- 65,4 % pašvaldību darbā ar jaunatni iesaistītās personas mērķtiecīgi uzrunā jauniešus ar ierobežotām iespējām dalībai dažādos darba ar jaunatni notikumos;
- 62,8 % pašvaldību jaunieši ar ierobežotām iespējām tiek iesaistīti pasākumu plānošanā, īstenošanā un izvērtēšanā.

Pētījums “Bez ierobežojumiem” ir veikts Latvijā un Lietuvā ar mērķi padziļināti izprast jauniešu ar kustību traucējumiem pieredzi, īpašu uzmanību veltot vides piekļūstamībai. Pētījumā būtiska loma bija pašiem jauniešiem kā līdzpētņiem, kas piedalījās ne tikai datu sniegšanā, bet arī to analīzē, izmantojot fotobalss metodi (*photovoice*). Tas ļāva vizuāli dokumentēt problēmas, kuras jaunieši ikdienā piedzīvo.

Galvenie izaicinājumi

1. Fiziskās vides nepieejamība:

- Bieži sastopamas kāpnes, sliekšņi, trūkst uzbrauktuvi vai tās ir nefunkcionālas.
- Pieejamības risinājumi nereti ir nekvalitatīvi vai īstenoti tikai formāli.
- Sabiedriskās ēkas, tostarp augstskolas un muzeji, bieži ir daļēji piekļūstami vai pilnībā nepieejami.

2. Transports:

- Starptautiskie autobusi nav pieejami cilvēkiem ratiņkrēslos.
- Vilcienu pieejamība ir ierobežota gan Latvijā, gan Lietuvā, tostarp arī attiecībā uz biļešu rezervēšanu.
- Vietējais sabiedriskais transports dažādās pilsētās nav vienoti pielāgots, un piekļuve pieturām var būt apgrūtināta.

3. Sabiedriskās ēdināšanas vietas un naktsmītnes:

- Pieejamās ēstuves pārsvarā atrodas tirdzniecības centros.
- “Pieejamie” viesnīcu numuri bieži ir praktiski nepiemēroti ratiņkrēsla lietotājiem.

4. Psiholoģiskais slogs un pastāvīgas neērtības:

- Līdzpētņi apraksta pieredzi ar vārdiem kā “nevajadzīga cīņa”, “neiespējamā misija”, “nav izvēles”.
- Trūkst iespējas spontānai ikdienai, viss jārēķina un jāsaplāno iepriekš.
- Pastāv sabiedrības attieksme, kas liek jauniešiem justies “neiekļautiem kopainā”.

Normatīvais konteksts

Gan Latvijā, gan Lietuvā spēkā ir ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām un ES direktīvas, taču praksē:

- Latvijā tikai 8% valsts un pašvaldību ēku ir pilnībā pieklūstamas.
- Lietuvā infrastruktūras pieklūstamības indekss 2020. gadā bija tikai 43,5%.
- Pastāv sadrumstalota normatīvā bāze, zema uzraudzība un daudz izņēmumu.

Secinājumi

- Vide ir ne tikai fizisks, bet arī simbolisks diskriminācijas mehānisms, kas norāda, kam ir un kam nav vieta sabiedrībā.
- Formāli risinājumi bieži nerasniedz praktisku efektu.
- Jaunieši ar kustību traucējumiem bieži jūtas izslēgti no ikdienas dzīves un spontanitātes.
- Pastāv nepieciešamība ne tikai uzlabot infrastruktūru, bet arī mainīt attieksmi un iesaistīt pašus jauniešus lēmumu pieņemšanā.

Ieteikumi

Pētījumā iekļauti konkrēti ieteikumi:

- Iesaistīt jauniešus plānošanas procesā.
- Uzlabot pieklūstamību gan infrastruktūrā, gan informācijā.
- Pārskatīt sabiedriskā transporta risinājumus.
- Ieviest universālā dizaina principus visos līmeņos.

Pašvaldību publisko pakalpojumu sniegšanas efektivitātes novērtējums. Gala ziņojums. 2024.

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija. KPMG Baltics SIA. Pieejams:

<https://www.varam.gov.lv/lv/media/42576/download?attachment?attachment>

Izvērtējums analizē pašvaldību publisko pakalpojumu sniegšanas efektivitāti, tai skaitā izvērtējot arī darbu ar jaunatni (analizēts Kurzemes plānošanas reģions), kā arī pašvaldību sociālos pakalpojumus un atbalstu sociālo problēmu risināšanā, prioritārā mērķa grupa – bērni un jaunieši ar uzvedības traucējumiem (analizēts Rīgas plānošanas reģions).

Attiecībā uz darbu ar jaunatni īstenošanu pētījumā norādīts, ka sektorā ir novērojams kompetenču iztrūkums attiecībā uz:

- speciālistu spēju noskaidrot jauniešu vajadzības, tai skaitā korekti pielietojot pētniecības metodes;
- spēju sadarboties ar pašvaldības vadības pārstāvjiem un attīstības plānošanas speciālistiem, lai atbilstoši pieņemtu datus balstītus lēmumus, izstrādātu pakalpojumus un ieplānotu finansējumu;

- spēju iesaistīt un sniegt atbalstu dažādām jauniešu mērķa grupām, piemēram, lauku jauniešiem, jauniešiem ārpus blīvi apdzīvotām vietām, sociāli atstumtiem jauniešiem, jauniešiem ārpus izglītības un nodarbinātības, jauniešiem ar ierobežotām iespējām, jaunajiem vecākiem u.c.;
- spēju veidot sadarbību ar citām jaunatnes jomā iesaistītajām pusēm vietējā un starptautiskā līmenī, t.sk., medicīnas iestādēm, sociālajiem dienestiem, nodarbinātības iestādēm, policiju, izglītības iestādēm. Sadarbība starptautiskā līmenī ir īpaši būtiska kontekstā ar starptautisku projektu īstenošanu un pieredzes apmaiņas un labās prakses iepazīšanas īstenošanu.

Attiecībā uz sociālo pakalpojumu un atbalsta sociālo problēmu risināšanai pieejamību izpētē norādīts, ka identificēts nepietiekams skaits sociālās jomas un saistīto nozaru speciālistu, nepietiekama NVO kapacitāte pakalpojumu sniegšanai, nevienmērīga sociālo pakalpojumu pieejamība reģionu un pašvaldību griezumā arī pēc administratīvi teritoriālās reformas, kā arī vienotas izpratnes trūkums par sociālo pakalpojumu efektivitāti. Attiecībā uz darbu ar bērniem un jauniešiem ar uzvedības traucējumiem, novērojama zema pakalpojumu pieejamība, jo pakalpojumu saņemšanai ir garas rindas un nepietiek starpdisciplināru pakalpojumu, kas atbilst bērnu un jauniešu vajadzībām un ir efektīvi. Trūkst speciālistu – bērnu psihiatru, atkarību speciālistu, narkologu un sociālo mentoru. Starp pašvaldībām un iesaistītajām institūcijām atšķiras izpratne par uzvedības sociālās korekcijas programmām. Rīgas plānošanas reģionā identificēts, ka ir nepietiekošs darbs prevencijas jomā un agrīnas diagnostikas gadījumā trūkst atbilstošu pakalpojumu. Izvērtējumā arī analizēts, kādas ir sociālās jomas speciālistu vajadzības kompetenču pilnveidē un mācībās. Nepieciešamās mācību vajadzības visbiežāk tiek minētas attiecībā uz sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu iekļaušanu sabiedrībā, mediācijas prasmju attīstību, uz personu centrētu sociālo politiku un stratēģiju izstrādi, pakalpojumu sniegšanas procesu analīzi, atkarību izraisošām vielām un atkarību mazināšanu, prasmēm gūt jauniešu uzticību un agrīnu uzvedības traucējumu atpazīšanu.

OECD Youth Policy Toolkit, 2024. Pieejams: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-youth-policy-toolkit_74b6f8f3-en.html

OECD Jaunatnes politikas rīkkopa sniedz praktiskas vadlīnijas un labās prakses piemērus valstīm politiku izstrādē un īstenošanā, lai risinātu jauniešu mūsdienu izaicinājumus. Tā ir strukturēta piecos pīlāros un ietver vairāk nekā 70 labo prakses piemēru no visām OECD dalībvalstīm. Rīkkopa palīdz politikas veidotājiem īstenot OECD Jaunatnes rekomendāciju, kas tika pieņemta 2022. gada jūnijā. Tā atspoguļo jauniešu daudzveidīgās iezīmes un aptver tādas politikas jomas kā izglītība un prasmes, nodarbinātība un uzņēmējdarbība, veselība un sociālā iekļaušana, līdzdalība un pārstāvība sabiedriskajā dzīvē, kā arī valsts pārvaldība un starppaaudžu taisnīgums.

OECD uzsver, ka jauniešu sociālā iekļaušana nav tikai ekonomiska integrācija, bet aptver arī piekļuvi mājoklim, veselības aprūpei, mentālās veselības atbalstam un cieņpilnai attieksmei. Īpaši svarīga ir mērķēta pieeja jauniešiem ar sarežģītu dzīves pieredzi. Būtiski ir nodrošināt starpnozaru sadarbību,

sabalansēt fiskālos stimulus ar sociālo taisnīgumu un veidot pakalpojumus, kas reaģē uz jauniešu reālajām vajadzībām.

Pīlārā “Sociālā iekļaušana un jauniešu labbūtība” tiek norādīts – atbalsta pasākumus un aktivitātes jāveido ciešā sadarbībā ar reģionālajām un lokālajām institūcijām, lai nodrošinātu personalizētu un integrētu pieeju atbalsta sniegšanā; jauniešu izaicinājumi un vajadzības var ievērojami atšķirties dažādās apdzīvotajās vietās, tādēļ atbalsta sistēma jāveido, izejot no konkrēto vietu vajadzībām, nevis nacionālā līmenī definētām vispārīgām prioritātēm. Tādēļ nepieciešams nodrošināt integrētu sociālo, mājokļu, veselības, nodarbinātības un juridisko atbalstu, kas balstīts vietējā kontekstā un pielāgots jauniešu vajadzībām, stiprinot partnerību starp nodarbinātības, sociālajiem un veselības dienestiem, jauniešu centriem, tiesībsargājošajām iestādēm, darba devējiem, arodbiedrībām, kā arī izglītības iestādēm.

Kā labās prakses piemērs jauniešu ar ierobežotām iespējām sekmīgākai integrācijai darba tirgū (pārejas posmā starp izglītību un nodarbinātību, tiek minēta Somijā realizēta iniciatīva. Somija izveidoja universālus vienas pieturas atbalsta centrus ar nosaukumu “Ohjaamo”, kas nodrošina klātienē bezmaksas visaptverošus pakalpojumus personām, kas jaunākas par 30 gadiem (Jauniešu garantijas ietvaros). “Ohjaamo” centri darbojas kā “vairāku iestāžu pakalpojumu sniegšanas punkti”, kas apvieno nodarbinātības, sociālos un citus pakalpojumus vienā fiziskā vietā, tādējādi pārvarot administratīvās nošķirtības problēmu. Dažādos “Ohjaamo” centros sniegtie pakalpojumi var ievērojami atšķirties atkarībā no vietējās iniciatīvas. Piemēram, daži centri attīsta plašas partnerības ar tirdzniecības kamerām, nevalstiskajām organizācijām un arodveselības speciālistiem, kamēr citi koncentrējas uz ierobežotāku pakalpojumu klāstu. Kopīga pakalpojumu sniegšana ļauj darbiniekiem risināt dažādus jauniešu izaicinājumus vienotā publiskā pakalpojumā – tostarp piekļuvi ienākumu atbalstam, mājoklim, izglītībai un mācībām, kā arī garīgās vai fiziskās veselības aprūpei, sabiedriskiem pasākumiem, sportam un radošām aktivitātēm. “Ohjaamo” centri ir centrāla vieta, kur jaunieši var saņemt konsultācijas un pieteikties dažādiem pakalpojumiem. Konsultanti no dažādām organizācijām “Ohjaamo” centros ne vienmēr paši sniedz sociālos pakalpojumus, piemēram, sociālā mājokļa nodrošinājumu, bet gan pavada jauniešus visā pieteikšanās procesā.

Neformālās izglītības piedāvājums darba ar jaunatni jomā Latvijā. Pētījuma gala ziņojums.

2024. Izglītības un zinātnes ministrija. Personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija, SIA R.EDucation un biedrība “NEXT”. Pieejams: https://jaunatneslietas.gov.lv/sites/default/files/2024-06/IZM_LKA_NFI_Gala_ziņojums_.pdf

Pētījuma mērķis bija izpētīt Latvijā īstenotās neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei. Pētījuma saturā iekļauti arī vairāki aspekti, kas tieši vai netieši attiecas uz jauniešu iekļaušanu.

Visbiežāk neformālās izglītības aktivitāšu (NFI) īstenotāji norādījuši, ka NFI aktivitātēs ir iesaistījuši jauniešus ar mācīšanās grūtībām (65 %) un ģeogrāfiskiem šķēršļiem (65 %) – jaunieši no attāliem lauku reģioniem, lauku jaunieši, jaunieši, kuriem ir ierobežotas pakalpojumu iespējas, u.c. Nedaudz retāk iesaistīti jaunieši ar ekonomiskiem šķēršļiem (59 %) – zems dzīves līmenis, maznodrošinātie, bezpajumtnieki, ilgstošie bezdarbnieki, parādnieki, u.c. Aptuveni 40 % no NFI īstenotājiem aktivitātēs iesaista jauniešus, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, jauniešus ar fizisku vai garīgu invaliditāti, kā arī jauniešus, kas saskaras ar diskrimināciju vecuma, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas dēļ. Katrs trešais NFI īstenotājs aktivitātēs ir iesaistījis jauniešus ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību, jauniešus ar veselības problēmām un jauniešus ar atkarību problēmām.

Mērķgrupas, ar kurām NFI īstenotāji strādā ievērojami retāk, ir: jaunieši-bāreņi (29 % no NFI īstenotājiem ir šādus jauniešus iesaistījuši), etnisko minoritāšu jaunieši (26 %), bēgļi un imigranti (26 %), jaunieši-vientuļie vecāki (12 %).

Datu analīze liecina, ka tie, kas strādājuši ar tādām specifiskām mērķgrupām kā jaunieši ar ekonomiskiem šķēršļiem, ar mācīšanās grūtībām, ar ģeogrāfiskiem šķēršļiem, vienlaikus retāk ir strādājuši ar dažādām citām mērķgrupām. Tas, visdrīzāk, netieši liecina, ka tās ir organizācijas un institūcijas, kas specializējas uz darbu tieši ar šo grupu jauniešiem.

Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši NFI aktivitātes par tādām tēmām kā kultūra un māksla (70 %), sports un aktīvā atpūta (67 %), vide, daba un klimats (63 %), sociālā iekļaušana (59 %). Salīdzinoši bieži NFI īstenotāji organizējuši aktivitātes par nodarbinātību un karjeras izglītību (55 %), personīgajām kompetencēm (55 %), mentālo veselību un labbūtību (52 %), digitālajām prasmēm (52 %), pilsonisko sabiedrību (51 %). Savukārt, tikai neliela daļa NFI īstenotāju organizējuši aktivitātes, kas iekļāvušas dzimumu līdztiesības tēmu (20 %), mazākumtautību tēmu (22 %), cilvēktiesību tēmu (23 %).

Praktiskie izaicinājumi un ierobežojumi saistīti ar vairākiem aspektiem: (1) vides pieejamība ir galvenais šķērslis; jauniešu centri bieži vien nav pielāgoti cilvēkiem ar kustību traucējumiem (nav lifta, tualetu pieejamības), kas ierobežo viņu līdzdalību, (2) trūkst praktisku iemaņu un zināšanu, kā strādāt ar noteiktām grupām (piemēram, nedzirdīgiem vai ar mentālās veselības traucējumiem); (3) ne visur tiek piedāvāta atbalstoša infrastruktūra vai personalizēts atbalsts, īpaši attiecībā uz informācijas izplatīšanu vai individuālu sagatavošanu dalībai.

Pētījums par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu piekļūstamību Latvijā. 2024. Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts pēc Latvijas Republikas Kultūras ministrijas pasūtījuma. Pieejams:

https://lka.edu.lv/media/cms_page_media/153/Petijums%20par%20kulturas%20infrastrukturas%20un%20pakalpojumu%20pieklostamibu_916zFLC.pdf

Pētījuma mērķis bija izvērtēt, cik piekļūstami Latvijas kultūras pakalpojumi ir cilvēkiem ar FT. Pētījums sniedz detalizētu situācijas izvērtējumu un praktiskus ieteikumus kultūras piekļūstamības uzlabošanai. Tā rezultāti var kalpot kā pamats valsts un pašvaldību politikas uzlabošanai, kā arī praktiskiem uzlabojumiem kultūras iestādēs.

Pētījumā secināts, ka kultūras sektors Latvijā ir daudzveidīgs un piekļūstamības izpratne un risinājumi ievērojami atšķiras. Organizāciju vidū trūkst sistemātiskas pieejas piekļūstamības nodrošināšanai, un piekļūstamība bieži tiek saprasta sašaurināti – galvenokārt kā fiziskās vides pieejamība.

Daudziem kultūras organizāciju pārstāvjiem trūkst informācijas un zināšanu par cilvēku ar FT vajadzībām, un bieži vien netiek izmantotas konsultācijas ar pašām mērķgrupām. Tiek novērots arī finansējuma un profesionālā atbalsta trūkums piekļūstamības uzlabošanai.

Tajā pašā laikā pastāv virkne pozitīvu piemēru – organizācijas, kas apzināti ievieš dažādus piekļūstamības risinājumus, sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām un pielāgo gan vidi, gan saturu. Liela nozīme ir arī darbinieku attieksmei – atvērtība un vēlme meklēt risinājumus ir būtisks faktors iekļaujošas kultūras vides radīšanā.

Pētījums uzsver, ka iekļaujoša pieeja kultūras pakalpojumiem ir svarīga ne tikai cilvēkiem ar FT, bet arī citām sabiedrības grupām, padarot kultūru pieejamāku un kvalitatīvāku kopumā.

Pētījums liecina, ka bērni un jaunieši ar funkcionāliem traucējumiem pašlaik nav mērķtiecīgi uzrunāti kultūras politikas un piedāvājuma līmenī. Līdzdalība kultūrā šai grupai lielā mērā ir atkarīga no apkārtējo pieaugušo iniciatīvas un sistēmiskas sapratnes par viņu vajadzībām. Lai mainītu situāciju, nepieciešami gan strukturāli risinājumi (piemēram, finansējums, pieejama vide), gan arī izmaiņas attieksmē un sadarbības praksēs starp kultūras organizācijām, izglītības iestādēm un mērķgrupas pārstāvjiem.

Izaicinājumi:

1. Nepietiekams pielāgotais kultūras piedāvājums bērniem un jauniešiem ar FT
  - Pētījumā konstatēts, ka kultūras organizācijās ļoti reti tiek veidots īpašs piedāvājums tieši bērniem un jauniešiem ar FT.
  - Daudzos gadījumos organizācijas nav informētas par šo grupu vajadzībām, un nav arī pieredzes šādu aktivitāšu īstenošanā.
2. Piederības sajūtas un motivācijas trūkums
  - Jaunieši ar FT (piemēram, ar garīga rakstura vai autiskā spektra traucējumiem) bieži nejūtas gaidīti kultūras vidē. Viņu motivācija iesaistīties ir zema arī tādēļ, ka viņi saskaras ar neizpratni, sociālu noslēgtību vai noraidošu attieksmi.
3. Atkarība no pieaugušo iniciatīvas
  - Liela daļa bērnu un jauniešu ar FT kultūras pasākumos nonāk tikai tad, ja to organizē vai

nodrošina vecāki, skolotāji, dienas centri vai aprūpes iestādes.

– Ja nav šādu starpnieku, līdzdalība kultūrā bieži nenotiek vispār.

4. Trūkst informācijas saprotamā formā

– Bērni un jaunieši ar FT, kā arī viņu ģimenes nereti nespēj atrast saprotamu informāciju par pasākumu saturu vai to piemērotību. Trūkst materiālu vieglajā valodā, vizuāli strukturētu aprakstu vai komunikācijas pielāgojumu.

5. Vides un transporta ierobežojumi

– Daudzi jaunieši ar FT dzīvo institūcijās vai tālu no pilsētām, kur pieejami kultūras notikumi. Nepiemērots transports vai apkārtējā vide ierobežo iespējas nokļūt līdz pasākumiem.

Ieteikumi:

1. Veidot specifisku kultūras saturu bērniem un jauniešiem ar FT

– Pētījumā rosināts attīstīt pielāgotas aktivitātes, kurās ņemts vērā vecums, uztveres veids un komunikācijas vajadzības (piemēram, bērniem ar AST vai GRT).

2. Iekļaut mērķgrupu kā pastāvīgu adresātu

– Organizācijām tiek ieteikts sadarboties ar dienas centriem, skolām, vecākiem, mentoriem, lai radītu uzticību un veidotu programmas, kas balstītas uz šīs grupas vajadzībām.

3. Nodrošināt izpratni par bērnu un jauniešu ar FT vajadzībām

– Tiek uzsvērts nepieciešamais atbalsts kultūras nozares profesionāļiem – mācības, konsultācijas, labās prakses piemēri –, lai attīstītu kompetenci darbam ar šo auditoriju.

4. Izmantot universālā dizaina un vieglās valodas principus

– Pētījumā norādīts, ka materiāli vieglajā valodā un vizuāli skaidra informācija ir būtiska ne tikai bērniem ar FT, bet arī viņu atbalsta personām.

Latvijas iedzīvotāju aptauja par cilvēku ar invaliditāti tiesībām, 2024. Latvijas Republikas tiesībsargs. Pieejams: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2024/08/2024_latvijas-iedzivotaju-aptauja-par-cilveku-ar-invaliditati-tiesibam.pdf

Pētījumā tika noskaidroti sabiedrības uzskati par cilvēku ar invaliditāti tiesībām, stāvokli, diskrimināciju, atbalstu utt.

Akcentējot līdzdalību sabiedriskajā dzīvē, vidēji 70% respondentu uzskata, ka cilvēkiem ar kustību, dzirdes, redzes un cita veida ilgstošiem veselības traucējumiem pilnā mērā jāpiedalās sabiedriskajā dzīvē. Savukārt atbalstu pilnīgai iesaistei sabiedrības dzīvē cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem un psihiskām saslimšanām pauda attiecīgi 28% un 20%. Salīdzinot ar iepriekšējo 2014. un 2020. gadu aptauju rezultātiem, šogad Latvijas iedzīvotāji biežāk atzina, ka visām minētajām grupām vajadzētu pilnā mērā piedalīties sabiedrības dzīvē. Tātad sabiedrības izpratne un gatavība sociālai iekļaušanai ir uzlabojusies.

Vērtējot atbalstu no valsts un pašvaldību iestādēm, vides piekļūstamība, medicīnas pakalpojumi un pabalstu sistēma ir jomas, kurās visvairāk pozitīvi novērtēts valsts atbalsts cilvēkiem ar invaliditāti. Turpretī Latvijas iedzīvotāju vērtējumā vismazāk atbalstīta ir cilvēku ar invaliditāti iekļaujoša vispārējā un interešu izglītība, tiesiskā aizsardzība un līdzdalība lēmumu pieņemšanā.

Iedomājoties cilvēkus ar invaliditāti kā kaimiņus (vai dzīvošanu vienā apkaimē), vairākumam nav iebildumu pret cilvēkiem ar kustību, dzirdes, redzes traucējumiem (vairāk nekā 90%) un cita veida ilgstošiem veselības traucējumiem (88%). Atturīgāka ir attieksme pret cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem (atpazīšanu) (64%), bet pret cilvēkiem ar psihiskām saslimšanām (piemēram, šizofrēniju, depresiju) iebildumu nebūtu mazāk kā pusei (38%). Tas liecina, ka sabiedrībā pastāv dažādi stereotipi un aizspriedumi pret dažādām iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām mērķgrupām.

Personu ar invaliditāti viedoklis par personu ar invaliditāti situāciju Latvijā, 2024. Latvijas Republikas tiesībsargs. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2024/10/personu-ar-invaliditati-viedoklis-par-personu-ar-invaliditati-situaciju-latvija.pdf>

Pētījumā tika noskaidroti sabiedrības uzskati par cilvēku ar invaliditāti tiesībām, stāvokli,

Salīdzinot 2014. un 2019.-2020. gada pētījuma datus ar 2024. gada rezultātiem, vērojams, ka sabiedrības attieksme kopumā pret cilvēkiem ar invaliditāti ir kļuvusi iekļaujošāka, tomēr ļoti strauji pieaudzis to cilvēku ar invaliditāti skaits, kuri nekur nevērstos pēc palīdzības savu tiesību aizstāvībā – par 20 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014. gadu. Visvairāk savas tiesības nav gatavi aizstāvēt cilvēki vecuma grupā virs 61 gada (35%), cittautieši (30%) un iedzīvotāji ar kustību traucējumiem (32%).

Pētījums rāda, ka diskriminējošas attieksmes gadījumu skaits kopumā ir samazinājies. Piemēram, šie rādītāji izglītības iestādēs ir samazinājušies no 26% 2020.gadā līdz 13% 2024. gadā, savukārt darba devēju vidū – no 32% līdz 25%. Tomēr, neskatoties uz šiem uzlabojumiem, diskriminācija darba vietās un izglītības iestādēs joprojām ir nozīmīgs izaicinājums.

Savukārt, vislielākos uzlabojumus ir nepieciešams veikt cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības jomā. Tikai 7% aptaujāto uzskata, ka pēdējo piecu gadu laikā darba iespējas ir uzlabojušās (42% norāda, ka situācija ir pasliktinājusies vai nav mainījusies), kas liecina par nepieciešamību aktīvāk rīkoties šajā jomā – īpaši valsts un pašvaldību iestādēm.

Pētījums arī atklāj, ka cilvēku ar invaliditāti iesaiste sabiedriskajās iniciatīvās, kas vērstas uz tiesību nodrošināšanu, ir samazinājusies. Tikai 30% aptaujāto ir piedalījušies vai būtu gatavi piedalīties šādās iniciatīvās, kas ir ievērojams kritums salīdzinājumā ar 2014. gadu, kad šādu gatavību izrādīja 44% aptaujāto. Vienlaikus gandrīz trešdaļa aptaujāto norādījuši, ka nevēlas iesaistīties atbalsta sniegšanā personām ar invaliditāti, 2014. gadā to skaits bija tikai 7%. Galvenie sociālo līdzdalību kavējošie iemesli ir intereses trūkums (27%), finansiālu līdzekļu nepietiekamība (22%) un interesēm atbilstošu sociālo aktivitāšu trūkums pašvaldībā (17%).

Savukārt bērniem ar invaliditāti ļoti būtiska ir iekļaujošas izglītības pieejamība. Aptaujā 35% respondentu norādīja, ka valsts un pašvaldību iestādēm par to būtu vairāk jā rūpējas. Kā nākamās prioritātes tiek minētas medicīnas pakalpojumi un sakārtota pabalstu sistēma.

“Easy to do”. Pētījuma ziņojums. Latvija. 2024. Aivita Putniņa. Pieejams:

https://www.apeirons.lv/uploads/2024/03/Pe-ti-jums_ETD_LV.pdf

Pētījuma mērķis bija izvērtēt iespējas ieviest Latvijā jaunu atbalsta pakalpojumu jauniešiem ar invaliditāti, kurā iesaistīti brīvprātīgie “badiji” – vienaudži, kas sniedz sociālu atbalstu. Pētījums balstīts uz līdzdalīgās pētniecības metodi, iesaistot pašus jauniešus ar invaliditāti un viņu vecākus.

Galvenās problēmas un izaicinājumi, kas identificēti pētījumā.

1. Sociālā izolācija

- Jauniešiem ar invaliditāti bieži nav draugu vai līdzvērtīgu vienaudžu attiecību.
- Trūkst iespēju neformāli tikties ārpus ģimenes vai institucionālās vides.
- Brīvā laika pavadīšana notiek individuāli vai specializētās nodarbībās, bet ne kopā ar vienaudžiem.

2. Vides un izglītības nepieejamība

- Izglītības vide bieži ir fiziski un sociāli nepieejama – skolotāji nav sagatavoti, attieksme ir formāla vai izslēdzoša.
- Pat augstskolās jaunieši nejūtas pieņemti – pastāv aizspriedumi un atturība no kontaktiem.

3. Atkarība no vecākiem

- Daudzi jaunieši ar kustību traucējumiem ir pastāvīgā vecāku pavadībā, kas ierobežo patstāvību un sociālās attiecības.
- Vecāki intervijās uzsver aprūpes nepieciešamību, savukārt jaunieši izjūt vajadzību pēc neatkarības un personīgās telpas.

4. Pašu jauniešu komunikācijas grūtības

- Vairākos gadījumos jaunieši min nepārliicinātību, zemu pašvērtējumu un bailes tikt noraidītiem, kas kavē kontaktu veidošanu.
- Jauniešiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem ir grūtības uzturēt attiecības bez asistenta klātbūtnes.

“Badija” pakalpojuma būtība un potenciāls

Pētījums analizē, ko jaunieši sagaida no “badija” – atbalsta personas, kas nav ne asistents, ne mentors, bet līdzvērtīgs vienaudžu sabiedrotais.

Jauniešu gaidas no “badija”:

- Palīdzība, ne žēlsirdība – jābūt interesētam cilvēkā, nevis viņa diagnozē.
- Brīvība no pieaugušo klātbūtnes – iespēja kopā doties pastaigās, kafejnīcās, uz koncertiem.
- Līdzvērtīgas attiecības – neformāla komunikācija, vēlams kopīgas intereses.

Iespējamie riski:

- Robežu neskaidrība starp draudzību un pakalpojumu.
- Nepieciešamība pēc drošas vides (īpaši personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem).
- Cerību pārslodze – jaunieši var likt lielas cerības uz vienu cilvēku (“badiju”).

Ieteikumi pakalpojuma ieviešanai un mācībām

Pētījums piedāvā strukturētus ieteikumus:

- Pakalpojumu sākt ar iepazīšanās pasākumiem (neformāls, bet strukturēts formāts).
- Jauniešiem ar invaliditāti jābūt aktīviem pakalpojuma līdzveidotājiem.
- Skaidri nodalīt “badija” lomu no asistenta; jānosaka laika robežas un komunikācijas biežums.
- Mācībās jāaptver:
  - komunikācijas prasmes (īpaši ar AST vai GRT);
  - robežu nospraušana;
  - pamatzināšanas par aprūpi un vides pieejamību;
  - komunikācija ar vecākiem.

Piedāvāts lietot alternatīvu terminu – “līdzgaitnieks”, lai izvairītos no sajaukšanas ar jau esošiem atbalsta veidiem (asistents, mentors).

Pētījums atklāj dziļu sociālās izolācijas problēmu jauniešu ar invaliditāti vidū un piedāvā praktisku, uz vienaudžu līdzdalību balstītu risinājumu. “Badija” jeb “līdzgaitnieka” pakalpojums var būtiski uzlabot jauniešu sociālās prasmes, patstāvību un piederības sajūtu, bet tā ieviešanai nepieciešams pārdomāts, strukturēts atbalsta un mācību ietvars. Pētījuma stiprā puse – tā balstās pašos jauniešos un viņu pieredzē.

Eiropas Jaunatnes dialoga (EJD) jauniešu vēstnieku īstenoto konsultāciju viedokļu apkopojums EJD 10. ciklā. 2023. Nodibinājums “Baltijas reģionālais fonds”. Pieejams:
https://jaunatneslietas.gov.lv/sites/default/files/editor/EJD%20_Konsultaciju_apkopojums_web.pdf

Šis kopsavilkums aptver *Eiropas Jaunatnes dialoga (EJD)* 10. cikla laikā notikušo jauniešu un lēmumu pieņēmēju konsultāciju rezultātus, kas norisinājās visā Latvijā no 2023. gada oktobra līdz decembrim. Konsultācijās piedalījās 682 dalībnieki, tostarp arī jaunieši ar ierobežotām iespējām.

Galvenie secinājumi.

1. Barjeras iekļaušanai sabiedrībā.

- Personīgās grūtības: zema pašapziņa, bailes, negatīva pieredze.
- Sabiedrības attieksme: aizspriedumi, neiecietība pret atšķirīgo, mobings skolās, arī no skolotājiem.
- Valodas barjeras: grūtības latviešu valodā īpaši krievu tautības jauniešiem.
- Infrastruktūras trūkumi: nepieejamas telpas, nepielāgota vide, sarežģīts transports.
- Finansiālie šķēršļi: nabadzība, pieejamības problēmas.
- Izglītības vides atšķirības: nevienlīdzīga attieksme skolās, atšķirīga pedagogu iesaiste.

2. Esošais atbalsts.

- Cilvēki: atbalstu sniedz draugi, ģimene, pedagogi, jaunatnes darbinieki.
- Struktūras un pasākumi: jauniešu centri, interešu izglītība, "Erasmus+", "Latvijas skolas soma", MOT programma.
- Finansiāls atbalsts: stipendijas, bezmaksas pusdienas, sabiedriskais transports.
- Infrastruktūras pielāgošana: lifti, rampas, piekļuve aktivitātēm.
- Speciālisti skolās: psihologi, sociālie darbinieki, karjeras konsultanti.

3. Nepieciešamās pārmaiņas.

- Sabiedrības attieksmes maiņa: cieņa pret dažādību, izglītojošas kampaņas.
- Skolu atbalsts: pastāvīgi psihologi, skolotāju mācība iekļaušanas jautājumos.
- Lauku jauniešiem: vairāk interešu izglītības iespēju.
- Mazākumtautību integrācija: uzsvars uz cieņpilnu līdzāspastāvēšanu.
- Informatīvie pasākumi: piekļuve informācijai par programmām (Erasmus+, "Eiropas Solidaritātes korpuss").
- Jauniešu līdzdalība: iesaiste lēmumu pieņemšanā, sabiedriskos pasākumos.
- Skolu sadarbība: kopīgi pasākumi ar dažādu vajadzību jauniešiem.

Pētījums atklāj jauniešu ar ierobežotām iespējām pieredzi, attieksmi un vajadzības saistībā ar diskrimināciju, iecietību un iekļaujošu sabiedrību.

Galvenie secinājumi.

Diskriminācijas pieredze.

(Piezīme: jāņem vērā, ka pētījumā ir statistiski maza izlase (n=135).)

- 60% jauniešu atzīst, ka ir piedzīvojuši diskrimināciju.
- Galvenās diskriminācijas vietas: skola (57%), vienaudžu kompānijas (33%), internets (33%).
- Visbiežāk diskriminē: vienaudži (27,9%), bet arī nepazīstamas personas sabiedrībā.
- Diskriminācijas pamati: ārējais izskats, mentālā veselība, valodas prasmes, sliktas sekmes, seksuālā orientācija, subkultūru piederība.

Skolas loma.

- Skola ir centrālā vide diskriminācijai – īpaši 2.–5. klasē.
- Bieži novērots mobings un nerakstīts likums: "vai nu tu bulingo, vai arī tevi bulingos".
- Skolas reakcija bieži tiek uzskatīta par neefektīvu – formāla, bez reāliem risinājumiem.
- Skolēni nevienlīdzīgi tiek iekļauti kolektīvā, īpaši jaunpienācēji.

Stereotipi un iekšējā diskriminācija.

- Paši jaunieši reizēm izrāda neiecietību cits pret citu, īpaši pret atšķirīgu stilu vai uzskatiem.
- Vērojama iekšējā diskriminācija un negatīvās identitātes nostiprināšanās, īpaši starp ielu jauniešiem.

Iecietība un pieņemšana.

- Iecietība tiek asociēta ar cieņu, pacietību un nepieķeršanos atšķirībām.
- Pieņem dažādību teorētiski, bet praksē izvairās no komunikācijas ar atšķirīgo.
- Dažiem grūti pieņemt citādas orientācijas vai rases cilvēkus – tolerance bez cieņas.

Drošības izjūta.

- Droša vide visbiežāk tiek saistīta ar ģimeni, mājām, dabu, zināmu vidi.
- Drošību sniedz tuvinieki, dažkārt draugi, DARI programmas mentori, reti – skolotāji vai speciālisti.

Atbalsts.

- Visbiežāk palīdz draugi, vecāki, retāk – psihologi vai jaunatnes darbinieki.
- Daļa jauniešu izjūt, ka atbalsts nav pieejams, paļaujas tikai uz sevi.

Vajadzības.

- Aptaujā galvenās vajadzības: mīlestība (19,6%), drošība (18,4%), attiecības (12,3%).
- Fokusgrupās minēta nepieciešamība pēc vecāku klātbūtnes, sapratnes, klusuma, emocionālā atbalsta.

Galvenie pētījumā identificētie izaicinājumi.

1. Diskriminācija un mobings kā sistemātiska parādība skolās.
2. Formāls, neefektīvs skolu atbalsta mehānisms.
3. Sabiedrības stereotipi un pieaugušo neuzticēšanās jauniešiem.
4. Pašu jauniešu savstarpēja diskriminācija, arī marginalizēto grupu iekšienē.
5. Zema informētība par tiesībām un pieejamajiem resursiem.

Personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātība Latvijā. 2022. Latvijas Republikas Saeima. Pieejams:

https://www.saeima.lv/petijumi/Personu_ar_gariga_rakstura_traucejumiem_nodarbinatiba_petijuma_galazinojums.pdf

Pētījumā analizētas problēmas, ar kurām saskaras personas ar garīga rakstura traucējumiem (GRT) darba tirgū, un sniegti priekšlikumi to iekļaušanas veicināšanai. Pētījums nav specifiski par jauniešiem, bet netieši attiecināms arī uz jauniešiem ar GRT.

Galvenie secinājumi.

1. Zems nodarbinātības līmenis.

- Tikai 14,5% personu ar GRT ir nodarbināti, kas ir ievērojami zemāk nekā citām iedzīvotāju ar FT grupām (42–46%).
- Lielākajai daļai šo personu ir piešķirta II invaliditātes grupa, taču pat starp šīm personām nodarbinātības līmenis ir ļoti zems.

2. Barjeras nodarbinātībai.

- Sistēmiskas problēmas: trūkst starpnozaru sadarbības, diferencēta atbalsta un kvalificētu speciālistu.
- Izglītības trūkumi: iekļaujošā izglītība ir nepietiekama; profesionālās izglītības programmas bieži nav saistītas ar reālām darba tirgus prasībām.

- Sabiedrības attieksme: aizspriedumi un stereotipi joprojām ir nozīmīgs šķērslis.
- Darba vides problēmas: trūkst pielāgotu darba vietu; nav pietiekama atbalsta darba devējiem.
- Veselības un motivācijas faktori: ierobežotas spējas, ģimenes atbalsta trūkums, zema motivācija.

3. Politikas instrumenti un atbalsta pasākumi.

- Pieejami instrumenti: subsidētās darbavietas, kvotu sistēma, nodokļu atvieglojumi, atbalstītais darbs, sociālā uzņēmējdarbība.
- Šie mehānismi Latvijā tiek izmantoti fragmentāri un bez ilgtermiņa sistēmiskas pieejas.
- Atbalstītā darba sistēma atrodas agrīnā attīstības stadijā.

4. Ieteikumi un risinājumi.

- Agrīna intervence: jāveido atbalsta sistēmas no bērnības, iesaistot arī vecākus.
- Izglītības reforma: profesionālās izglītības programmas jāsaista ar darba tirgu; jāattīsta iekļaujošā izglītība.
- Atbalsts darba devējiem: jāievieš jauni stimuli (piemēram, nodokļu atvieglojumi, valsts apmaksāts darba asistents).
- Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību: ilgtermiņa atbalsts, mērķdotācijas, sociāli atbildīgi publiskie iepirkumi.
- Sabiedrībā balstīti pakalpojumi: jāievieš obligātais minimālais sociālo pakalpojumu grozs visās pašvaldībās.
- Atbalsts lēmumu pieņemšanā: jānodrošina pakalpojums atbalsta personai lēmumu pieņemšanā, lai veicinātu patstāvību.

Personu ar GRT nodarbinātības veicināšanai nepieciešama kompleksa, mērķēta, uz cilvēku vērsta pieeja – no agrīnas attīstības un izglītības līdz ilgstošai atbalsta sistēmai darba tirgū. Esošie pasākumi ir fragmentāri un nepietiekami ilgtspējīgi, un tiem trūkst starpinstitucionālās koordinācijas. Nepieciešama arī sabiedrības attieksmes maiņa un darba devēju aktīvāka iesaiste.

Attiecībā uz jauniešiem ar GRT pētījumā tieši un netieši identificējami šādi aspekti.

1. Agrīna intervence un sagatavošana darba tirgum.

- Pētījums uzsver, ka jau no bērnības personām ar GRT būtu nepieciešams sistemātisks atbalsts un sagatavošana patstāvīgai dzīvei, tostarp arī darbam.
- Norādīts, ka nav izveidota agrīnās intervences sistēma, kas ir būtiska, jo bērna intelektuālā attīstība notiek visstraujāk tieši agrīnajā vecumā.

2. Iekļaujošas izglītības nozīme.

- Jaunieši ar GRT bieži atrodas segregētā izglītības vidē, un tas apgrūtina viņu iekļaušanos sabiedrībā un vēlāk arī darba tirgū.
- Tiek uzsvērtā nepieciešamība veicināt iekļaujošu izglītību jau no pirmsskolas līmeņa, lai sabiedrība kopumā pierastu pie dažādības.

3. Profesionālās izglītības ierobežojumi.

- Jauniešiem ar GRT bieži tiek piedāvātas profesionālās pamatizglītības programmas, kas nav pielāgotas darba tirgus prasībām.
- Pēc šo programmu beigšanas jaunieši bieži nespēj uzsākt darba gaitas, jo prasmes nav pietiekami attīstītas.
- Trūkst atbalsta arī darba meklēšanas procesā – skolās nav mehānismu, kas palīdzētu jauniešiem uzrunāt potenciālos darba devējus.

4. Nepieejami izglītības pakalpojumi pilngadīgajiem.

- Pilngadīgiem jauniešiem ar smagiem GRT bieži nav pieejamas nekādas profesionālās mācību programmas, piemēram, Sociālās integrācijas valsts aģentūrā (SIVA).

5. Subsidētās darbavietas jauniešiem.

- Tiek pieminēti arī politikas uzlabojumi: kopš 2021. gada ieviesti subsidētās nodarbinātības pasākumi tieši jauniešiem, kas absolvējuši speciālās izglītības programmas.

Pētījumā jaunieši ar GRT tiek aplūkoti galvenokārt kā mērķgrupa, kurai būtu nepieciešams savlaicīgs, sistemātisks un profesionāls atbalsts gan izglītības procesā, gan pārejā uz darba tirgu. Pašreizējā situācija tiek raksturota kā nepietiekama un fragmentāra, trūkstot agrīnas intervences, profesionālās sagatavošanas un darba tirgus integrācijas mehānismu. Īpašs izaicinājums ir atbalsta trūkums pēc skolas absolvēšanas, kā arī nesakrītība starp apgūto profesiju un darba tirgus vajadzībām.

Latgales iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām iesaiste kultūras norisēs. 2022. Pieejams: https://www.daugavpils.lv/assets/upload/manager/Kultura/Dokumenti/petijums_2022.pdf

Pētījuma mērķis bija izvērtēt kultūras pakalpojumu pieejamību un līdzdalības iespējas Latgales reģiona iedzīvotājiem ar ierobežotām iespējām, identificējot šķēršļus un iespējamās risinājumus.

Galvenie izaicinājumi un šķēršļi

1. Vides nepieejamība
  - 74% kultūras sektora pārstāvju norāda, ka kultūras norises vietas bieži nav piemērotas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

- Problēmas gan ar piekļuvi ēkām, gan ar pasākumu satura pieejamību cilvēkiem ar redzes, dzirdes un garīga rakstura traucējumiem.
- 2. Finansiālie ierobežojumi
  - Kultūras pasākumu izmaksas daudziem ir nepieejamas, pat ja fiziskā vide būtu pieejama.
  - Nepieciešamas vairāk bezmaksas vai subsidētas aktivitātes.
- 3. Transporta un mobilitātes ierobežojumi
  - Īpaši problēmas lauku teritorijās, kur sabiedriskais transports ir neregulārs vai vispār nepieejams.
- 4. Informācijas trūkums
  - 41% norāda, ka cilvēkiem ar FT trūkst informācijas par pasākumiem un to pieejamību.
  - Informācija bieži nav pielāgota (vieglajā valodā, ar zīmju valodu, taktiliem elementiem u.c.).
- 5. Sociālā izolācija un psiholoģiskas barjeras
  - Bailes no atraidījuma, zema pašapziņa, vientulība, kā arī nepieciešamība pēc pavadošas personas.
  - Neērtības un nedrošības sajūta bieži kavē dalību pasākumos.
- 6. Nepietiekamas līdzdalības iespējas
  - Trūkst aktivitāšu, kurās cilvēki var aktīvi piedalīties, nevis tikai būt kā skatītāji.
  - Līdzdalība saprasta arī kā pilsoniskā un sociālā līdzdalība, kas būtu attīstāma ar kultūras palīdzību.
- 7. Attieksmes un kompetenču trūkums kultūras nozarē
  - Kultūras organizāciju pārstāvji bieži nav informēti par specifisko mērķgrupu vajadzībām, trūkst mācību un pieredzes.

Ieteikumi un risinājumi

1. Pāreja uz iekļaujošu pieeju
  - Eksperti uzsver, ka kultūras pasākumiem jābūt universāli pielāgotiem visiem, nevis jāveido tikai specializēti pasākumi konkrētām grupām.
2. Mentoru sistēmas attīstība
  - Mentori kā pavadoņi un atbalsta personas kultūras pasākumos (īpaši cilvēkiem ar redzes, dzirdes vai GRT).
3. Labās prakses piemēri pašvaldībās
  - Līdzdalība pasākumu plānošanā (piemēram, darba grupas pirms pilsētas svētkiem, kas iekļauj NVO un sociālo jomu pārstāvjus).

4. Atbilstoši pasākumu formāti

– Meistardarbnīcas, koprades aktivitātes, interaktīvas nodarbības kā piemērotāki formāti sociālā riska grupām, īpaši jauniešiem un cilvēkiem ar mentālās veselības grūtībām.

5. Ilgtspēja un pēctecība

– Nepieciešams nodrošināt iespēju turpināt iesākto pēc sākotnējām aktivitātēm (piemēram, pēc meistardarbnīcām piedāvāt tālākas iespējas).

6. Informācijas pieejamības uzlabošana

– Piedāvāt informāciju par pasākumiem saprotamā, pieejamā formā; izmantot afišas, personīgus uzaicinājumus, vietējos informācijas kanālus.

Jaunieši ar ierobežotām iespējām ir būtiska mērķgrupa, kurai kultūras līdzdalība var kalpot kā sociālās integrācijas, pašizpausmes un atbalsta mehānisms. Taču, lai to panāktu, nepieciešama ne tikai vide un pieejamība, bet arī attieksmes maiņa, mērķtiecīgs darbs un piemēroti iesaistes formāti.

4. MĒRĶGRUPU STATISTISKS RAKSTUROJUMS

Šajā nodaļā sniegts statistisks pārskats par dažādām sociālās iekļaušanas jauniešu mērķgrupām. Kontekstam papildus iekļauti arī dati par kopējo jauniešu skaitu Latvijā un tā izmaiņu prognozēm vidējā un ilgtermiņā. Kur pieejams, sniegti arī Latvijas un citu ES valstu rādītāju salīdzinājumi.

4.1. Jauniešu skaits kopā

2025. gada sākumā Latvijā dzīvo kopumā 240 828 jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem. Laika posmā līdz 2020. gadam jauniešu skaits ir gadu krities (no 276,8 tūkst. 2015. gadā līdz 232,1 tūkst. 2020. gadā; -16 % samazinājums), bet pēc tam **ik gadu bijis pieaugošs** (+8,7 tūkst. jeb 4 % pēdējo piecu gadu periodā).

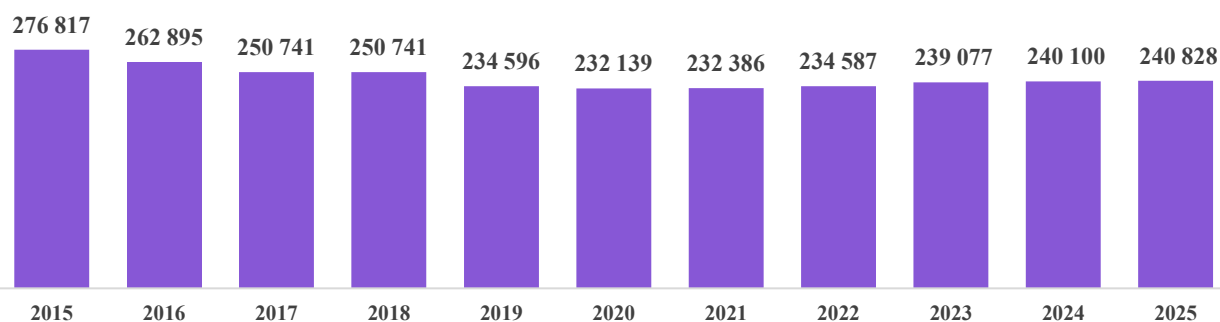
Vecumgrupu dalījumā novērojams, ka **kopš 2018. gada būtiski samazinājies 22-25 gadīgo jauniešu skaits, savukārt pieaudzis 13-17 gadīgo skaits.**

Bērnu vecumā līdz 12 gadiem skaits Latvijā bijis pieaugošs līdz 2019. gadam, bet pēc tam **ik gadus samazinājies** (no 267,6 tūkst. 2019. gadā līdz 243,7 tūkst. 2025. gadā; -9 % samazinājums)

Eurostat demogrāfiskās prognozes paredz, ka jauniešu skaits Latvijā pēc 2030. gada kritīsies, pēc 2040. gada nokrītot zem 200 tūkstošiem un pēc 2075. gada nokrītot zem 150 tūkstošiem. Tai pat laikā jāuzsver, ka šīs **jauniešu skaita izmaiņas būs atbilstošas kopējā iedzīvotāju skaita izmaiņām**, līdz ar to jauniešu īpatsvars vidējā un ilgtermiņā saglabāsies 12%-13% līmenī.

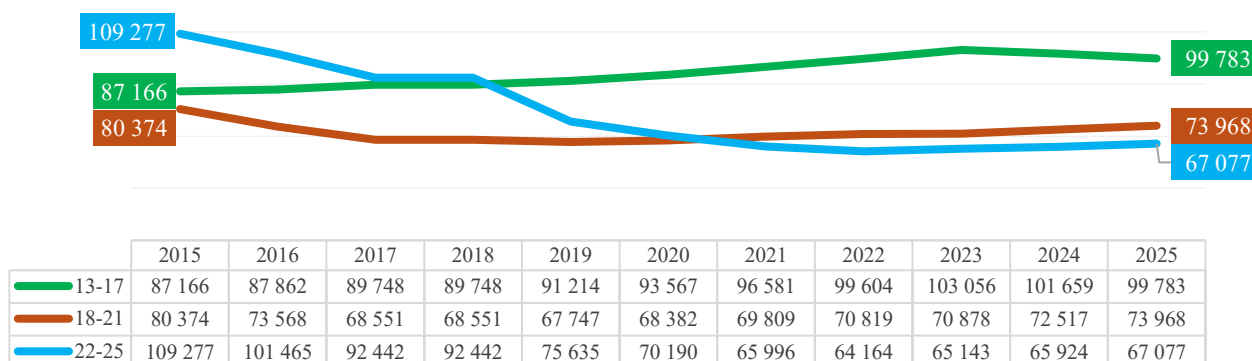
Grafiks 1. Jauniešu (13-25) skaits Latvijā 2015-2025

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

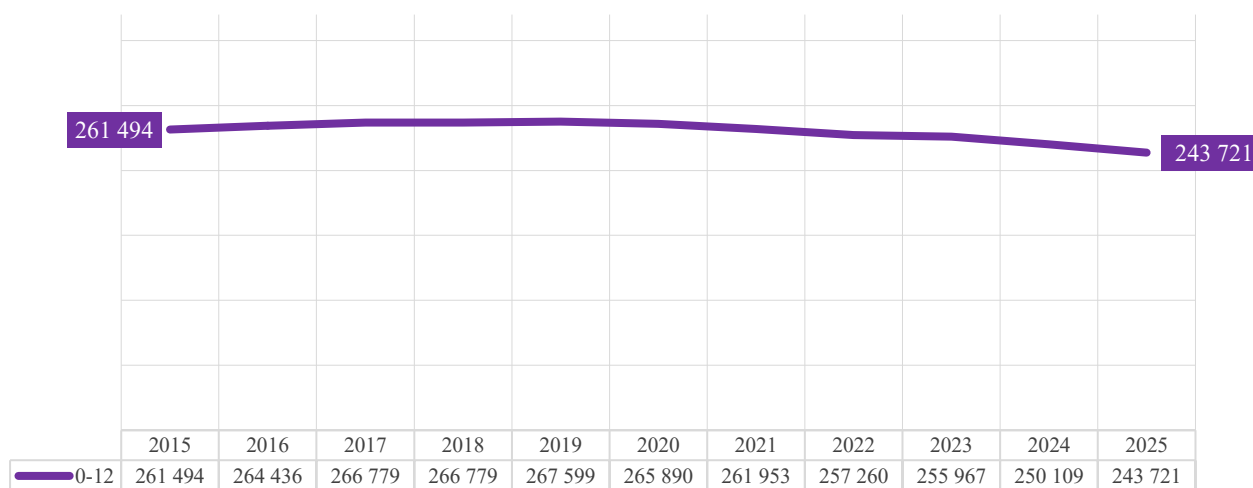
Grafiks 2. Jauniešu (13-25) skaits Latvijā 2015-2025, vecuma grupu dalījumā

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

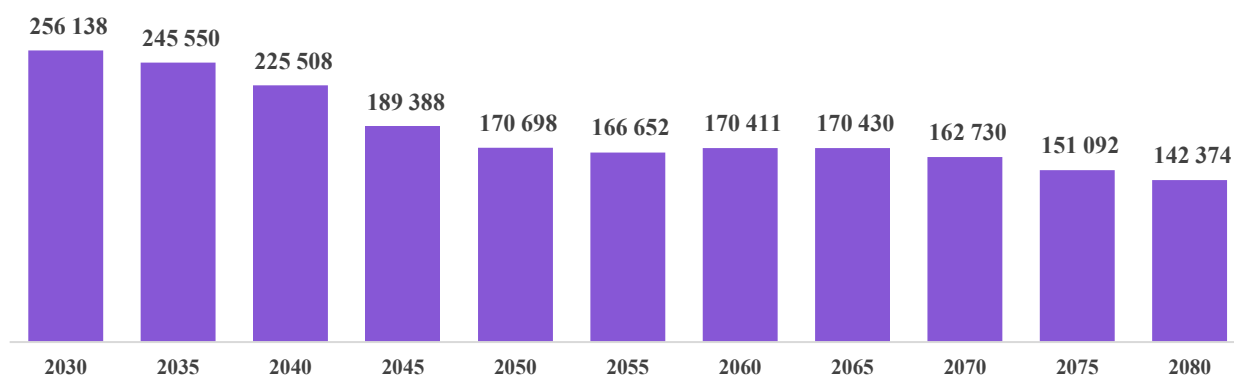
Grafiks 3. Bērnu (0-12) skaits Latvijā 2015-2025

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

Grafiks 4. Jauniešu (13-25) skaita prognoze Latvijā 2030-2080

Datu avots: Eurostat, Population projections, Baseline projection.

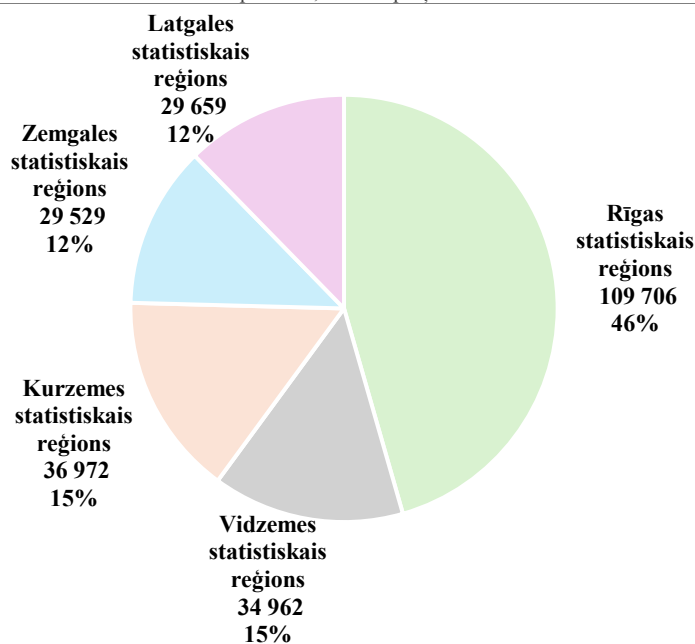

4.2. Jauniešu skaits reģionos

Reģionālā dalījumā **46 % no visiem Latvijas jauniešiem dzīvo Rīgas statistiskajā reģionā**. Pārējos reģionos katrā dzīvo aptuveni 12-15 % no Latvijas jauniešu kopskaita. Pēc jauniešu skaita **mazākie Latvijas reģioni ir Latgales (29 659) un Zemgales (29 529) statistiskie reģioni**. **Jauniešu īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā visos reģionos ir 13 %, izņemot Latgali, kur šis rādītājs ir 12 %.**

Grafiks 5. Jauniešu (13-25) skaits statistiskajos reģionos 2025

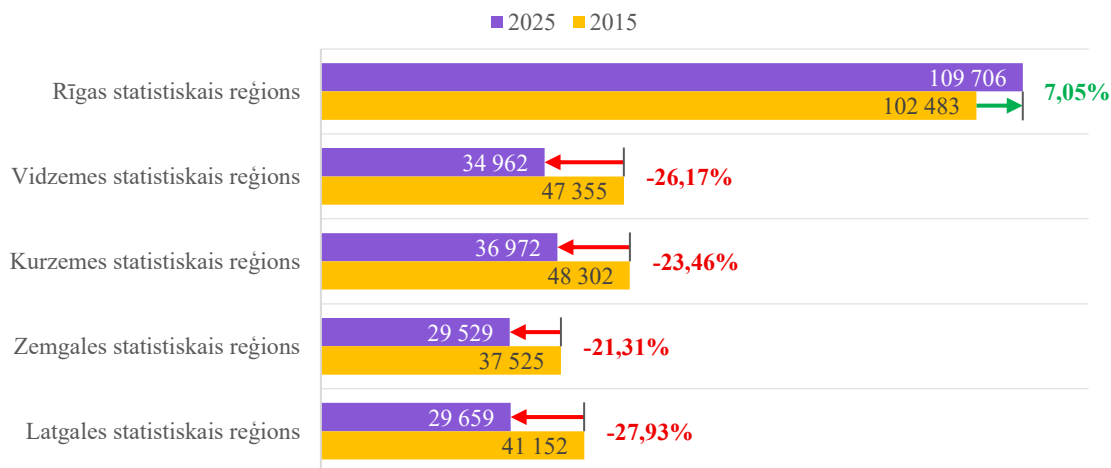
Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

Salīdzinot ar jauniešu skaitu reģionos pirms 10 gadiem, **tikai Rīgas reģionā ir novērojams jauniešu skaita pieaugums (+7 %)**. Pārējos reģionos jauniešu skaits krities par 1/5 vai pat vairāk. **Visvairāk jauniešu skaits samazinājusies Latgales reģionā (-28 %)**. Jāuzsver, ka visstraujāk jauniešu skaits krities laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam, bet pēdējo piecu gadu laikā kritums bijis mērenāks.

Grafiks 6. Jauniešu (13-25) skaita izmaiņas statistiskajos reģionos 2015-2025

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

4.3. Jaunieši attālākās apdzīvotās vietās

Tā kā nav pieejama detalizēta informācija par katra jaunieša konkrēto dzīves vietu, tad nav iespējams precīzi aprēķināt attālākās apdzīvotās vietās dzīvojošo jauniešu kopskaitu. Aptuvenam aprēķinam šī kartējuma ietvaros tika izmantoti **dati par 15-24 gadīgo jauniešu skaitu, kas dzīvo pagastos, kas atrodas attālāk no pilsētām (manuāla atlase) – šādu jauniešu Latvijā 2024. gadā ir 52 726**. Tas veido 28,4 % no visiem jauniešiem šajā vecuma grupā.

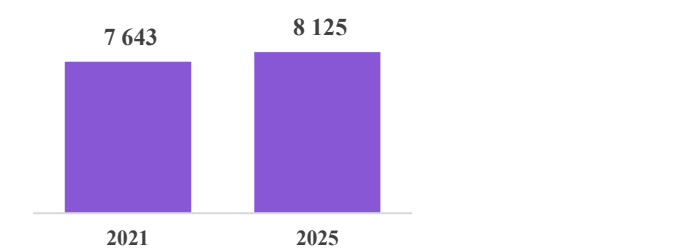
4.4. Jaunieši ar invaliditāti

2025. gada maijā **Latvijā kopumā ir 8 125 jaunieši ar invaliditāti vecumā no 13 līdz 25 gadiem. No jauniešu kopskaita 3,4 % ir jaunieši ar invaliditāti**. Salīdzinot ar 2021. gadu, **jauniešu ar invaliditāti skaits pieaudzis par 6,3 %**. Šajā laika posmā kopējais jauniešu skaits Latvijā ir pieaudzis tikai par 3,6 % – tātad jauniešu ar invaliditāti skaits ir audzis straujāk.

Ilgākā laikrindu tvērumā pieejami dati par nepilngadīgo jauniešu (13-17 gadīgo) skaitu. 2024. gada decembrī Latvijā ir 3 400 jauniešu ar invaliditāti vecumā no 13 līdz 17 gadiem. Pēdējo piecu gadu laikā šādu jauniešu skaits ir pieaudzis par 10,3 %, kamēr kopējais šī vecuma jauniešu skaits audzis par 11,5 %.

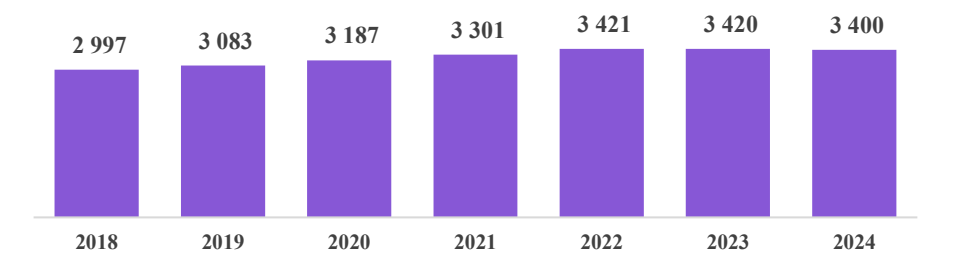
Grafiks 7. Jauniešu ar invaliditāti 13-25 gadu vecumā skaits

Datu avots: Labklājības ministrija, LM IS LabIS (VDEĀVK apgabals).

Grafiks 8. Personu ar invaliditāti 13-17 gadu vecumā skaits

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Labklājības ministrijas statistika, autoru aprēķini.

4.5. Sociālās atstumtības riska jaunieši

legūt precīzus aprēķinus par jauniešiem, kas atrodas sociālās atstumtības riska situācijā, ir **apgrūtināši**. Pastāv dažādas pieejas un aprēķinu iespējas. Piemēram, iespējams vērtēt pēc ģimenes finansiālās nodrošinātības, tomēr tas neizslēdz izplatītus gadījumus, kad arī pārtikušu ģimeņu bērni nokļūst sociālās atstumtības riska situācijās. Iespējams vērtēt pēc pašvaldību sociālo dienestu

redzeslokā esošo jauniešu un ģimeņu skaita, tomēr ne visas ģimenes un jaunieši nokļūst institūciju redzeslokā, kā arī uzskaitē pieejama tikai par tiem, kuriem ir sniegti konkrēti pakalpojumi. Šobrīd vienīgais rādītājs, kurš pēc vienotas mērījumu metodoloģijas pieejams ilgākā laika posmā ir Eurostat īstenotā monitoringa EU-SILC dati (European Union Statistics on Income and Living Conditions; ienākumu un dzīves apstākļu apsekojums).

Minētā monitoringa dati liecina, ka 2024. gadā **Latvijā nabadzības vai sociālās atstumtības riskā atradās 15,9 % 11-15 gadīgo jauniešu, 22,0 % 16-19 gadīgo un 17,5 % 20-24 gadīgo jauniešu.** Skaitliskā izteiksmē tie ir 15,8 tūkstoši 11-15 gadīgo, 17,1 tūkstotis 16-19 gadīgo un 15,1 tūkstotis 20-24 gadīgo jauniešu – **kopskaitā 48,0 tūkstoši jauniešu no 11 līdz 24 gadu vecumam.** Tas veido aptuveni **18 % no visiem jauniešiem šajā vecuma grupā.**

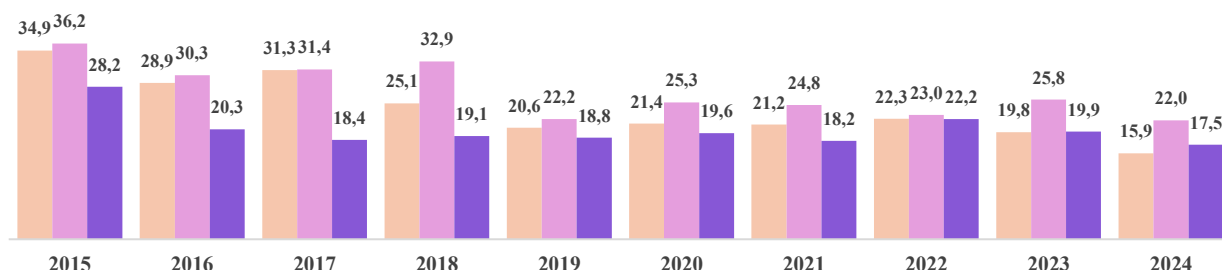
Pēdējo piecu gadu periodā šie rādītāji nav būtiski mainījušies un **pēdējos trīs gados novērojams pakāpenisks samazinājums. Samazinājums novērojams arī ilgtermiņā** – pirms desmit gadiem šie rādītāji bija 30-35 % robežās.

Salīdzinot ar Eiropas Savienības valstu vidējo rādītāju, **Latvijas rādītāji ir izteikti labāki** (piemēram, 16-19 gadīgo grupā ES vidējais rādītājs ir 26,2 %, bet Latvijas rādītājs 22,0 %).

Grafiks 9. Jauniešu ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku īpatsvars Latvijā 2015-2024, %

Datu avots: Eurostat, Persons at risk of poverty or social exclusion.

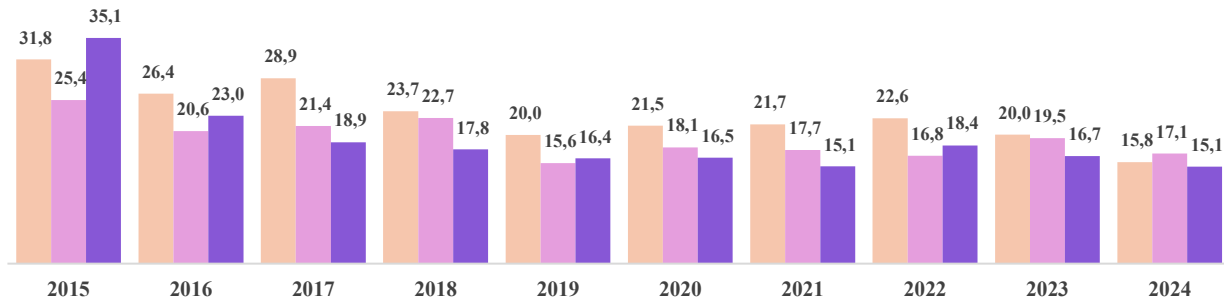
■ 11-15 g.v. ■ 16-19 g.v. ■ 20-24 g.v.

Grafiks 10. Jauniešu ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku skaits Latvijā 2015-2024, tūkst.

Datu avots: Eurostat, Persons at risk of poverty or social exclusion, Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

■ 11-15 g.v. ■ 16-19 g.v. ■ 20-24 g.v.

Tabula 1. Jauniešu ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku īpatsvars Eiropas valstīs 2024. gadā, %

Datu avots: Eurostat, Persons at risk of poverty or social exclusion.

Piezīme: Kārtots pēc vecuma grupas "16-19 g.v.", no augstākā līdz zemākajam rādītājam.

	11-15 g.v.	16-19 g.v.	20-24 g.v.
Luksemburga	34,0	39,9	33,2
Bulgārija	35,8	38,6	29,8
Rumānija	34,4	35,9	29,0
Grieķija	30,8	34,1	33,7
Spānija	34,5	31,8	25,5
LIETUVA	23,6	30,3	29,0
Itālija	26,1	29,2	25,0
Francija	29,2	28,3	25,5
Eiropas Savienība – 27 valstis	25,1	26,2	26,0
Vācija	22,5	25,9	31,4
Zviedrija	20,6	24,7	26,4
Portugāle	20,4	24,1	18,4
Slovākija	22,5	23,7	21,2
Beļģija	22,9	22,7	19,9
Ungārija	21,1	22,2	19,7
Somija	14,5	22,1	39,2
LATVIJA	15,9	22,0	17,5
Polija	16,9	20,0	20,0
Horvātija	21,6	18,8	11,2
Malta	24,4	18,8	15,5
IGAUNIJA	18,4	18,0	21,2
Nīderlande	15,3	17,8	29,7
Austrija	23,2	17,5	19,4
Čehija	18,2	16,8	15,1
Dānija	15,0	15,4	43,3
Īrija	22,5	14,4	12,1
Kipra	16,4	13,8	11,9
Slovēnija	13,0	12,8	8,4

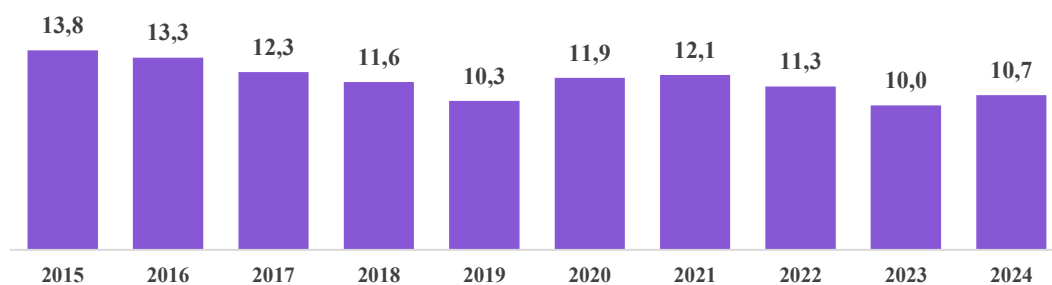
4.6. Jaunieši NEET situācijā

Kā atsevišķa sociālā riska jauniešu mērķgrupa tiek definēti arī tā saucamie **NEET jaunieši** (jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu). Saskaņā ar Eurostat datiem, **2024. gadā Latvijā 10,7 % jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem nemācījās, nestrādāja un neapguva arodu**. Skaitliskā izteiksmē tas veido **28,9 tūkstošus jauniešu, kuri šobrīd atbilst NEET statusam** (pirms 10 gadiem šādu jauniešu bijis pat 49 tūkstoši).

Eiropas Savienības valstu vidējais NEET rādītājs ir 11,1 %, tātad Latvijas rādītājs ir nedaudz zemāks. **Baltijas valstu vidū Latvijai ir zemākais rādītājs** (Igaunijai (11,0 %, Lietuvai 14,7 %).

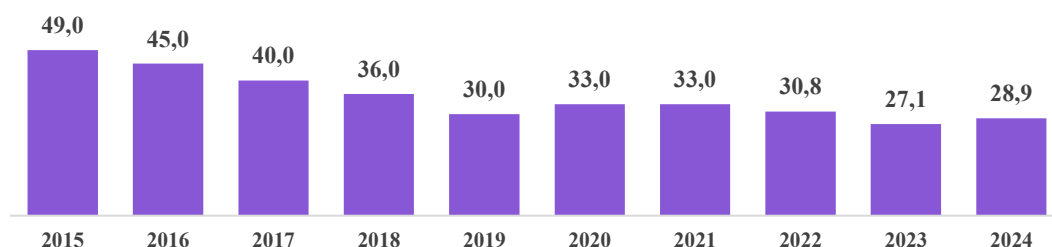
Grafiks 11. NEET jauniešu (nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) 15-29 g.v. īpatsvars Latvijā 2015-2024, %

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde.

Grafiks 12. NEET jauniešu (nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) 15-29 g.v. skaits tūkst. Latvijā 2015-2024

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde.

Tabula 2. NEET jauniešu (nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) 15-29 g.v. īpatsvars Eiropas valstīs 2024. gadā, %

Datu avots: Eurostat, Young people neither in employment nor in education and training (NEET rates).

	2024
Rumānija	19,4
Itālija	15,2
LIETUVA	14,7
Grieķija	14,2
Kipra	12,9
Bulgārija	12,7
Francija	12,5
Spānija	12,0
Eiropas Savienība – 27 valstis	11,1
IGAUNIJA	11,0
Ungārija	10,9
LATVIJA	10,7
Slovākija	10,7
Horvātija	10,6
Somija	10,0
Beļģija	9,9
Luksemburga	9,9
Polija	9,4
Austrija	9,2
Vācija	8,7
Portugāle	8,7

Čehija	8,6
Dānija	8,0
Īrija	7,6
Slovēnija	7,6
Malta	7,2
Zviedrija	6,3
Nīderlande	4,9

Jaunatnes konsultatīvās padomes 2025. gada 31. marta sēdē ticis skatīts jautājums par NEET jauniešiem un sēdes protokolā³ norādīts uz vairākām tendencēm un esošās situācijas raksturojumiem. Labklājības ministrijas Darba tirgus politikas departamenta pārstāve norādījusi, ka “jauniešu darba dzīvēs var nepārtraukti notikt pārejas – jaunieši nonāk darba tirgū pēc izglītības iegūšanas, tad atkal var nokļūt bezdarba situācijā, tad atkal tikt nodarbināts – jābūt gataviem atbalstīt jauniešus dažādos darba posmos un ar dažādiem atbalsta pasākumiem. Negatīvas tendences – esošā nelabvēlīgā demogrāfiskā situācija, augsta emigrācija, kvalitatīvu darba vietu ierobežotība reģionos, bet darbaspēka trūkuma apstākļos darba devēji ir gatavi ņemt jauniešus kā darba ņēmējus arī bez pieredzes, nodrošināt viņiem mācības, jo ir nepieciešami darbinieki. Dati rāda, ka jauniešiem ir īsi bezdarba periodi, kā arī, jo lielāks izglītības līmenis, jo vieglāk ir iespējams iekļaujas darba tirgū. (..) Vēl pie trūkumiem var pieminēt to, ka darba vietas neatbilst jauniešu gaidām, šī tendence ir izteikta arī ES. Mobilitāte ir šķērslis – jaunieši reģionos un attālākajās teritorijās nevar piekļūt mācībām, darba vietām. NEET grupā ir gan aktīvi jaunieši (bezdarbnieki), kas meklē darbu pašu spēkiem vai ar NVA atbalstu, gan ne tik aktīvi (ekonomiski neaktīvi jaunieši) – tie ir jaunieši, kas ir vīlušies, nespēj atrast darbu ilgstoši vai arī saskaras ar ilgstošām veselības problēmām, aprūpē kādu ģimenes locekli u.c. Jauniešiem bieži vien nav arī pieejama informācija, kur vērsties un kur atbalstu meklēt. Ilgtermiņa tendences rāda, ka NEET līmenis un skaits mazinās, ja salīdzinām, piemēram, esošo situāciju ar to, kas bija 2014. gadā. Reģistrētais bezdarbs pašreiz vēsturiski ir zemākais Latvijā, bet īstermiņā var redzēt, ka NEET līmenis pēdējā gadā Latvijā sācis pieaugt. Šī tendence ir raksturīga visam Baltijas reģionam. Igaunija skaidro, ka viņiem reģistrā ir ļoti daudz Ukrainas jauniešu, bet ir jau aizbraukuši prom, bet Lietuvā min tieši to, ka jaunieši nav gatavi stāties darba attiecībās, jo viņus neapmierina atalgojums, darba apstākļi un vide, darba laiks – nav gatavi uzsākt darbu ar zemāku atalgojumu, sliktākos darba apstākļos, salīdzinājumā ar pārējiem un tml. Kopumā Latvijā ir 28 000 NEET jauniešu (2024.g.), kas ir pozitīvi – lielākā daļa no viņiem ir bezdarbnieki, jo vēl dažus gadus atpakaļ tieši ekonomiski neaktīvo jauniešu grupa bija lielāka. Katrs trešais NEET jaunieši savā bezdarba periodā ir ticis ar NVA speciālistiem un ir saņēmis atbalstu kādā no NVA piedāvātajiem pasākumiem. Atbalsta pasākumi, kurus visvairāk izmanto jaunieši NVA – mācību pasākumi, nodarbinātības pasākumi (vasaras darbs skolēniem, subsidētā nodarbinātība, darbam nepieciešamo iemaņu iegūšana NVO) un atbalsta pasākumi (karjeras konsultācijas, reģionālā mobilitāte).”.

³ Jaunatnes konsultatīvās padomes 2025. gada 31. marta sēdes protokols. IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/27719/download?attachment>

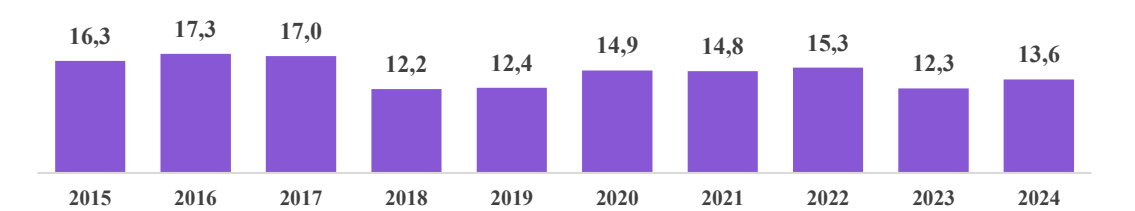
4.7. Jaunieši - bezdarbnieki

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem **2024. gadā Latvijā bija 8,8 tūkst. jauniešu bezdarbnieku⁴ vecumā no 15 līdz 24 gadiem**. Atbilstoši Eurostat datiem, **tas veido 13,6 % no visiem šīs vecuma grupas jauniešiem**. Pēdējo desmit gadu periodā jauniešu bezdarbnieku rādītājs bijis mainīgs, bet ne izteikti lielā amplitūdā – no 12,2 % līdz 17,3 %.

Eiropas Savienības valstu vidējais rādītājs ir 14,9 % – tātad Latvijas rādītājs ir nedaudz zemāks. **Lietuvas un Igaunijas rādītāji ir izteikti augstāki** (attiecīgi – 16,2 % un 19,1 %).

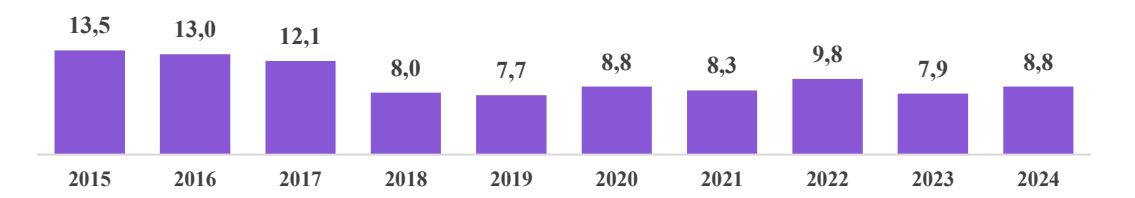
Grafiks 13. Jauniešu bezdarbnieku īpatsvars 15-24 g.v. Latvijā 2015-2024, %

Datu avots: Eurostat, Youth unemployment.

Grafiks 14. Jauniešu bezdarbnieku skaits 15-24 g.v. Latvijā 2015-2024, tūkst.

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika.

Tabula 3. Jauniešu bezdarbnieku īpatsvars 15-24 g.v. Eiropas valstīs 2024. gadā, %

Datu avots: Eurostat, Youth unemployment.

	2024
Spānija	26,5
Zviedrija	24,3
Rumānija	23,9
Grieķija	22,5
Luksemburga	21,6
Portugāle	21,6
Itālija	20,3
Slovākija	19,2
IGAUNIJA	19,1
Somija	18,8
Francija	18,7

⁴ Konkrētie dati norāda faktisko bezdarbu, nevis reģistrēto.

Beļģija	17,4
Horvātija	16,8
LIETUVA	16,2
Ungārija	15,2
Eiropas Savienība – 27 valstis	14,9
Dānija	14,6
LATVIJA	13,6
Kipra	13,0
Bulgārija	12,3
Slovēnija	10,9
Polija	10,8
Īrija	10,6
Austrija	10,3
Čehija	9,1
Malta	9,1
Nīderlande	8,7
Vācija	6,5

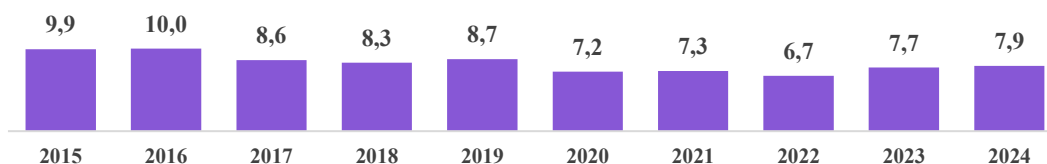
4.8. Priekšlaicīgi mācības pametuši jaunieši

Saskaņā ar Eurostat datiem, **2024. gadā Latvijā 9,7 tūkstoši jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem bija priekšlaicīgi pametuši mācības** – ieguvuši pamatizglītību, bet nav turpinājuši iegūt izglītību (vai ir turpinājuši, bet nav pabeiguši). Kopumā **tas veido 7,9 % no šīs vecuma grupas jauniešiem**. Līdz 2022. gadam bija vērojams šādu jauniešu īpatsvars kritums, bet **pēdējo trīs gadu posmā īpatsvars un šādu jauniešu skaits ir atkal pieaudzis**.

Tai pat laikā **Latvijas rādītājs ir zemāks nekā Eiropas savienības valstu vidējais** (9,4 %). Arī abu pārējo Baltijas valstu rādītāji ir augstāki nekā Latvijā (Igaunijā 11,0 %, Lietuvā 8,4 %).

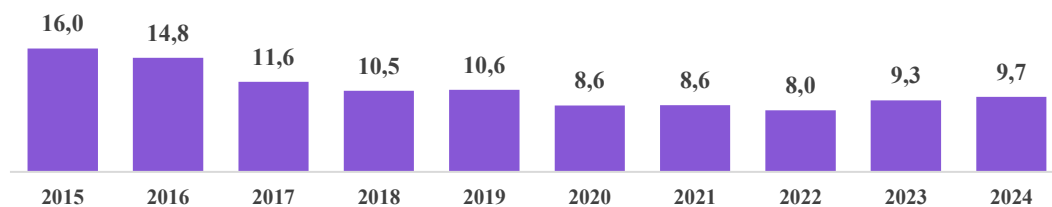
Grafiks 15. Priekšlaicīgi mācības pametušo jauniešu īpatsvars 18-24 g.v. Latvijā 2015-2024, %

Datu avots: Eurostat, Early leavers from education and training.

Grafiks 16. Priekšlaicīgi mācības pametušo jauniešu skaits 18-24 g.v. Latvijā 2015-2024, tūkst.

Datu avots: Eurostat, Early leavers from education and training, Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

Tabula 4. Priekšlaicīgi mācības pametušo jauniešu īpatsvars 18-24 g.v. Eiropas valstīs 2024. gadā, %

Datu avots: Eurostat, Early leavers from education and training.

	2024
Rumānija	16,8
Spānija	13,0
Vācija	12,9
Kipra	11,3
IGAUNIJA	11,0
Dānija	10,4
Ungārija	10,3
Itālija	9,8
Malta	9,6
Somija	9,6
Eiropas Savienība – 27 valstis	9,4
LIETUVA	8,4
Bulgārija	8,2
Austrija	8,1
LATVIJA	7,9
Luksemburga	7,8
Francija	7,7
Slovākija	7,5
Zviedrija	7,2
Beļģija	7,0
Nīderlande	7,0
Portugāle	6,6
Čehija	5,4
Slovēnija	5,0
Polija	4,1
Grieķija	3,0
Īrija	2,8
Horvātija	2,0

2025. gadā tika uzsākta projekta "Skola – kopienā"⁵ īstenošana, kura plānotais iznākums t. sk. ir izglītojamo sociālā iekļaušana, viņu labbūtības veicināšana izglītības vidē un iekļaujošas izglītības attīstīšana. Projekta mērķis ir attīstīt integrētu skolas – kopienas jeb pašvaldības izglītības ekosistēmas pieeju, veicinot starpinstitūciju sadarbību un izglītojamā vecāku (personu, kas realizē aizgādību) iesaisti izglītības procesā, lai nodrošinātu koordinētu rīcību sociālās atstumtības un priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska samazināšanai izglītojamiem un sekmētu vispārējās pamatzglītības un vidējās izglītības satura apguvi. Jaunatnes konsultatīvās padomes 2025. gada 31. marta sēdē⁶ Valsts izglītības attīstības aģentūras pārstāve norādījusi, ka "projekts ir būtībā projekta "Pumpurs"⁷ turpinājums. Projekta mērķis ir mazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas un sociālās atstumtības riskus izglītojamiem. No 2026. gada tiks uzsākts mentora atbalsts, to varēs saņemt jaunieši vecumā no trīspadsmit gadu vecuma. Vēl viens individuālais atbalsts ir fokusēts tiem jauniešiem, kas šobrīd atkārtoti mācās deviņtajā klasē. Viņi šobrīd ir vienīgie, kas saņem atbalstu tieši mācību priekšmetos. Šobrīd ir uzsākta mentoru programmas izstrāde, tālāk sadarbībā ar pašvaldībām tiks atlasīti mentori un rudenī tiks uzsākta mentoru mācību organizēšana. Mentoros darbā pieņem vai nu izglītības iestāde vai pašvaldība, vai jauniešu centrs atkarībā no tā, kā pašvaldībā tiek organizēts darbs."

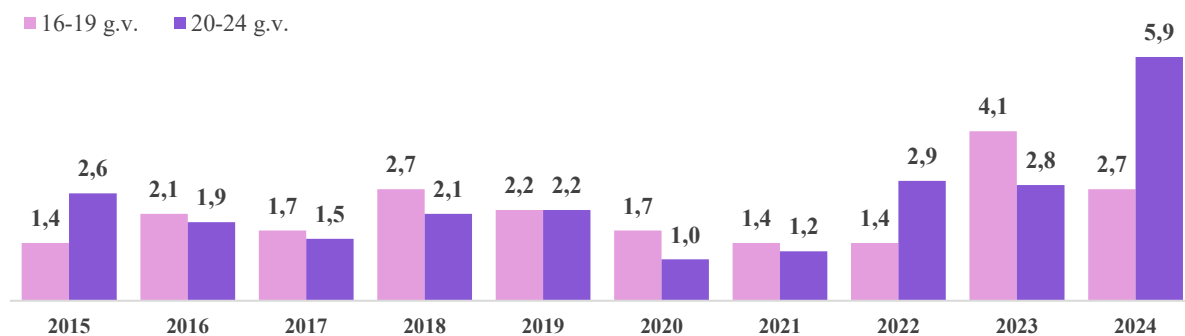
4.9. Jaunieši ar veselības problēmām

Saskaņā ar Eurostat datiem, 2024. gadā Latvijā 2,7 % jeb 2,1 tūkst. jauniešu vecumā no 16 līdz 19 gadiem un 5,9 % jeb 5,1 tūkstoši jauniešu vecumā no 20 līdz 24 gadiem savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu. Tātad **kopumā aptuveni 7 tūkstoši jauniešu vecumā virs 16 gadiem savu veselības stāvokli uzskata par sliktu vai ļoti sliktu.**

Eiropas valstu salīdzinājumā šajā aspektā **Latvijai ir otrs sliktākais rādītājs** (vēl mazliet sliktāki rādītāji ir Zviedrijā). Baltijas valstīs rādītāji ir izteikti atšķirīgi – 16-19 gadīgo mērķgrupā Lietuvā 0,0 % un Igaunijā 1,3 % savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu. 20-24 gadīgo mērķgrupā rādītāji ir attiecīgi 0,3 % un 2,5 %.

Grafiks 17. Jauniešu, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu, īpatsvars Latvijā 2015-2024, %

Datu avots: Eurostat, Self-perceived health.

⁵ Par projektu plašāk: <https://www.skola-kopiena.lv/about>

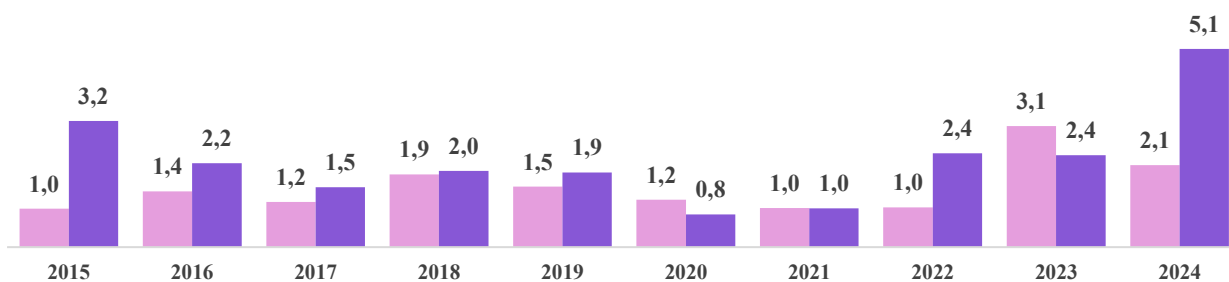
⁶ Jaunatnes konsultatīvās padomes 2025. gada 31. marta sēdes protokols. IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/27719/download?attachment>

⁷ Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai (PuMPuRS): ikvd.gov.lv/lv/projekts/atbalsts-priekslaicigas-macibu-partraukšanas-samazinanasai-pumpurs

Grafiks 18. Jauniešu, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu, skaits Latvijā 2015-2024, tūkst.

Datu avots: Eurostat, Self-perceived health, Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

■ 16-19 g.v. ■ 20-24 g.v.

Tabula 5. Jauniešu, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu, īpatsvars Eiropas valstīs 2024. gadā, %

Datu avots: Eurostat, Self-perceived health. *Provizoriski dati.

	16-19 g.v.	20-24 g.v.
Zviedrija	2,7	6,5
LATVIJA	2,7	5,9
Īrija	2,3	1,9
Nīderlande	1,9	2,0
Slovākija	1,9	1,4
Vācija	1,6	2,6
Slovēnija	1,6	0,9
Beļģija	1,5	1,4
Itālija	1,5	0,8
Dānija	1,4	4,1
Francija	1,4	2,1
IGAUNIJA	1,3	2,7
Eiropas Savienība – 27 valstis	1,3	1,9
Horvātija	1,2	1,2
Portugāle	1,2	1,0
Polija	1,1	2,6
Čehija	1,1	1,6
Ungārija	1,1	1,3
Austrija	1,0	3,1
Kipra	1,0	1,8
Spānija	0,9	1,1
Luksemburga	0,7	4,6
Grieķija	0,7	1,0
Bulgārija	0,7	0,8
Rumānija	0,6	1,1
Somija	0,5	2,2
Malta	0,2	0,0
LIETUVA*	0,0	0,3

4.10. Etniskās minoritātes

15-24 gadīgo jauniešu mērķgrupā **etniskās minoritātes veido kopumā 31,6 % no jauniešiem – 16,4 % no Latvijā dzīvojošajiem jauniešiem ir krievi, 2 % ukraiņi**, pa 1% poļi, baltkrievi, 0,5 % lietuvieši, 0,4 % romi, 0,1 % ebreji, 0,03 % igauņi. 10,6 % jauniešu tautība nav zināma.

Salīdzinot ar 2022. gada rādītājiem, novērojams, ka par 2,6 % samazinājies krievu jauniešu īpatsvars, vienlaikus par 0,6 % pieaugot ukraiņu jauniešu īpatsvaram. Skaitliski un īpatsvara aspektā **ukraiņi ir otra lielākā etniskā minoritāte šobrīd Latvijā.**

Tabula 6. Jauniešu (15-24) etniskais sastāvs Latvijā, skaits un īpatsvars, tā izmaiņas

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

	2025				2022 vs 2025	
	15–19 gadi	20–24 gadi	Pavisam	Īpatsvars	Pavisam	Īpatsvars
Pavisam	101196	86392	187588	100,0	11858	0,0
Latvieši	67358	61031	128389	68,4	6312	-1,0
Krievi	13722	16954	30676	16,4	-2614	-2,6
Ukraiņi	1547	1474	3021	1,6	1221	0,6
Poļi	644	1310	1954	1,0	-446	-0,3
Baltkrievi	589	1009	1598	0,9	-385	-0,3
Lietuvieši	390	606	996	0,5	-195	-0,1
Romi (čigāni)	306	357	663	0,4	-51	-0,1
Ebreji	87	168	255	0,1	-29	0,0
Igauņi	25	36	61	0,03	-13	0,0
Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu	16528	3447	19975	10,6	8058	3,9

4.11. Jaunieši ārpusģimenes aprūpē un pēc tās

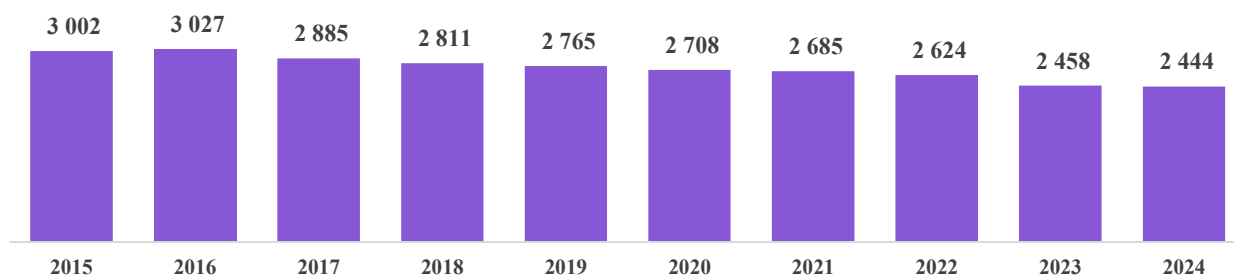
2024. gada beigās **kopumā 2 444 jaunieši vecumā no 13 līdz 17 gadiem atradās ārpusģimenes aprūpē** (2,4 % no visiem šīs vecumgrupas jauniešiem). Pēdējo 10 gadu laikā šādu jauniešu skaits samazinājies par 18,6 % jeb 558 personām. Šajā laika posmā kopējais 13-17 gadīgo jauniešu skaits Latvijā ir palielinājies par 16,6 % – tas ļauj secināt, ka jauniešu skaits ārpusģimenes aprūpē salīdzinoši ir būtiski samazinājies. **Visizteiktāk krities to jauniešu skaits, kas atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijās** (-48,6 %, samazinājums no 656 jauniešiem 2015. gadā līdz 337 jauniešiem 2024. gadā (jāuzsver gan, ka 2024. gadā šādu jauniešu skaits ir būtiski palielinājies un ir lielākais pēdējo piecu četrus periodus)). Savukārt būtiskākais pieaugums novērojams audžuģimenēs dzīvojošo jauniešu skaitā (+43,4 %, pieaugums no 341 līdz 489). Aizbildnībā esošo jauniešu skaits samazinājies par 19,3 % (no 2 005 līdz 1 618). Šīs **izmaiņas lielā mērā ir sekmējis deinstitucionalizācijas process**, kura mērķis bija samazināt institūcijās dzīvojošo bērnu un jauniešu skaitu, nodrošinot ģimeniskai videi tuvinātus pakalpojumus (audžuģimenes, jauniešu mājas)⁸.

⁸ Plašāk skatīt: <https://www.lm.gov.lv/lv/deinstitucionalizācijas-process>

Grafiks 19. Jauniešu (13-17) ārpusģimenes aprūpē skaits Latvijā 2015-2024

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas statistika, autoru aprēķini.

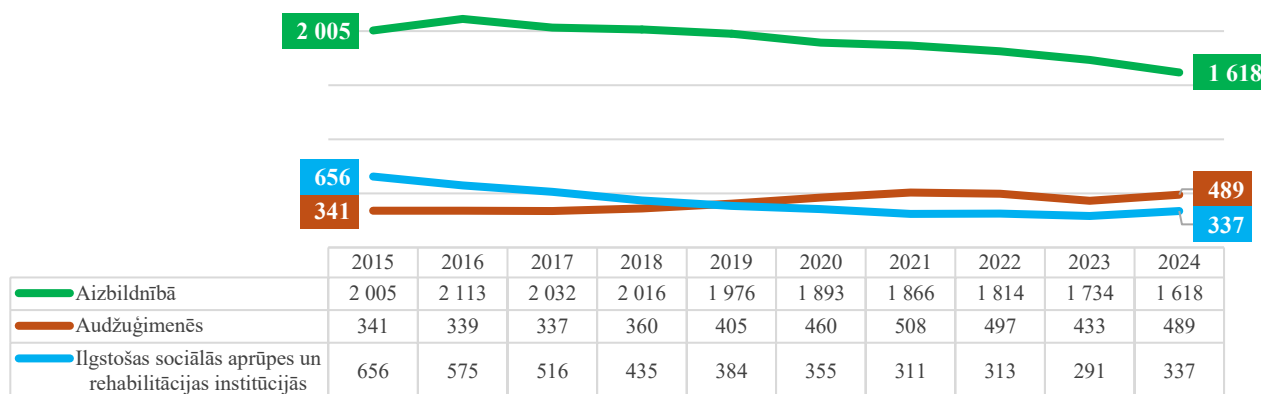
Piezīme: attēlotie skaitļi norāda tikai 13-17 gadīgo jauniešu skaitu, nevis kopējo ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaitu (0-17 g.)!

Grafiks 20. Jauniešu (13-17) ārpusģimenes aprūpē skaits Latvijā 2015-2024, aprūpes veidu dalījums

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, autoru aprēķini.

Piezīme: attēlotie skaitļi norāda tikai 13-17 gadīgo jauniešu skaitu, nevis kopējo ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaitu (0-17 g.)!

Kā atsevišķu mērķgrupu sociālās iekļaušanas aspektā būtu jāidentificē arī jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes (pēc pilngadības sasniegšanas audžuģimenē, aizbildnībā vai ilgstošas sociālās aprūpes institūcijā), jo tai ir specifiskas nepieciešamības, kas saistītas ar patstāvīgas dzīves uzsākšanu un sociālo integrāciju. Dati liecina, ka 2024. gadā šādu jaunieši bijis kopumā 458 – 333 uzsākuši patstāvīgu dzīvi pēc izbeigtas aizbildnības, 89 pēc aprūpes audžuģimenēs, bet 36 pēc ilgstošas sociālās aprūpes institūcijām. Vidēji gadā šādu jauniešu ir aptuveni 450-500.

Tabula 7. Jauniešu, kam izbeigta ārpusģimenes aprūpe pilngadības sasniegšanas dēļ, skaits Latvijā

Datu avots: (1) Oficiālās statistikas par bāriņtiesu darbu konkrētajā gadā analīze, Bērnu aizsardzības centrs, pieejams:

<https://www.bac.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>; (2) Pārskaits par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu konkrētajā gadā, Labklājības ministrija, pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/gada-dati>

	2021	2024
Izbeigta aizbildnība	387	333
Aizgājuši pastāvīgā dzīvē no ilgstošas sociālās aprūpes centriem	59	36
Izbeigta uzturēšanās audžuģimenē	55	89
KOPĀ	501	458

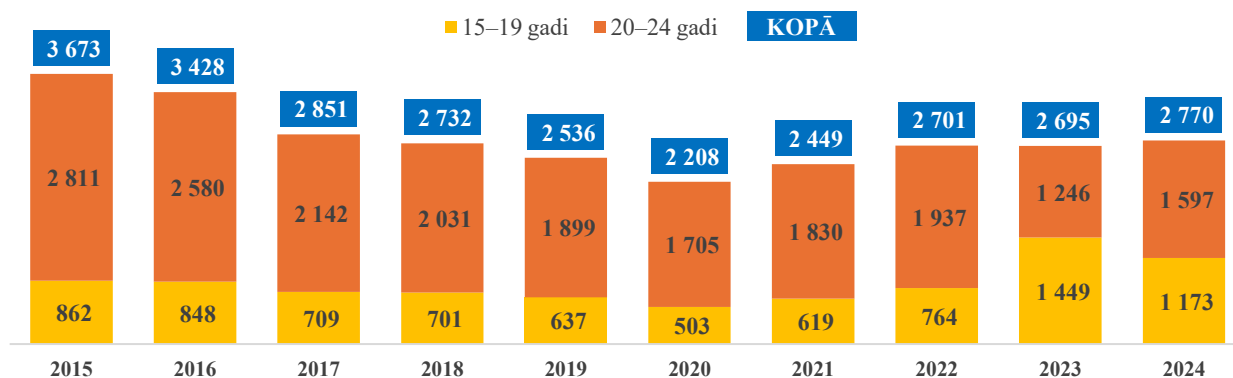
4.12. Emigrācija un remigrācija

Pēdējo 10 gadu laikā **ilgtermiņa emigrācijā⁹ no Latvijas kopumā devušies 28,0 tūkstoši jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem**. Lielākā daļa (19,8 tūkst.) no tiem ir jaunieši 20-24 gadu vecumā, bet arī 15-19 gadīgo emigrējušo jauniešu skaits ir liels (8,3 tūkst.). Līdz 2020. gadam jauniešu emigrācija ik gadus ir samazinājusies, bet pēc 2021. gada ik gadu novērojams emigrējušo jauniešu skaita pieaugums (2024. gada rādītājs sasniedzis 2018. gada līmeni).

Tai pat laikā šai pat laika posmā uz Latviju no ārvalstīm **remigrējuši¹⁰ kopumā tikai 3,7 tūkstoši jauniešu** vecumā no 15 līdz 24 gadiem. Jāuzsver, ka pēdējo trīs gadu periodā remigrējušo jauniešu skaits ir būtiski palielinājies un pēdējos divos gados tas bijis lielākais pēdējā desmitgadē. Tomēr joprojām liels pārsvars ir emigrējušo jauniešu skaitam. Līdz ar to **diaspora veido ievērojamu daļu no Latvijas jauniešu kopējā skaita**, savukārt remigrantu kopiena ir salīdzinoši neliela.

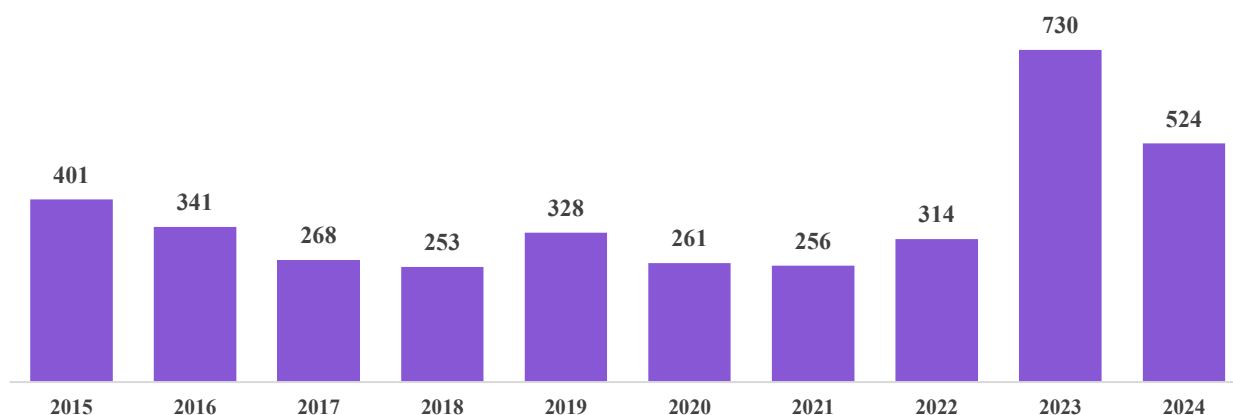
Grafiks 21. Jauniešu (15-24) emigrantu skaits Latvijā

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

Grafiks 22. Jauniešu (15-24) remigrantu skaits Latvijā

Datu avots: Oficiālās statistikas portāls, Centrālās statistikas pārvaldes statistika, autoru aprēķini.

⁹ Ilgtermiņa starptautiskais emigrants ir persona, kura izbrauc uz citu valsti pastāvīgās dzīvesvietas maiņas nolūkā vai vismaz uz vienu gadu.

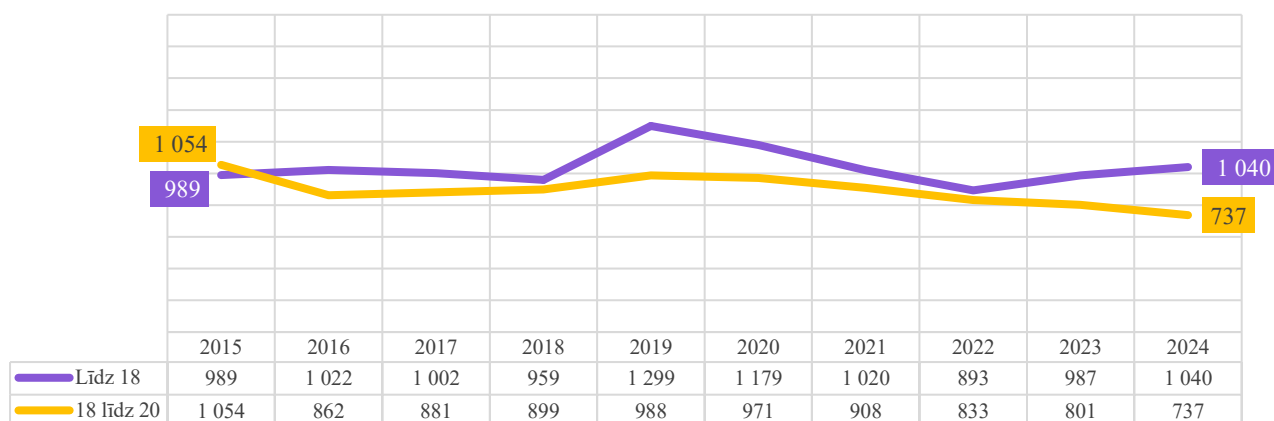
¹⁰ Remigrants ir Latvijas valsts piederīgais (pilsonis, nepilsonis vai Latvijā dzimusi persona), kura bijusi emigrācijā un imigrējusi atskaites gadā.

4.13. Jaunieši – Valsts probācijas dienesta klienti

Valsts probācijas dienesta klientu vidū ik gadu ir aptuveni 1000 nepilngadīgu jauniešu un nedaudz mazāk – 18-20 gadīgo. Pēdējo piecu gadu laikā ik gadu ir samazinājies pilngadīgo jauniešu skaits probācijā. Arī nepilngadīgo skaits laika posmā no 2019. gada līdz 2022. gadam samazinājās, bet pēdējos trīs gados tas katru gadu ir palielinājies.

Grafiks 23. Jauniešu – Valsts probācijas dienesta klientu skaits Latvijā, vecuma grupu dalījumā

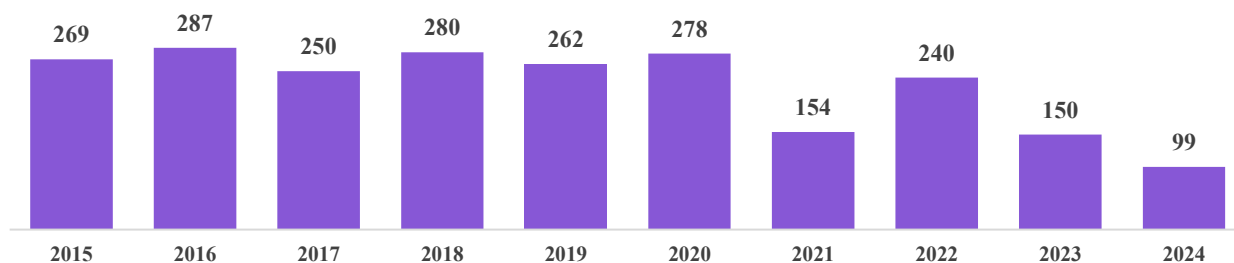
Datu avots: Valsts probācijas dienesta statistika.

Grafiks 24. Nepilngadīgo klientu skaits kriminālsoda – sabiedriskais darbs* – izpildes organizēšanas jomā Latvijā

Datu avots: Valsts probācijas dienesta statistika.

* Saskaņā ar grozījumiem Krimināllikumā, kas stājas spēkā 2022. gada 1. janvārī, soda veida – piespiedu darbs – nosaukums tiek aizstāts ar jaunu nosaukumu – sabiedriskais darbs.

4.14. Ielu jaunatne

Lai gan ir zināms, ka šāda sociālā problēma pastāv, **Latvijā nepastāv ielu bērnu un jaunatnes statistika**. Kā norādīts 2002. gadā īstenotā pētījumā¹¹, ar tradicionālām metodēm veikt uzskaiti ir neiespējami, jo, pirmkārt, nepastāv skaidra un vienota terminoloģija, un, otrkārt, ielu bērni un jaunatne ir ļoti mobila grupa (laiku pa laikam jaunieši maina dzīvesvietu un dzīvesveidu - kādu laiku dzīvo uz ielas, kādu laiku kopā ar ģimeni vai bērnu aprūpes iestādē). Minētajā pētījumā arī norādīts, ka pēc nevalstisko organizāciju vadītāju un speciālistu aptaujas datiem, **ielu bērnu (0-17) skaits Latvijā varētu būt no 3 000 līdz 5 000, bet vairāk nekā 1 000 no viņiem gandrīz visu laiku (arī naktis)**

¹¹ Lukašinska I. Ielas bērni Latvijā: problēmas un risinājumi. Sorosa fonds - Latvija. Nordik. 2002. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1515/original/ielas_berni_lv.pdf?1331735850

pavada ārpus mājām. Vai šie rādītāji kopš to ieguves brīža ir mainījusies, precīzu datu šobrīd nav. Aptuvenus atskaites punkts ielu bērnu un jaunatnes aprēķiniem varētu būt citi sociālā riska rādītāji (sociālās atstumtības, nabadzības), kas liecina par kopējo bērnu un jauniešu skaitu, kuri atrodas bezpajumtniecības riska zonā. Kā liecina šajā ziņojumā iepriekš iekļautie sociālā riska rādītāji, tad pēdējo 5 gadu laikā šie rādītāji nav būtiski mainījušies. Tādēļ netieši **var pieņemt, ka ielu bērnu un jauniešu problēma šajā laika posmā nav būtiski mazinājusies.**

4.15. Diskriminācijai pakļautās jauniešu mērķgrupas

Statistiski novērtēt diskriminācijas izplatību jauniešu vidū vai sabiedrībā kopumā ir apgrūtināši. Šobrīd nepastāv skaidri nodalīta statistika, kas raksturotu pārkāpumus un nodarījumus diskriminācijas dēļ. Naida runas un nodarījumu identificēšana Latvijā aktualizēta salīdzinoši nesen un vēl ir attīstības sākumstadijā. Tādēļ **šobrīd vienīgie pieejamie datu avoti par diskriminācijas situāciju ir socioloģiskie pētījumi**, kas specifiski pievēršas šo jautājumu mērījumiem. Tie sniedz iespēju vērtēt sabiedrības pašnovērtējumu par diskriminācijas izplatību gan kopumā sabiedrībā, gan pašu personīgo pieredzi. Pēdējo gadu laikā ir īstenoti vairāki pētījumi šajā jomā, bet jaunākā no reprezentatīvām šādām aptaujām (un tāda, kur iekļauti arī nepilngadīgi jaunieši) īstenota 2023. gadā Eurobarometra ietvaros un tās datu papildu analīze 15 līdz 24 gadīgo jauniešu mērķgrupā ļauj gūt priekšstatu par diskriminācijas situāciju jauniešu vidū.

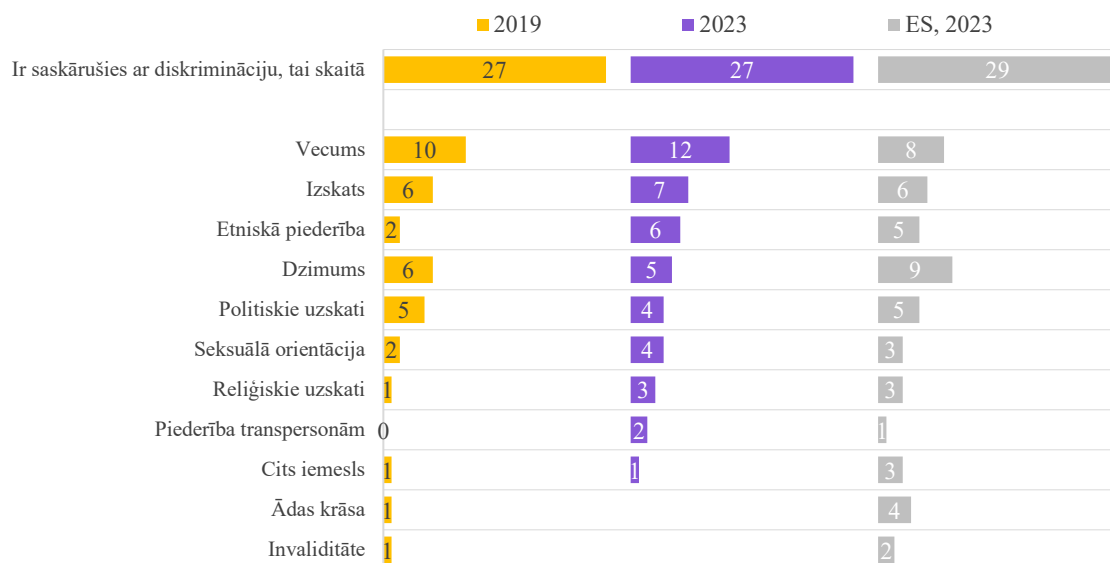
Šie dati liecina, ka **kopumā 27 % 15-24 gadīgo jauniešu paši personīgi ir saskārušies ar diskrimināciju.** Salīdzinoši biežāk tas noticis **vecuma dēļ** (12 %), kā arī **izskata** (7 %), **etniskās piederības** (6 %) **dēļ.** Salīdzinot ar 2019. gada aptaujas datiem, 2023. gada rādītāji nav būtiski mainījušies, izņemot diskrimināciju etniskās piederības dēļ, ko iepriekš norādīja 2 %, bet 2023. gadā jau 6 % jauniešu.

Salīdzinot ar ES valstu jauniešu rādītājiem, **Latvijā jaunieši biežāk norādījuši, ka ir saskārušies ar diskrimināciju vecuma dēļ** (attiecīgi 12 % un 8 %), **bet retāk, ka** saskārušies ar diskrimināciju dzimuma (5 % un 9 %) vai ādas krāsas (0 % un 4 %) dēļ. Pārējos aspektos Latvijas un ES jauniešu rādītāji ir līdzīgi.

Grafiks 25. 15-24 gadīgo jauniešu pašnovērtējums par personīgu saskaršanos ar diskrimināciju, %

Datu avots: Special Eurobarometer SP535: Discrimination in the European Union. Pieejams:

https://data.europa.eu/data/datasets/s2972_99_2_sp535_eng?locale=en.

Tai pat laikā, **vērtējot diskriminācijas izplatību kopumā, jauniešu vērtējumi ir izteikti kritiski.** Kopumā **62 % uzskata, ka Latvijā ļoti vai samērā izplatīta ir diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ**, 50 % – ka **piederības transpersonām dēļ**. Gandrīz puse uzskata, ka izplatīta ir diskriminācija ādas krāsas (47 %) vai etniskās piederības (45 %) dēļ. Salīdzinoši daudz jauniešu arī uzskata, ka izplatīta ir diskriminācija vecuma (29 %), invaliditātes (27 %) un dzimuma (26 %) dēļ.

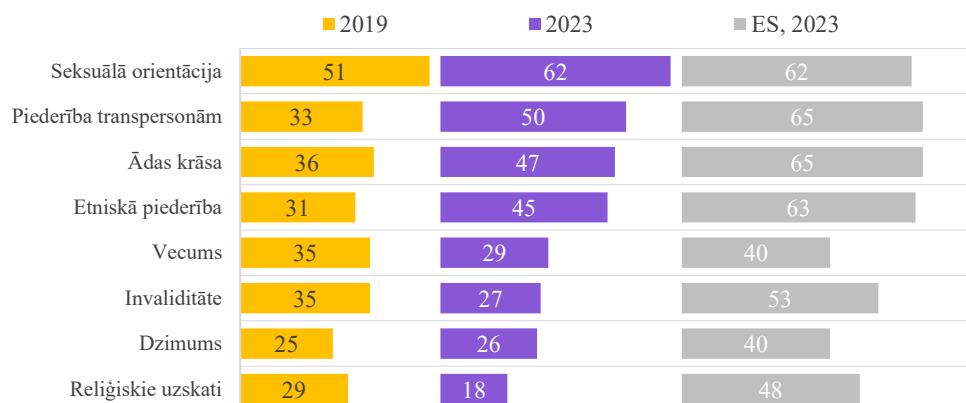
Salīdzinot ar iepriekšējās aptaujas 2019. gadā datiem, novērojams, ka **izteikti pieaudzis to jauniešu īpatsvars, kuri uzskata, ka sabiedrībā pastāv diskriminācija piederības transpersonām dēļ** (no 33 % līdz 50 %), kā arī to, kuri novērtē, ka pastāv diskriminācija etniskās piederības dēļ (no 31 % līdz 45 %). Par aptuveni 10 % pieaudzis to jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka pastāv diskriminācija seksuālās orientācijas vai ādas krāsas dēļ. Savukārt **samazinājies ir to īpatsvars, kuri novērtē, ka pastāv diskriminācija reliģisko uzskatu** (no 29 % līdz 18 %), invaliditātes (no 35 % līdz 27 %) vai vecuma (35 % līdz 29 %) dēļ.

Salīdzinot ar ES jauniešu vērtējumiem, Latvijas jaunieši izteikti retāk uzskatījuši, ka sabiedrībā pastāv diskriminācija kādos no anketā iekļautajiem aspektiem. Tikai vienā aspektā Latvijas un ES jauniešu vērtējumi ir identiski – lielākā daļa uzskata, ka sabiedrībā pastāv diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ.

Šie dati liecina, ka ar **diskrimināciju ir saskāries ne mazāk kā katrs ceturtais jauniešs, bet diskrimināciju kā problēmu sabiedrībā kopumā saskata vairākums jauniešu.**

Grafiks 26. 15-24 gadīgo jauniešu pašnovērtējums par diskriminācijas izplatību, % (attēlots to īpatsvars, kuri novērtē, ka konkrētā diskriminācija ir ļoti vai samērā izplatīta)

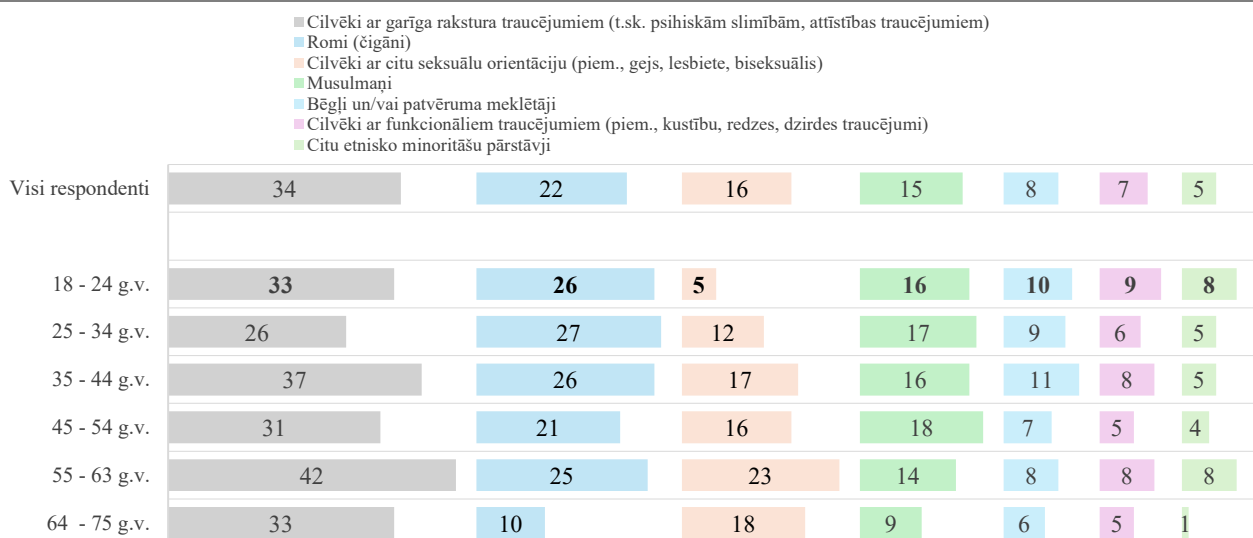
Datu avots: Special Eurobarometer SP535: Discrimination in the European Union. Pieejams: https://data.europa.eu/data/datasets/s2972_99_2_sp535_eng?locale=en.

Pēdējos gados ir īstenotas vairākas sabiedriskās domas aptaujas, kas ļauj analizēt arī **pašu jauniešu vidū izplatītos aizspriedumus pret dažādām sabiedrības grupām**. 2022. gadā īstenotajā aptaujā "Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām un informētība par rīcību diskriminācijas gadījumā"¹² identificējams, ka **18-24 gadīgie jaunieši ir izteikti iecietīgāki nekā citas vecuma grupas pret cilvēkiem ar citu seksuālo orientāciju, bet vienlaikus neiecietīgāki pret romiem** (26 % jauniešu novērtē, ka negribētu kopā strādāt darba kolektīvā), **bēgļiem** (10 %), **cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem** (9 %), citu etnisko minoritāšu pārstāvjiem (8 %), **cilvēkiem vecumā virs 50 gadiem** (8 %), **cilvēkiem, kas audzina mazus bērnus** (9 %). Lai gan šie rādītāji ir šķietami zemi, tomēr tie ir augstāki nekā citās vecuma grupās.

Grafiks 27. Iebildumi pret dažādām sabiedrības grupām savā darba kolektīvā, % (I)

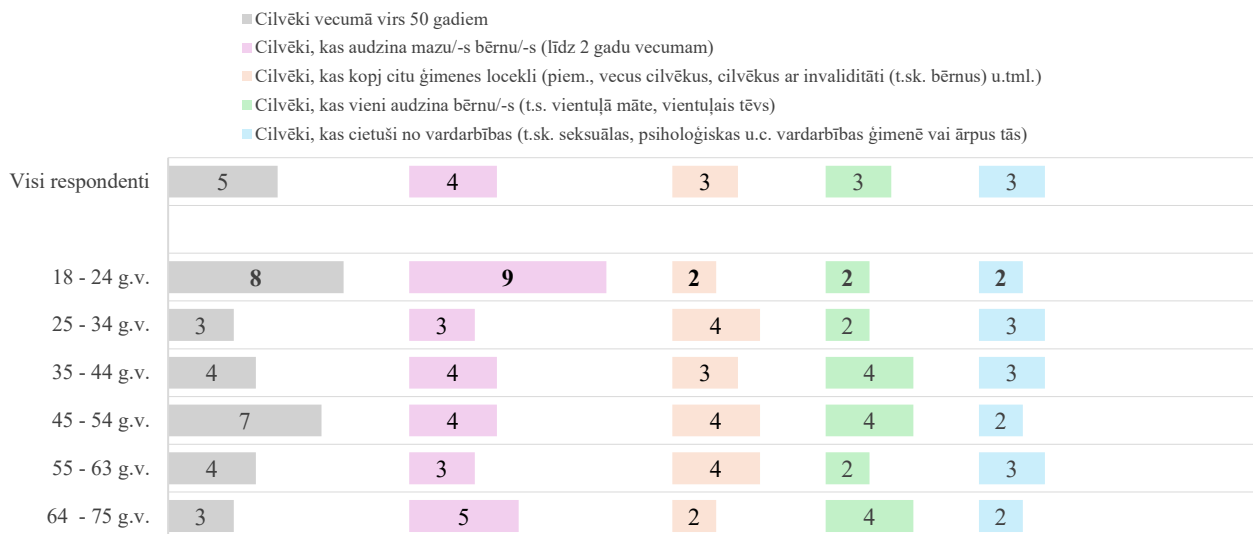
Datu avots: Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām un informētība par rīcību diskriminācijas gadījumā. Pētījumu centrs SKDS. Sabiedrības integrācijas fonds. 2022. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/4566/download?attachment>. Jautājums anketā: Ja es varētu izvēlēties, kas strādā manā darba kolektīvā, es negribētu, lai tiek pieņemti darbā...".

¹² Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām un informētība par rīcību diskriminācijas gadījumā. Pētījumu centrs SKDS. Sabiedrības integrācijas fonds. 2022. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/4566/download?attachment>

Grafiks 28. Iebildumi pret dažādām sabiedrības grupām savā darba kolektīvā, % (II)

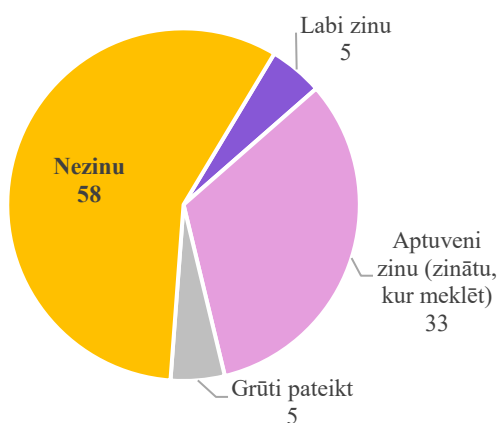
Datu avots: Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām un informētība par rīcību diskriminācijas gadījumā. Pētījumu centrs SKDS. Sabiedrības integrācijas fonds. 2022. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/4566/download?attachment>.
Jautājums anketā: Ja es varētu izvēlēties, kas strādā manā darba kolektīvā, es negribētu, lai tiek pieņemti darbā...".

Minētā pētījuma dati arī liecina, ka **lielākā daļa jauniešu (58 %) nezinātu, kur vērsties, meklēt palīdzību, ja pats/ pati saskartos ar vai pamanītu neiecietīgu/ diskriminējošo attieksmi pret kādu citu**. Tikai 5 % minējuši, ka labi zina, un 33 %, ka aptuveni zinātu.

Grafiks 29. Informētība par to, kur vērsties, saskaroties vai pamanot diskrimināciju, %

Datu avots: Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām un informētība par rīcību diskriminācijas gadījumā. Pētījumu centrs SKDS. Sabiedrības integrācijas fonds. 2022. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/4566/download?attachment>.
Jautājums anketā: Vai Jūs zinātu, kur vērsties, meklēt palīdzību, ja pats/ pati saskartos ar vai pamanītu neiecietīgu/ diskriminējošo attieksmi pret kādu citu?

5. NEVALSTISKĀ SEKTORA ĪSTENOTĀIS DARBS AR JAUNIEŠIEM AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM

Latvijā netiek veikti specifiski datu apkopojumi par organizācijām, kas strādā ar jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanu, tādēļ drošicama statistika par šādām biedrībām un nodibinājumiem nav pieejama. Bet ir iespējams veikt aptuvenas aplēses par darbā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām iesaistītajām organizācijām, izmantojot NVO sektorā īstenotās izpētes, kā arī manuālu organizāciju identificēšanu publiskā finansējuma projektu ietvaros.

Valsts ieņēmumu dienesta dati¹³ liecina, ka **2025. gada sākumā Latvijā bija kopumā 27 098 biedrību un nodibinājumu**. Tomēr ne visas šīs organizācijas ir aktīvas un ikdienā strādā. 2023. gada statistika (jaunākā pieejamā uz šī ziņojuma izstrādes brīdi) liecina, ka 30 % organizāciju neiesniedz gada pārskatus. Savukārt no tām, kas gada pārskatus iesniedz, 30 % nenorāda nekādu finanšu aktivitāti. Ja vērtē attiecībā pret kopējo organizāciju skaitu (nevis tikai to, kuras iesniegušas gada pārskatus), tad **ekonomiski aktīvo organizāciju īpatsvars ir tikai 49 % jeb aptuveni 13 tūkstoši**.

2023. gadā Latvijas Pilsoniskā alianse īstenoja izpēti "Pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektors Latvijā" un tās ietvaros izstrādāja metodoloģisko pieeju, kā identificēt organizācijas, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības jomā¹⁴. Minētās izpētes ietvaros **kopumā tika identificētas 894 organizācijas, kas ir aktīvas un darbojas pilsoniskās sabiedrības jomā**. Pētnieki norāda, ka šīs pilsoniskās sabiedrības organizācijas varētu tikt iedalītas divās kategorijās: (1) organizācijas, kuru pamatdarbība ir pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā; (2) organizācijas, kuru pamatdarbība neatbilst pilsoniskās sabiedrības organizāciju definīcijai, taču tās fragmentāri veic vai piedalās pilsoniskās sabiedrības organizācijām raksturīgās aktivitātēs. Minētās 894 organizācijas pārstāv abas norādītās grupas, bet izpētes ietvaros nav precīzāk identificēts skaits katrā no grupām. Attiecinot šo rādītāju pret visām ekonomiski aktīvajām organizācijām, iespējams identificēt, ka **pilsoniskās sabiedrības jomā darbojas 5 % no visām aktīvajām biedrībām un nodibinājumiem**.

Lai identificētu to organizāciju īpatsvaru un skaitu, kuras veic darbu ar jaunatni, iespējams izmantot vairākus netiešus avotus. Sabiedrības integrācijas fonda ik gadu īstenotajā izpētē par programmas "NVO fonds" īstenošanu¹⁵ tiek veiktas pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptaujas un tajās respondenti norāda, kas ir to darbības mērķgrupas. 2024. gada pētījumā iekļautie dati liecina, ka **aptuveni 30 % organizāciju kā savas mērķgrupas norāda nepilngadīgos vai pilngadīgos jauniešus, 22 % norāda, ka strādā ar sociāli mazaizsargātām personām, 19 %, ka strādā ar bērniem līdz 12 gadu vecumam, 19 % strādā ar cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, 8 % strādā ar bēgļiem no Ukrainas, 7 % ar mazākumtautību pārstāvjiem. Šie dati ļauj netieši aprēķināt, ka tādu**

¹³ Valsts ieņēmumu dienesta pēc Latvijas Kultūras akadēmijas lūguma sagatavoti dati, pētījuma autoru aprēķini.

¹⁴ Pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektors Latvijā. Latvijas Pilsoniskā alianse. 2023. Pieejams: https://nvo.lv/uploads/pso_sektors_latvija_versija_29.pdf.

¹⁵ Valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2025. Izvērtējuma rezultātu ziņojums. Sabiedrības integrācijas fonds. Latvijas Kultūras akadēmija. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/7796/download?attachment>

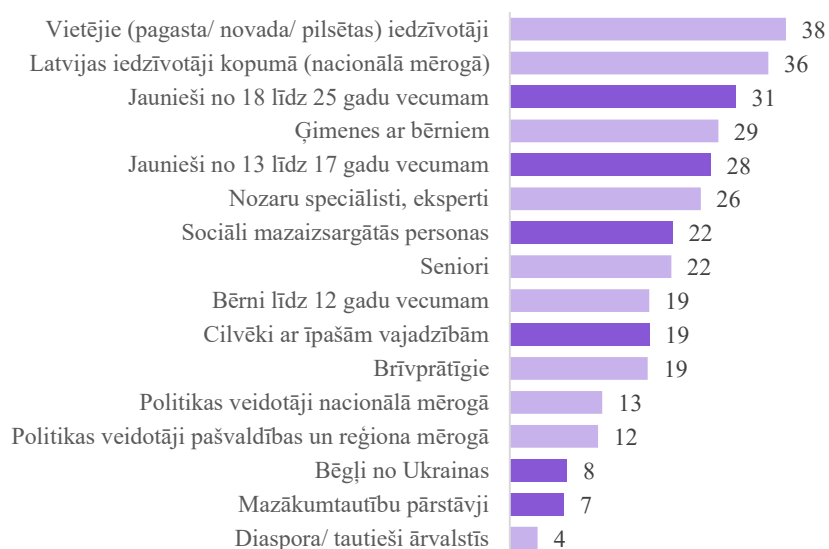
organizāciju, kuras strādā ar jauniešiem, kopējais skaits ir aptuveni 270. Jāuzsver, ka šajā skaitā iekļaujas arī tādas organizācijas, kuru primārās mērķgrupas nav jaunieši, bet kuras epizodiski veic darbu ar jaunatni. Tāpat jāuzsver, ka **šis skaits norāda uz kopējo ar jauniešiem strādājošo organizāciju skaitu, nevis specifiski sociālās iekļaušanas jomā strādājošās.**

Grafiks 30. Pilsoniskās sabiedrības jomā strādājošo organizāciju mērķgrupas (%)

Datu avots: NVO sektora aptauja; Valsts budžeta finansētās programmas “NVO fonds” darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2025.

Izvērtējuma rezultātu ziņojums. Sabiedrības integrācijas fonds. Latvijas Kultūras akadēmija. Pieejams:

<https://www.sif.gov.lv/lv/media/7796/download?attachment>

Darbības profils liecina, ka **lielākā daļa organizāciju**, kuru mērķgrupa ir nepilngadīgie jaunieši, ir **dibinātas pirms vairāk nekā 5 gadiem**, un tikai katra desmitā – pēdējo 5 gadu laikā. **Regulārs ikdienas darbs notiek pusē no šīm organizācijām**, kamēr katra ceturtdā strādā pēc nepieciešamības, no gadījuma uz gadījumu, bet 16 % strādā dažas dienas nedēļā. **Lielākā daļa šo organizāciju strādā gan vietējā, gan reģionālā vai nacionālā mērogā.** To, ka darbojas nacionāli, norādījušas 49 % organizāciju.

29 % no visām šīm organizācijām atrodas Rīgā, pārējos reģionos pārstāvētas aptuveni 15-20 % no visām organizācijām. Izņemot **Zemgali un Latgali, kur katrā atrodas tikai aptuveni 10 % no visām Latvijas organizācijām**, kas strādā ar jauniešiem.

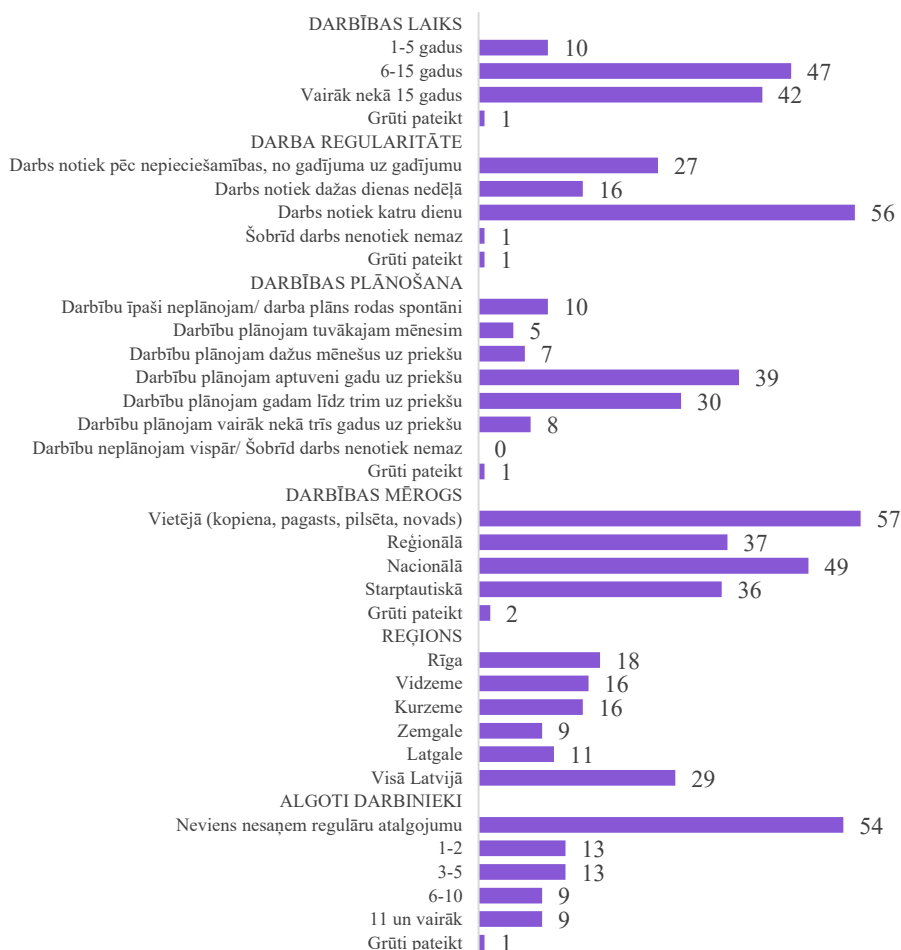
Būtiski uzsvērt – **54 % šo organizāciju neviens nesaņem atalgojumu**, 13 % tiek algoti 1 vai 2 darbinieki, un vēl 13 % 3 līdz 5 darbinieki, bet 18 % ir vairāk nekā 5 darbinieki.

Jāuzsver, ka šie dati attiecas uz visām organizācijām, kuru mērķgrupa ir nepilngadīgie jaunieši, nevis tikai tām, kuras darbojas sociālās iekļaušanas jomā.

Grafiks 31. NVO, kuru mērķgrupa ir nepilngadīgie jaunieši, darbības raksturojums, %

Datu avots: Valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2025. Izvērtējuma rezultātu ziņojums. Sabiedrības integrācijas fonds. Latvijas Kultūras akadēmija. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/7796/download?attachment>, autoru papildu aprēķini.

Piezīme: norādītie dati attiecas uz organizācijām, kuras norāda, ka to mērķgrupa ir 13-17 gadīgi jaunieši.

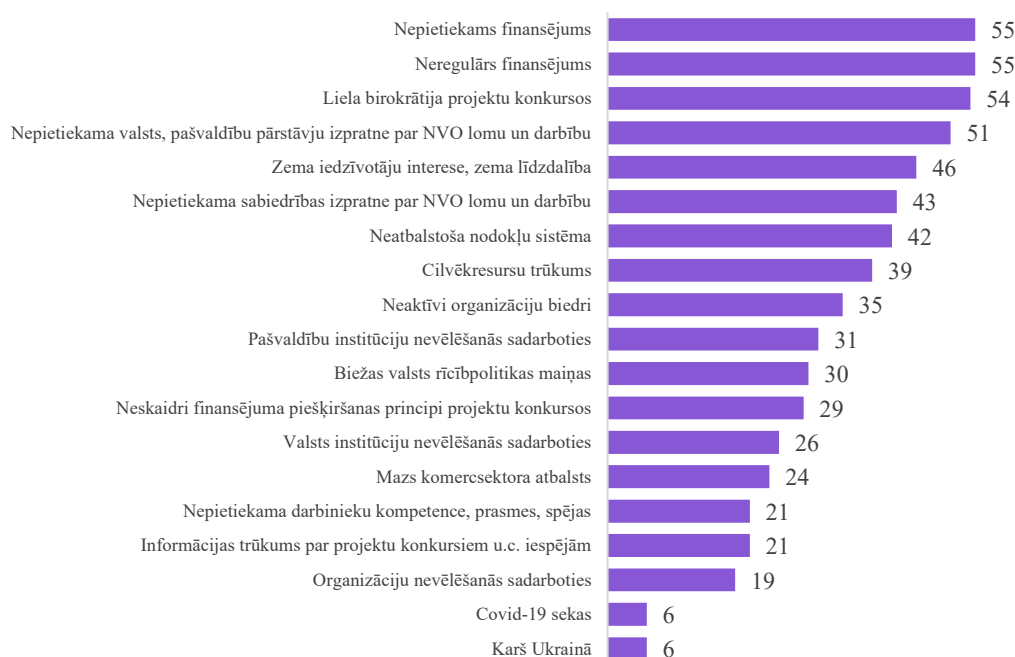

Vērtējot **šķēršļus sektora attīstībai**, ar nepilngadīgiem jauniešiem strādājošās organizācijas kā būtiskākos minējušas: **nepietiekams finansējums** (55 %), **neregulārs finansējums** (55 %), **liela birokrātija projektu konkursos** (54 %), **nepietiekama valsts, pašvaldību pārstāvju izpratne par NVO lomu un darbību** (51 %), **zema iedzīvotāju interese**, zema līdzdalība (46 %), **nepietiekama sabiedrības izpratne par NVO lomu un darbību** (43 %). Ja salīdzina to organizāciju viedokli, kuras strādā ar nepilngadīgiem jauniešiem, un pārējās, tad darbā ar jauniešiem iesaistītās kā šķēršļus darbībai biežāk nekā pārējās norāda: neatbalstoša nodokļu sistēma, nepietiekama valsts, pašvaldību pārstāvju izpratne par NVO lomu un darbību, pašvaldību institūciju nevēlēšanās sadarboties, neregulārs finansējums, cilvēkresursu trūkums. Tie ir aspekti, kas darbā ar jaunatni iesaistītajiem ir izteiktāki, nekā NVO sektorā kopumā.

Grafiks 32. NVO, kuru mērķgrupa ir nepilngadīgie jaunieši, viedoklis: Būtiskākie šķēršļi sektora attīstībai, %

Datu avots: Valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2025. Izvērtējuma rezultātu ziņojums. Sabiedrības integrācijas fonds. Latvijas Kultūras akadēmija. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/7796/download?attachment>, autoru papildu aprēķini.

Piezīme: norādītie dati attiecas uz organizācijām, kuras norāda, ka to mērķgrupa ir 13-17 gadīgi jaunieši.

Cits datu avots to organizāciju identificēšanai, kas strādā sociālās iekļaušanas jomā, ir to biedrību un nodibinājumu skaits, kurām ir piešķirts sabiedriskā labuma statuss. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta sagatavotajiem datiem¹⁶, 2024. gadā **Latvijā bija 1 680 sabiedriskā labuma organizāciju**. No tām **350 kā savu darbības jomu ir norādījušas "sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu"**, 137 "veselības veicināšanu", 26 "slimības profilaksi" (jāņem vērā, ka katra organizācija var norādīt vairākas darbības jomas). Cik no šīm organizācijām strādā tieši ar jauniešu mērķgrupu, VID datus šobrīd nav identificējams.

Papildus šī kartējuma ietvaros tika īstenota to **organizāciju apzināšana un apkopošana, kuras savā pamatdarbībā vai atsevišķos īstenotajos projektos ir iekļāvušas jauniešus ar ierobežotām iespējām**. Organizācijas tika identificētas šādos datu avotos: finansējuma saņēmēji JSPA koordinēto finansējuma rīku konkursos (tajos, kuros tieši vai netieši skarta jauniešus ar ierobežotām iespējām iekļaušana (datus sniedza JSPA par 2023.-2024. gadu projektiem)); finansējuma saņēmēji Sabiedrības integrācijas fonda koordinēto programmu projektos, kas tieši vai netieši saistīti ar jauniešu sociālo iekļaušanu (NVO fonds, Nevalstisko organizāciju darbība Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, Mazākumtautību un sabiedrības saliedētības programma, Atbalsts ģimeņu interešu pārstāvošo NVO pamatdarbības nodrošināšanai, Sociālās inovācijas, Pasākumi un aktivitātes Latvijas un Ukrainas ģimenēm ar bērniem, u.c.); jaunatnes jomā un ar bērnu mērķauditoriju

¹⁶ Pēc Latvijas Kultūras akadēmijas lūguma sagatavota statistika.

strādājošo organizāciju publiski pieejamās datu bāzes un informācija, no tām atlasot organizācijas, kuru statūtos tieši vai netieši identificējama norāde uz darbu ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām. Apkopojumā papildus tika iekļautas arī tās 99 organizācijas, kuras kā sociālās iekļaušanas tēmā strādājošas tika identificētas 2021. gadā veiktajā kartējumā, bet pārbaudot to darbības aktivitāti uz 2025. gada jūniju. Veicot norādītos atlases soļus, **kopumā tika identificētas 135 organizācijas**, kuras regulāri vai epizodiski veic darbu ar jaunatni iekļaušanas jomā. Tomēr jāuzsver, ka lielākā daļa no tām ir īstenojušas atsevišķus projektus, bet regulāru darbu ar šo specifisko mērķgrupu jauniešiem neveic. Analizējot detalizētāk minēto 135 organizāciju darbību, secināms, ka **tādu, kas regulāri īsteno darbu ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām, ir ne vairāk kā 20**. Vienlaikus jāuzsver, ka 2021. gada kartējumā tika identificētas tikai 10 šādas organizācijas – tāpat pēdējo piecu gadu laikā šo organizāciju skaits ir pieaudzis.

6. JSPA ADMINISTRĒTO PROGRAMMU PROJEKTU JAUNIEŠU AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM IEKĻAUŠANAI ANALĪZE

Izpētes ietvaros tika analizēti **JSPA administrēto programmu projekti, kas laikā no 2023. līdz 2024. gadam ir tikuši apstiprināti jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanai**. Analīzē tika iekļauti valsts programmas ietvaros¹⁷ īstenotie projekti (kopumā 51) un ES finansējuma ietvaros¹⁸ īstenotie (kopumā 212). Projektu aktivitātes un saturs tika analizēts, balstoties **projektu iesniegumos un/ vai noslēguma pārskata saturiskajās atskaitēs minētajā informācijā** (atbilstoši aprakstītajam).

6.1. Projektos aktualizētā problemātika

Šajā sadaļā tiek sniegta apkopojoša analīze par valsts programmas un ES finansējuma ietvaros īstenoto projektu aktualizēto problemātiku darbā ar jaunatni. Analizējot 2023. un 2024. gada projektu pieteikumos sniegtos pamatojumus (sadaļā “Esošās situācijas apraksts un problēmu raksturojums” iekļautā informācija), **iezīmējas vairāki tematiski akcenti, kuri norāda uz strukturālām problēmām**, ar kurām saskaras gan mērķgrupu jaunieši (un arī jaunieši kopumā), gan darba ar jaunatni īstenotāji – biedrības un pašvaldību darbinieki. Projektu formulējumi nepiedāvā vienkāršus risinājumus, bet drīzāk iezīmē daudzslāņainu problemātiku – **no infrastruktūras trūkuma līdz jauniešu identitātes meklējumiem**. Projektu īstenotāju loma šajos projektos nav tikai aktivitāšu īstenošana, bet arī funkcionēšana kā starpniekiem, atbalsta sniedzējiem un jaunu iespēju radītājiem. Projektos atspoguļotie pamatojumi liecina, ka darbs ar jaunatni, īpaši sociāli mazāk aizsargātām grupām, ir uzskatāms par sabiedriski nozīmīgu darbības jomu ar augstu preventīvu un attīstības potenciālu.

Sociālā un teritoriālā nevienlīdzība kā centrālais pamatojuma aspekts

Analizētie projekti bieži uzsver, ka **jauniešu iespējas iesaistīties ārpusskolas aktivitātēs ir tieši atkarīgas no dzīvesvietas**. Lauku teritorijās jaunieši saskaras ar nepietiekamu sabiedriskā transporta pieejamību, attāliem pakalpojumiem un ļoti ierobežotu infrastruktūru. Daudzviet jauniešu centri vai pulciņi darbojas neregulāri vai nemaz, un aktivitātes notiek desmitiem kilometru attālumā. Tā rezultātā jaunieši kļūst atkarīgi no vecāku transporta vai pašvaldību organizēta transporta, bet daļa netiek sasniegti vispār. **Nereti tiek uzsvērts arī informācijas trūkums** – jaunieši, kas nav iesaistīti pašpārvaldēs vai jauniešu domēs, bieži neuzzina par iespējām, kas viņiem būtu noderīgas.

¹⁷ Jaunatnes politikas valsts programmas 2023.-2025. gadam konkurss “Atbalsts iniciatīvām jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanai sabiedrībā”, Jaunatnes politikas valsts programmas 2024.-2026. gadam konkurss “Atbalsts iniciatīvām jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanai sabiedrībā”.

¹⁸ Solidaritātes projekti, "Erasmus+" 1. pamatdarbība "Personu mobilitāte" (KA1), "Erasmus+" 2. pamatdarbība "Partnerības sadarbībai" (KA2).

Zems pašvērtējums un iekšējās barjeras kavē jauniešu iesaisti

Daudzi projektu pamatojumi apraksta **jauniešu psiholoģiskās un motivācijas grūtības**. Bieži minēts zems pašvērtējums, bailes iesaistīties un nepārliecība par savām spējām, kas **saistīta ar iepriekšējām negatīvām pieredzēm** – izsmiešanu, kritiku, konfliktiem skolā vai ģimenē. Daļa jauniešu jūtas emocionāli izolēti, nesaņem pietiekamu pieaugušo atbalstu un neuzdrošinās iesaistīties aktivitātēs pat tad, ja tās ir pieejamas. Projektu apraksti liecina, ka darbs ar jaunatni reģionos nereti pilda arī emocionālās drošības stiprināšanas funkciju: tiek radīta pieņemoša, atbalstoša vide, kurā jaunieši pakāpeniski iegūst uzticību sev un apkārtējiem.

Zema informētība un nepietiekama līdzdalības kultūra

Projektu pamatojumi uzsver, ka **jaunieši bieži nezina par līdzdalības iespējām**. Projektos nereti norādīts, ka jaunieši nejūtas aicināti iesaistīties sabiedriskajos procesos, **neidentificē sevi kā sabiedrības daļu un uzskata, ka viņu rīcībai un iesaistei nav nozīmes**. Līdzdalību ietekmē gan kapacitātes trūkums pašvaldībās un biedrībās, gan arī fakts, ka daudzviet jaunieši neredz pozitīvus piemērus, kas parādītu, ka arī mazās vietās iespējams īstenot iniciatīvas un piedalīties lēmumu pieņemšanā. Turklāt **zema piederības izjūta vietējai kopienai vājina jauniešu motivāciju iesaistīties**, jo viņi nejūt emocionālu saikni ar vietu, kur dzīvo.

Mentālās veselības un emocionālās labbūtības riski pieaug

Projekti bieži atsaucas uz **jauniešu mentālās veselības problēmām** – mazkustīgumu, depresīvām domām, emocionālās inteliģences trūkumu un grūtībām regulēt emocijas. **Šīs problēmas saasinās līdz ar digitālās vides dominanci jauniešu ikdienā**, kur reāla socializēšanās bieži tiek aizstāta ar virtuālo komunikāciju. Projekti šajā kontekstā nereti pilda preventīvu funkciju – piedāvā strukturētu, drošu vidi, kurā jaunieši var atgūt līdzsvaru un piedzīvot pozitīvu pieredzi vienaudžu vidū vai vietējā kopienā.

Digitālās un medijpratības prasmes ir nevienmērīgas

Daļā projektu tiek akcentēts, ka **jauniešu digitālās prasmes nav vienmērīgi attīstītas un medijpratība ir vāja**. Digitālā vide kļūst par primāro socializācijas telpu, bet jaunieši bieži neprot to izmantot droši vai kritiski. Projektos uzsvērts, ka jaunieši sastopas ar grūtībām orientēties informācijas vidē, atlasīt kvalitatīvu saturu vai droši komunicēt tiešsaistē. Vienlaikus **digitālais darbs ar jaunatni reģionos vēl nav pietiekami attīstīts**, tādēļ šie izaicinājumi šobrīd tikai daļēji tiek risināti.

Reformas rezultātā darba ar jaunatni sistēma kļuvusi fragmentēta

Pēc administratīvi teritoriālās reformas darba ar jaunatni sistēma daudzviet ir kļuvusi fragmentēta. Palielinājies teritoriju mērogs, bet ne resursi vai koordinācijas mehānismi. Projektos nereti raksturots, ka darbs ar jaunatni apvienotajās pašvaldībās veidojas no atšķirīgām tradīcijām un pieredzēm – no aktīviem jauniešu centriem līdz vietām, kur darbs ar jaunatni iepriekš nav bijis vispār.

Daudzviet trūkst vienotas stratēģijas, koordinācijas un sadarbības starp teritorijām, bet jaunatnes darbinieku slodzes ir nepietiekamas. Tas rada risku, ka jaunieši mazāk apdzīvotās vietās paliek ārpus informācijas un atbalsta tīkla.

Nodrošināt pēctecību ir būtiski, taču sistēmiski sarežģīti

Daudzi projekti tiek veidoti kā turpinājums iepriekšējām iniciatīvām, kas uzsver ilgtermiņa iesaistes nozīmi. Jaunieši spēj attīstīt prasmes, piederību un pašpārliecību tikai tad, ja ir regulāra, atkārtota un uzticama atbalsta vide. Tomēr **fragmentētās sistēmas un nepietiekamas kapacitātes dēļ pēctecība bieži ir atkarīga no projektu finansējuma, nevis institucionalizēta ilgtermiņa atbalsta.**

6.2. Valsts programmas ietvaros īstenoto projektu raksturojums

Valsts programmas ietvaros īstenoto projektu analīzē tika iekļauti konkursā “Atbalsts iniciatīvām jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanai sabiedrībā” atbalstītie projekti 2023. un 2024. gadā (kopumā 51).

Projektu informācija rāda, ka **visbiežāk projektos sasniegti jaunieši ar ekonomiskajiem šķēršļiem (86 %), sociālajiem šķēršļiem (86 %), mācīšanās grūtībām (78 %) un ģeogrāfiskiem šķēršļiem (77 %).** Būtiska daļa projektu sasniegusi arī jauniešus ar veselības problēmām (55 %) un kultūru atšķirībām (49 %), savukārt **jaunieši ar invaliditāti projektu īstenošanā sasniegti retāk (39 %).**

Projektu pieteikumos un noslēguma pārskatos iekļautā informācija ļauj analizēt arī plānoto un faktiski sasniegto mērķgrupu atšķirības. Salīdzinājums parāda, ka **projektu iesniedzēji pieteikumos bijuši samērā piesardzīgi**, un reālajā īstenošanas procesā mērķgrupas sasniegtas plašāk nekā sākotnēji iecerēts.

Visizteiktāk tas redzams attiecībā uz jauniešiem ar invaliditāti – šo mērķgrupu plānoja sasniegt 24 % projektu, bet faktiski sasniedza 39 % (par 15 procentpunktiem vairāk). Līdzīga tendence novērojama arī jauniešiem ar sociālajiem šķēršļiem un veselības problēmām, kur sasniegto projektu īpatsvars pārsniedz plānoto par 6 procentpunktiem. Par 4 procentpunktiem vairāk nekā plānots sasniegti jaunieši ar mācīšanās grūtībām un ģeogrāfiskiem šķēršļiem.

Tikai divu mērķgrupu gadījumā plānotais un sasniegtais īpatsvars bijis identisks – jaunieši ar ekonomiskajiem šķēršļiem un jaunieši ar kultūru atšķirībām.

Tabula 8. Projektos iesaistītās mērķgrupas – jaunieši ar ierobežotām iespējām

	Plānotās mērķgrupas		Sasniegtās mērķgrupas	
	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %
Visi	51	100,0	51	100,0
Jaunieši, kuriem ir ekonomiskie šķēršļi	44	86,3	44	86,3
Jaunieši, kuriem ir sociālie šķēršļi	41	80,4	44	86,3
Jaunieši, kuriem ir mācīšanās grūtības	38	74,5	40	78,4
Jaunieši, kuriem ir ģeogrāfiskie šķēršļi	37	72,5	39	76,5
Jaunieši ar veselības problēmām	25	49,0	28	54,9
Jaunieši ar kultūru atšķirībām	25	49,0	25	49,0
Jaunieši ar fizisku vai garīgu invaliditāti	12	23,5	20	39,2

Projektu īstenošanā iesaistīto sadarbības partneru apkopojums rāda, ka **sadarbības tīkls ir samērā plašs, tomēr neviendabīgs – dominē izglītības un sociālā atbalsta institūcijas**, savukārt vairums citu iespējamo partneru parādās tikai nelielā daļā projektu.

Visbiežāk sadarbība veidojusies ar izglītības iestādēm (45 %) un sociālajiem dienestiem (43 %), kas norāda uz ciešu sasaisti ar formālās izglītības un sociālā atbalsta sistēmu. Bieži iesaistījušies arī jauniešu un bērnu centri (39 %) un nevalstiskās jauniešu organizācijas (35 %), kas kopumā atspoguļo stabilu partnerību starp formālās izglītības, sociālo un jaunatnes darbu veicošajām institūcijām.

Retāk projektos iesaistītas pagastu pārvaldes (10 %), uzņēmumi (8 %), jauniešu domes (8 %) un citas pašvaldību struktūras vai eksperti (katra 8 %). Tas norāda uz **ierobežotu sadarbību ar pašvaldību pārvaldes līmeņiem ārpus izglītības un sociālās jomas**, kā arī uz to, ka profesionāļu, konsultantu un privātā sektora iesaiste projektos ir epizodiska.

Vēl mazāk pārstāvēti partneri ir interešu izglītības īstenotāji (6 %), muzeji un kultūras centri (katra 4 %). Šie skaitļi rāda, ka kultūras infrastruktūra projektos tiek izmantota reti, neskatoties uz tās potenciālu jauniešu iesaistes un sabiedriskās aktivitātes veicināšanā.

Ļoti ierobežota bijusi sadarbība ar plānošanas reģioniem, Valsts probācijas dienestu un bāriņtiesām (katra 2 %). Tas varētu nozīmēt vai nu zemu pieprasījumu pēc šādu institūciju iesaistes, vai arī grūtības šādu partnerību organizēšanā.

Jāuzsver, ka tikai 4 % projektu nav bijuši nekādi sadarbības partneri, kas liecina, ka **absolūtais vairākums projektu īstenotāju veido sadarbības un partnerības.**

Tabula 9. Sadarbības partneri projektos

	Skaits	Kol %
Visi	51	100,0
Izglītības iestādes	23	45,1
Sociālais dienests	22	43,1
Jauniešu, bērnu centri	20	39,2
Nevalstiskās, jauniešu organizācijas	18	35,3
Pagastu pārvaldes	5	9,8
Uzņēmumi	4	7,8
Jauniešu dome	4	7,8
Citas pašvaldības institūcijas, pārvaldes	4	7,8
Eksperti, speciālisti	4	7,8
Interešu izglītības pulciņi, centri	3	5,9
Jaunatnes lietu speciālisti	2	3,9
Jaunatnes darbinieki	2	3,9
Muzeji	2	3,9
Kultūras pārvaldes, centri	2	3,9
Plānošanas reģioni	1	2,0
Valsts probācijas dienests	1	2,0
Bāriņtiesa	1	2,0
Nav sadarbības partneru	2	3,9

Projektos **īstenoto aktivitāšu apkopojums** rāda plašu darbību klāstu, taču procentuālais sadalījums liecina, ka **dominē praktiskas un universāli pielietojamas aktivitātes, savukārt profesionāli**

specifiskas vai resursietilpīgas pieejas projektos parādās ievērojami retāk. Visbiežāk īstenotās aktivitātes ir **praktiskas darbnīcas un radošas nodarbības**, kuras īstenotas 65 % projektu. Tām seko **āra aktivitātes un pārgājieni** (49 %), **lekcijas, semināri un mērķgrupu informēšanas pasākumi** (45 %), kā arī **darbs grupās** (43 %). Bieži sastopamas arī aktivitātes, kas vērstas uz komandas darba un sadarbības prasmju attīstīšanu (39 %) un diskusijām vai domu apmaiņu (37 %).

Vidēji bieži projektos izmantotas tādas aktivitātes kā projekta un aktivitāšu izvērtēšana un refleksija (29 %), saliedēšanās pasākumi (25 %), ideju ģenerēšana un projektu izstrādes aktivitātes (25 %), sporta aktivitātes (25 %) un jauniešu vajadzību un vēlmju apzināšana (24 %). Ekskursijas ir iekļautas 20 % projektu.

Aptuveni katrā desmitajā projektā iekļautas aktivitātes, kas vērstas uz noteiktu prasmju attīstīšanu. Medijpratības aktivitātes izmantotas 18 % projektu, komunikācijas prasmju attīstīšana un pieredzes stāsti – katra 16 %. Motivējošās aktivitātes un līderības stiprināšana parādās 14 % projektu, bet pieredzes apmaiņas braucieni, brīvprātīgā darba veicināšana, tikšanās ar lēmumu pieņēmējiem, kultūras pasākumi, piedzīvojumu terapija un spēles – katra 12 %.

Ievērojami retāk projektos izmantotas aktivitātes, kurām parasti nepieciešama lielāka sagatavošanās, specializētas zināšanas vai papildu resursi. Tikai 8 % projektu īstenots mentorings vai neformālas tikšanās, 6 % – improvizācijas un aktiermeistarības nodarbības, publiskās runas prasmju attīstīšana vai atbalsta grupas. Vēl retāk – 4 % – izmantots mobilais darbs ar jaunatni, mākslas terapija vai nometnes. Dažas aktivitātes parādās tikai 2 % projektu, tostarp ideju prezentēšana vienaudžiem, ēnošana, karjeras izglītības aktivitātes, pētījumi, aptaujas un terapeitiskas grupas. Šāds zems īpatsvars liecina, ka profesionāli specifiskas metodes projektos tiek izmantotas reti, iespējams, ierobežotas kapacitātes vai resursu dēļ.

Kopumā aktivitāšu sadalījums atklāj skaidru tendenci: **projekti visbiežāk balstās uz praktiskām, ikdienas darba formām, kas nodrošina plašu iesaisti un ir mazākus resursus prasošas.** Savukārt inovatīvākas, profesionāli prasīgākas vai jaunatnes līdzdalību stiprinošas aktivitātes parādās tikai nelielā daļā projektu, kas norāda uz potenciāli neizmantotām iespējām un zināmu inerci projektu aktivitāšu izvēlē.

Tabula 10. Projektos īstenotās aktivitātes

	Skaitis	Kol %
Visi	51	100,0
Praktiskas darbības un radošas aktivitātes	33	64,7
Āra aktivitātes, pārgājieni	25	49,0
Lekcijas, semināri, mērķgrupu informēšanas aktivitātes	23	45,1
Darbs grupās	22	43,1
Komandas darba un sadarbības prasmju attīstīšana	20	39,2
Diskusijas un domu apmaiņa	19	37,3
Projekta, aktivitāšu izvērtēšanas un refleksijas aktivitātes	15	29,4
Saliedēšanās aktivitātes	13	25,5
Projektu izstrādes un ideju ģenerēšanas aktivitātes	13	25,5
Sporta aktivitātes	13	25,5
Jauniešu vajadzību, vēlmju apzināšana	12	23,5
Ekskursijas	10	19,6
Medijpratības prasmju apguve	9	17,6
Komunikācijas prasmju attīstīšanas aktivitātes	8	15,7
Jauniešu pieredzes stāsti, pieredzes apmaiņas aktivitātes	8	15,7
Motivējošās aktivitātes	7	13,7
Līderības prasmju apzināšanas un stiprināšanas aktivitātes	7	13,7
Pieredzes apmaiņas braucieni	6	11,8
Brīvprātīgā darba veicināšana, veikšana	6	11,8
Tikšanās ar pašvaldību pārstāvjiem un lēmumu pieņēmējiem	6	11,8
Kultūras pasākums, aktivitāte	6	11,8
Piedzīvojumu terapija	6	11,8
Spēles	6	11,8
Tikšanās ar iedvesmojošām personībām, lekcijas, pieredzes stāsti	5	9,8
Neformālas tikšanās un sadraudzības veicināšana	4	7,8
Mentoringi	4	7,8
Improvizācijas un aktiermeistarības nodarbības	3	5,9
Runas un publiskās uzstāšanās prasmju attīstīšana	3	5,9
Atbalsta grupas	3	5,9
Mobilais darbs ar jaunatni	2	3,9
Mākslas terapija	2	3,9
Nometne	2	3,9
Ideju prezentēšana vienaudžiem	1	2,0
Ēnošana	1	2,0
Karjeras izglītības aktivitātes	1	2,0
Pētījumi, aptaujas	1	2,0
Terapeitiskas nodarbības, grupas	1	2,0

Analizējot projektos iesaistīto organizāciju statistisko reģionu pārstāvību, redzams, ka **visbiežāk projektu īstenotāji nāk no Rīgas** (37 %). Otrā biežāk pārstāvētā teritorija ir **Vidzeme** (29 %), kam seko Kurzeme (22 %). **Savukārt Latgale un Zemgale projektos pārstāvētas būtiski retāk** – katra tikai 6 % apmērā, kas norāda uz ievērojami zemāku aktivitāti vai kapacitāti šo reģionu organizācijās.

Tabula 11. Projektu īstenotāju pārstāvētie reģioni

	Skaitis	Kol %
Visi	51	100,0
Rīgas	19	37,3
Vidzemes	15	29,4
Kurzemes	11	21,6
Latgales	3	5,9
Zemgales	3	5,9

6.3. ES finansējuma ietvaros īstenoto projektu raksturojums

ES finansējuma ietvaros 2023.-2024. gadu periodā kopumā apstiprināti 239 Erasmus+ un 117 “Eiropas Solidaritātes korpuss” projekti. No tiem analīzei tika atlasīti projekti, kuru tēma ir iekļaušana

(kopumā 137 projekti), kā arī tie, kuriem tēma nav iekļaušana, bet kur ir iesaistīti jaunieši ar ierobežotām iespējām¹⁹ (kopumā 75 projekti). Tādējādi analīzei tika atlasīti kopumā 212 projekti deviņos dažādos projektu veidos. Tā kā projektu veidi savstarpēji ir būtiski atšķirīgi (attiecībā uz mērķgrupām, projektu tēmām, iekļautajām aktivitātēm, projektu īstenošanas ilgumu, ģeogrāfisko tvērumu, u.c.), to savstarpēja salīdzināšana tiešā veidā nav iespējama. Tādēļ katram projektu veidam analīzē bija atšķirīga pieeja attiecībā uz kodējamo informāciju (skatīt tabulā zemāk), un šajā nodaļā sniegts deskriptīvs katra projektu veida ietvaros īstenoto projektu apraksts.

Tabula 12. Analīzē iekļautie projektu veidi un to analīzes tvērumi

Projekta veids	Programma	Analīzes tvērumi	Piezīmes
ESC30	Eiropas Solidaritātes korpuss	Iesaistīto jauniešu skaits; iesaistītās mērķgrupas; projekta aktivitātes; projekta tēmas; reģions.	Pieteikuma forma nedod iespēju atzīmēt jauniešus ar ierobežotām iespējām, tādēļ analizēts tikai kopējais iesaistīto jauniešu skaits.
ESC51	Eiropas Solidaritātes korpuss	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām).	Brīvprātīgā darba projekti, šajos pieteikumos pamatā ir finansējuma pieprasījums, norādot aktivitāšu skaitu un dalībnieku skaitu. Tādēļ pārējie analīzes aspekti nav attiecināmi.
KA151	Erasmus+	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām).	Projektu pieteikumi tiek veidoti uz akreditācijas bāzes, lai īstenotu gan jauniešu apmaiņas, gan jaunatnes darbinieku mobilitātes. Šajos pieteikumos pamatā ir finansējuma pieprasījums, norādot mobilitāšu skaitu un dalībnieku skaitu. Tādēļ pārējie analīzes aspekti nav attiecināmi.
KA152	Erasmus+	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām); iesaistītās mērķgrupas; projekta tēmas; reģions.	Aktivitātes netiek kodētas, jo tās ir predefinētas (jauniešu apmaiņa).
KA153	Erasmus+	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām); projekta tēmas; reģions.	Iesaistītās mērķgrupas netiek kodētas, jo mērķgrupa ir predefinēta (jaunatnes darbinieki). Aktivitātes netiek kodētas, jo tās ir predefinētas (jaunatnes darbinieku mobilitāte).
KA154	Erasmus+	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām); iesaistītās mērķgrupas; projekta aktivitātes; projekta tēmas; reģions.	Dalībnieku uzskaitē tiek veikta tikai lielajiem pasākumiem, bet ne jauniešu skaits, kas īsteno projektu.
KA155	Erasmus+	Iesaistīto jauniešu skaits (tai skaitā jauniešu ar ierobežotām iespējām); iesaistītās mērķgrupas; reģions.	Aktivitātes netiek kodētas, jo tās ir predefinētas (jauniešu ceļojums). Projekta tēmas netiek kodētas, jo nav attiecināms uz šo projektu veidu.
KA210	Erasmus+	Iesaistītās mērķgrupas; projekta aktivitātes; projekta tēmas; reģions.	Dalībnieku uzskaitē pieteikumā netiek veikta, tādēļ analīze nav iespējama.
KA220	Erasmus+	Iesaistītās mērķgrupas; projekta aktivitātes; projekta tēmas; reģions.	Dalībnieku uzskaitē pieteikumā netiek veikta, tādēļ analīze nav iespējama.

Projektu dati liecina, ka **visbiežāk tajos tiek iesaistīti jaunieši, kuriem ir sociālie šķēršļi** (66 % no visiem analizētajiem projektiem iekļāvuši šo mērķgrupu), **ekonomiskie šķēršļi** (64 %) un **ģeogrāfiskie šķēršļi** (53 %). Retāk iesaistīti jaunieši ar kultūru atšķirībām (34 %) un mācīšanās grūtībām (30 %). Bet **visretāk – jaunieši ar invaliditāti** (22 %) un **veselības problēmām** (17 %).

Projektu veidu dalījumā novērojams, ka:

- ESC30 projektos salīdzinoši biežāk iesaistīti jaunieši ar sociāliem šķēršļiem.
- KA152 un KA153 projektos salīdzinoši biežāk iesaistīti jaunieši ar ekonomiskiem un ģeogrāfiskiem šķēršļiem,

¹⁹ Projektu datu bāzē norādīts konkrēts skaits sadaļā “Awarded Forecasted Fewer opportunities participants”.

- KA154 un KA210 projektos salīdzinoši biežāk iesaistīti jaunieši ar invaliditāti,
- KA155 projektos salīdzinoši biežāk iesaistīti jaunieši ar sociāliem un ekonomiskiem šķēršļiem.

Jāņem vērā, ka projektu mērķgrupu izvēlē redzamās proporcijas var atspoguļot ne tikai jauniešu vajadzības, bet arī praktiskās iespējas sasniegt noteiktas mērķgrupas. Tādēļ, raugoties nākotnē, būtu vērts kritiski izvērtēt, vai retāk pārstāvētās grupas – īpaši jaunieši ar invaliditāti un veselības problēmām – netiek plašāk iesaistītas objektīvu šķēršļu (mērķgrupu skaitliski mazāka izplatība, neieinteresētība iesaistīties, u.tml.) vai projektu īstenošanu kapacitātes un prasmju nepietiekamības dēļ. Daļēji šie jautājumi analizēti arī šī ziņojuma 7.nodaļā.

Tabula 13. Projektos iesaistītās mērķgrupas – jaunieši ar ierobežotām iespējām

Piezīmes: Analīze veikta par tiem projektiem, uz kuriem attiecināma mērķgrupu izvēle (skatīt detalizētu informāciju tabulā 12).

	Visi projekti		ESC30		ESC51		KA151		KA152		KA153		KA154		KA155		KA210		KA220	
	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %	Skaits	Kol %
Visi	115	100,0	14	100,0					55	100,0	15	100,0	9	100,0	11	100,0	9	100,0	2	100,0
Jaunieši, kuriem ir sociālie šķēršļi	76	66,1	10	71,4					38	69,1	11	73,3	3	33,3	10	90,9	3	33,3	1	50,0
Jaunieši, kuriem ir ekonomiskie šķēršļi	74	64,3	3	21,4					45	81,8	13	86,7	1	11,1	9	81,8	2	22,2	1	50,0
Jaunieši, kuriem ir ģeogrāfiskie šķēršļi	61	53,0	2	14,3					41	74,5	13	86,7			5	45,5				
Jaunieši ar kultūru atšķirībām	39	33,9	3	21,4					24	43,6	9	60,0	1	11,1	2	18,2				
Jaunieši, kuriem ir mācīšanās grūtības	34	29,6	1	7,1					17	30,9	8	53,3			7	63,6	1	11,1		
Jaunieši ar fizisku vai garīgu invaliditāti	25	21,7	5	35,7					5	9,1			5	55,6	5	45,5	4	44,4	1	50,0
Jaunieši ar veselības problēmām	19	16,5							10	18,2	4	26,7	1	11,1	3	27,3	1	11,1		

Projektos **īstenoto aktivitāšu apkopojums** rāda, ka kopumā realizētas 18 dažādas aktivitāšu kategorijas. Trīs projektu veidi paredz noteiktas, iepriekš definētas aktivitātes: KA152 – jauniešu apmaiņas, KA153 – jaunatnes darbinieku mobilitāte, KA155 – jauniešu ceļojumi. Pārējo projektu ietvaros **biežāk īstenotās aktivitātes ir: nodarbības un meistarklases** (tikušas iekļautas 29 % projektu), **video, audio vai teksta materiālu izveide** (20 %), **diskusijas** (14 %), **pieredzes apmaiņas** (12 %).

Projektu veidu dalījumā novērojams, ka ESC30 projektos salīdzinoši bieži tikušas iekļautas arī sportiskas aktivitātes, bet KA210 – pieredzes apmaiņas aktivitātes.

Kopumā aktivitāšu izvēle **rāda tendenci koncentrēties uz vieglāk īstenojamiem formātiem**, savukārt sarežģītākas un resursietilpīgākas aktivitātes projektos parādās reti, kas nākotnē varētu būt viens no aspektiem, ko vērts izvērtēt, domājot par jauniešu iesaistes daudzveidības paplašināšanu.

Tabula 14. Projektos īstenotās aktivitātes

Piezīmes: Analīze veikta par tiem projektiem, uz kuriem attiecināma aktivitāšu izvēle (skatīt detalizētu informāciju tabulā 12).

	Visi projekti		ESC30		ESC51		KA151		KA152		KA153		KA154		KA155		KA210		KA220	
	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %
Visi	148	100,0	23	100,0					55	100,0	24	100,0	14	100,0	11	100,0	17	100,0	4	100,0
Jauniešu apmaiņas	55	37,2							55	100,0										
Nodarbība/ meistarklase	43	29,1	19	82,6									10	71,4			13	76,5	1	25,0
Video/ audio/ teksta materiāla izveide	30	20,3	9	39,1									8	57,1			9	52,9	4	100,0
Jaunatnes darbinieku mobilitāte	24	16,2									24	100,0								
Diskusija	21	14,2	5	21,7									12	85,7			4	23,5		
Pieredzes apmaiņa	18	12,2															15	88,2	3	75,0
Jauniešu celojums	13	8,8											2	14,3	11	100,0				
Lekcija	13	8,8	6	26,1									6	42,9			1	5,9		
Sportiska aktivitāte	12	8,1	7	30,4									4	28,6			1	5,9		
Ekskursija	9	6,1	3	13,0									4	28,6			2	11,8		
Izrāde/ performance	8	5,4	4	17,4									3	21,4			1	5,9		
Spēles izveide	7	4,7	2	8,7													5	29,4		
Brīvprātīga darba organizēšana un veikšana	7	4,7	4	17,4									1	7,1			2	11,8		
Spēļu spēlēšana	5	3,4	4	17,4													1	5,9		
Izstāde	5	3,4	4	17,4									1	7,1						
Konference	5	3,4											3	21,4			2	11,8		
Ziedojumu vākšana	2	1,4	2	8,7																
Prakses iespēju izveide un testēšana	1	,7	1	4,3																

Projektos iekļauto **tēmu apkopojums** rāda, ka kopumā tie **aptver 36 dažādas tēmu kategorijas**, taču sadalījums starp tām ir nevienmērīgs – dominē dažas plašas tēmas, savukārt vairāk nekā puse kategoriju parādās tikai dažos projektos. Visplašākais tēmu loks novērojams KA152 projektos. **Lielākā daļa projektu koncentrējas uz četrām jomām: iekļaujoša sabiedrība (44 %), mentālā veselība (35 %), fiziskā veselība (30 %), kopienas attīstība (26 %).** Salīdzinoši bieži projektos identificējamas arī aktivitātes un problemātika, kas vērsta uz radošumu (18 %), zaļo domāšanu (15 %), digitālajām prasmēm (15 %), pilsonisko līdzdalību (11 %). Tēmas, kas skar jaunatnes politikas veidošanu, mākslīgo intelektu, digitālo jaunatnes darbu, cilvēktiesības un zaļo mobilitāti, ir reti pārstāvētas. Tas var liecināt gan par ierobežotu projektu veidotāju kompetenci šajās jomās, gan par inerci – izvēli pieturēties pie ierastām un organizatoriski vienkāršākām tēmām.

Projektu veidu griezumā redzams, ka biežāk pārstāvētās tēmas vairumā projektu veidu ir līdzīgas. Vienīgais izteiktākais izņēmums ir KA153 projekti, kuros dominē tēma par darbu ar jaunatni kvalitāti – tas atbilst šī projektu veida specifikai, jo tie saistīti ar jaunatnes darbinieku mobilitāti.

Tabula 15. Projektu tēmas

Piezīmes: Analīze veikta par tiem projektiem, uz kuriem attiecināma tēmu izvēle (skatīt detalizētu informāciju tabulā 12).

	Visi projekti		ESC30		ESC51		KA151		KA152		KA153		KA154		KA155		KA210		KA220	
	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %
Visi	137	100,0	23	100,0					55	100,0	24	100,0	14	100,0			17	100,0	4	100,0
Iekļaujoša sabiedrība	60	43,8	13	56,5					18	32,7	8	33,3	10	71,4			10	58,8	1	25,0
Mentālā veselība	48	35,0	6	26,1					21	38,2	11	45,8	5	35,7			4	23,5	1	25,0
Fiziskā veselība	41	29,9	3	13,0					21	38,2	10	41,7	4	28,6			2	11,8	1	25,0
Kopienas attīstība	36	26,3	12	52,2					8	14,5	4	16,7	5	35,7			6	35,3	1	25,0
Radošums	24	17,5	4	17,4					13	23,6	2	8,3	2	14,3			3	17,6		
Digitālās prasmes	20	14,6	2	8,7					13	23,6	1	4,2					2	11,8	2	50,0
Zaļā domāšana	20	14,6	1	4,3					13	23,6	1	4,2	3	21,4			2	11,8		
Pilsoniskā līdzdalība	15	10,9	2	8,7					3	5,5	2	8,3	4	28,6			3	17,6	1	25,0
Inovācijas	13	9,5	2	8,7					1	1,8	8	33,3					2	11,8		
Nodarbinātība	13	9,5							4	7,3	3	12,5	2	14,3			2	11,8	2	50,0
Vide un klimata pārmaiņas	13	9,5							11	20,0	2	8,3								
Invaliditāte	12	8,8	3	13,0					3	5,5			2	14,3			3	17,6	1	25,0
Darba ar jaunatni kvalitāte	12	8,8							2	3,6	10	41,7								
LGBTQAI+	10	7,3	4	17,4					2	3,6	2	8,3	1	7,1			1	5,9		
Sociālās prasmes	10	7,3	4	17,4					3	5,5	1	4,2	2	14,3						
Eiropas vērtības	10	7,3	1	4,3					2	3,6	1	4,2	3	21,4			2	11,8	1	25,0
Pamatprasmju attīstība	10	7,3							7	12,7	3	12,5								
Kultūras mantojums	9	6,6	2	8,7					4	7,3			2	14,3			1	5,9		
Mācīšanās un mācīšanas metodes	8	5,8									8	33,3								
Dzimumu līdztiesība	7	5,1							3	5,5	2	8,3	1	7,1			1	5,9		
Kultūra, māksla	7	5,1							7	12,7										
Medijpratība	6	4,4	3	13,0					1	1,8			2	14,3						
Uzņēmējdarbība	6	4,4							4	7,3	2	8,3								
Cilvēktiesības un tiesiskums	3	2,2							3	5,5										
Zaļais transports un mobilitāte	3	2,2							3	5,5										
Digitālais darbs ar jaunatni	3	2,2							2	3,6	1	4,2								
Lauku jauniešu iesaiste	2	1,5							1	1,8	1	4,2								
Starptautiskās attiecības, attīstības sad.	2	1,5							2	3,6										
Informācijas un komunikācijas tehnoloģ.	2	1,5							2	3,6										
Mākslīgais intelekts	2	1,5							1	1,8	1	4,2								
Profesionālā pilnveide	2	1,5									2	8,3								
Politiskie jautājumi	1	,7	1	4,3																
Dabas katastrofas	1	,7							1	1,8										
Eiropas Savienība	1	,7							1	1,8										
Mazāk aizsargāto jauniešu iekļaušana	1	,7							1	1,8										
Jaunatnes politikas attīstība	1	,7									1	4,2								

Analizējot projektos iesaistīto organizāciju statistisko reģionu pārstāvību, redzams, ka **gandrīz puse projektu īstenotāju nāk no Rīgas (47 %)**. Vidzemes reģions ir otra biežāk pārstāvētā teritorija (23 %). Kurzeme (12 %) un Latgale (11 %) ir pārstāvētas salīdzinoši līdzīgā apjomā, savukārt **Zemgale ir vismazāk pārstāvētā (7 %)**.

Rīgas dominance ir īpaši izteikta KA210, KA153, KA152 un ESC30 projektu veidos, kas norāda uz koncentrētu kapacitāti un lielāku projektu rakstīšanas un īstenošanas intensitāti galvaspilsētas organizācijās.

Tabula 16. Projektu īstenotāju pārstāvētie reģioni

Piezīmes: Reģioni norādīti atbilstoši projektu īstenotāju juridiskajai adresei, izmantojot statistisko reģionu dalījumu (spēkā no 2024. gada 1. janvāra).

	Visi projekti		ESC30		ESC51		KA151		KA152		KA153		KA154		KA155		KA210		KA220	
	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %	Skaitis	Kol %
Visi	212	100,0	23	100,0	45	100,0	19	100,0	55	100,0	24	100,0	14	100,0	11	100,0	17	100,0	4	100,0
Kurzemes	26	12,3	4	17,4	6	13,3	4	21,1	6	10,9	3	12,5	1	7,1	1	9,1	1	5,9		
Latgales	23	10,8	2	8,7	5	11,1	2	10,5	7	12,7	1	4,2	2	14,3	3	27,3	1	5,9		
Rīgas	99	46,7	12	52,2	14	31,1	6	31,6	29	52,7	13	54,2	6	42,9	5	45,5	11	64,7	3	75,0
Vidzemes	49	23,1	3	13,0	15	33,3	6	31,6	10	18,2	6	25,0	4	28,6	1	9,1	4	23,5		
Zemgales	15	7,1	2	8,7	5	11,1	1	5,3	3	5,5	1	4,2	1	7,1	1	9,1			1	25,0

Par daļu projektu pieejama informācija arī par tajos iesaistīto jauniešu kopskaitu un jauniešu ar ierobežotām iespējām skaitu (par dalībnieku skaita analīzes ierobežojumiem skatīt detalizētu informāciju tabulā 12 un piezīmēs pie tabulas 17). Kopējais dalībnieku skaits visos analizētajos

projektos sasniedz 5680 jauniešus, no kuriem 1924 bijuši jaunieši ar ierobežotām iespējām, veidojot 34 % no visiem iesaistītajiem.

Tabula 17. Projektos iesaistīto dalībnieku skaits

Piezīmes: Analīze veikta par tiem projektiem, par kuriem pieejami dalībnieku skaiti (skatīt detalizētu informāciju tabulā 12); tā kā ne par visiem projektu veidiem pieejams precīzs un visaptverošs iesaistīto dalībnieku skaits (skatīt detalizētu informāciju tabulā 12), tabulā norādītie skaitļi interpretējami kā aptuveni un drīzāk minimālo iesaistīto dalībnieku skaitu norādoši; minimums – norāda projektos minimālo minēto dalībnieku skaitu, vidējais – norāda vidējo aritmētisko vienā projektā iesaistīto dalībnieku skaitu, mediāna – norāda dalībnieku skaita vērtību, pie kuras 50 % projektu atrodas zem un 50 % virs šīs norādītās vērtības, maksimums – norāda projektos maksimālo minēto dalībnieku skaitu, summa – norāda kopējo visos projektos uzrādīto dalībnieku skaitu (jāņem vērā, ka nav iespējama unikālo dalībnieku uzskaitē, un daļa dalībnieku var piedalīties vairākos projektos, tādēļ šajos aprēķinos ieskaitīti tik reižu, cik projektos piedalījušies).

		Visi projekti	ESC30	ESC51	KA151	KA152	KA153	KA154	KA155	KA210	KA220
Dalībnieku kopskaits projektos	Projektu skaits	212	23	45	19	55	24	14	11	-	-
	Minimums	2	5	2	30	20	19	32	3		
	Vidējais	31	5	13	78	36	31	80	9		
	Mediāna	28	5	9	72	35	31	63	7		
	Maksimums	190	9	60	119	63	56	190	24		
	Summa	5 680	124	586	1 489	2 001	748	637	95		
Dalībnieku - jauniešu ar ierobežotām iespējām - kopskaits	Projektu skaits	212	-	45	19	55	24	14	11	-	-
	Minimums	0		0	6	0	0	8	3		
	Vidējais	12		7	27	14	10	8	9		
	Mediāna	11		3	23	15	11	8	7		
	Maksimums	60		32	60	31	19	8	24		
	Summa	1 924		306	517	756	242	8	95		

7. PADZIĻINĀTA IZPĒTE PAR JAUNIEŠU AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM VAJADZĪBĀM UN ŠĶĒRŠLIEM IESAISTEI

Pētījuma kvalitatīvās izpētes daļā **tika veiktas intervijas** (1) ar sešām jaunatnes organizācijām (kopā 7 informanti), kas veic darbu ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām; (2) pieciem jauniešiem (no trīs dažādām organizācijām), kas ir piedalījušies JSPA koordinēto projektu aktivitātēs; (3) pieciem darba ar jaunatni ekspertiem; (4) un divu pašvaldību jauniešu centru pārstāvjiem (2 informanti).

Šo **interviju mērķis** bija apzināt šķēršļus, kas negatīvi ietekmē jauniešu ar ierobežotām iespējām iniciatīvu iesniegšanu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā; identificēt būtiskākās jauniešu ar ierobežotām iespējām vajadzības un darbā ar jaunatni iesaistīto (nevalstiskajās organizācijās, pašvaldībās) darbības izaicinājumus; noskaidrot faktorus, kas ierobežo jauniešu līdzdalību programmās “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpus”; novērtēt līdz šim īstenotās aktivitātes, programmas, projektus un iniciatīvas jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušanai, ko īstenojusi JSPA; identificēt nepieciešamos resursus un finansējuma iespējas šo iniciatīvu turpināšanai un attīstīšanai. Noteikt tās jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupas, kurās būtu nepieciešams prioritāri organizēt JSPA atbalsta aktivitātes, kā arī sniegt priekšlikumus atbalsta aktivitātēm esošās situācijas uzlabošanai.

7.1. Šķēršļi, kas negatīvi ietekmē jauniešu ar ierobežotām iespējām iniciatīvu iesniegšanu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā

Intervijās ar jaunatnes organizācijām, pašvaldību iestādēm, ekspertiem un pašiem jauniešiem atklājas, ka, lai gan Latvijā pastāv dažādas iespējas jauniešiem ar ierobežotām iespējām līdzdarboties aktivitātēs, viņiem joprojām ikdienā jāsaskaras ar būtiskiem šķēršļiem, kas kavē aktīvu iesaisti un iniciatīvu īstenošanu. Šie šķēršļi bieži ir saistīti gan ar piekļūstamību, gan ar sociālo un institucionālo vidi, kā arī ar pieaugušo attieksmi.

Kā viens no būtiskākajiem šķēršļiem interviju laikā tiek izcelts lauku reģionos dzīvojošo jauniešu **attālums** no pilsētas centra, kurā gan visbiežāk norisinās dažādas līdzdalības aktivitātes, gan ir plašākas iespējas piekļūt tuvāk lēmumu pieņēmējiem. Šajā kontekstā joprojām problemātiska ir **reģionālā transporta infrastruktūra** – transporta nepieejamība un attālums līdz aktivitāšu norises vietām bieži vien kļūst par galveno šķēršli jauniešu līdzdalībai. Kaut arī dažu organizāciju praksēs ir izveidojusies pozitīva prakse, piemēram, pēc pašu personu iniciatīvas nodrošināts transports jauniešiem no attālākiem reģioniem, tas nākotnes perspektīvā neatrisina problēmu un nenodrošina reālas līdzdalības iespējas visiem jauniešiem neatkarīgi no viņu dzīvesvietas.

Piekļūstamības kontekstā intervijās tiek aktualizēta arī pašvaldības centros un/vai pagastos **jauniešu centru/māju neesamība**. Piemēram, vienā no gadījumiem tiek skaidrots, ka pašvaldībā jau vairākus gadus ir slēgta jauniešu māja, kas, pēc jaunatnes darbinieka iepriekšējās pieredzes, ir svarīgs

elements reģionos dzīvojošo jauniešu sasniegšanai un uzrunāšanai sniegt idejas, iniciatīvas un līdzdarboties aktivitātēs, lēmumu pieņemšanā.

Intervijās paustie viedokļi atklāj, ka jauniešu iniciatīvu iesniegšanu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā negatīvi ietekmē lēmumu pieņēmēju, galvenokārt, atsevišķu pašvaldību darbinieku vienaldzība, izpratnes trūkums un nevēlēšanās atzīt vajadzību pēc pasākumiem, kas vērsti uz jauniešu ar ierobežotām iespējām iesaisti. Tiek pausti uzskati, ka “šādi jaunieši pie mums nav” vai, ka “viss jau ir kārtībā”. Intervijās tiek atzīts, ka šāda **institucionāla attieksme** ne tikai ignorē jauniešu vajadzības, bet arī būtiski kavē viņu līdzdalības iespējas.

Problēmas rada arī **nepietiekama izpratne par neformālās izglītības nozīmi** gan pašvaldību līmenī, gan izglītības iestādēs. Dažās no intervijām tiek atklāts, ka atsevišķu skolu vadība un pedagogi nereti neizprot neformālās izglītības potenciālu jauniešu kompetenču un līdzdalības veicināšanā.

Pieaugušo pasīvās attieksmes kontekstā dažās no intervijām atklājas gadījumi, kad jaunieši ir iniciatīvu, ideju bagāti un meklē iespējas īstenot savas idejas, taču viņi **bieži saskaras ar pieaugušo vienaldzību, negatīvismu**. Viens no informantiem atklāj pieredzi, kurā jaunieši vērsušies pie pašvaldības darbiniekiem ar iniciatīvu, taču ir atteikušies atbildēt uz jautājumiem un aicinājuši ar viņiem sazināties pieaugušo pārstāvi.

Tai pat laikā jāatzīmē, ka tiek uzsvērts arī **jauniešu prasmju trūkums** pašiem menedžēt projektus, attīstīt savas iniciatīvas, tāpēc visbiežāk patiešām ir nepieciešama pieaugušo atbalsta persona – mentors vai koordinators, kas atbalsta iniciatīvu virzību. Taču pasīvās pieaugušo attieksmes dēļ, jauniešiem ir ierobežotas iespējas šīs prasmes attīstīt.

Intervijās ar jaunatnes organizāciju pārstāvjiem un ekspertiem atklājas, ka ir novērojumi, ka diemžēl dažu jaunatnes organizāciju darbībā pastāv vien **formāla jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušana bez reālas līdzdalības**. Tiek skaidrots, ka ir organizācijas, kas formāli “izpilda iekļaušanas prasības”, taču faktiski neveido vidi, kurā jaunieši justos kā pilnvērtīgs dalībnieks un varētu līdzdarboties lēmumu pieņemšanā.

Jauniešu ar ierobežotām iespējām līdzdarboties šķēršļu kontekstā intervijās tiek minēts arī **birokrātijas slogs un ierobežoti finanšu resursi**, ar ko saskaras jaunatnes organizācijas. Joprojām tiek atzīts, ka, lai iesaistītu jauniešus ar ierobežotām iespējām, ir nepieciešami papildus resursi - gan cilvēkresursi, gan finansiālie resursi, kas ļautu pastiprināti un padziļināti strādāt ar dažādām jauniešu mērķa grupām, tai skaitā, motivējot šīs grupas iesaistīties aktivitātēs un uzņemties līdzdalību un atbildību virzot sevi interesējošas iniciatīvas. Intervijās tiek atklāts, ka nereti organizācijām ir vieglāk sadarboties ar jau aktīviem jauniešiem, kuri ir zinošāki un prasīgāki, turklāt projektus vieglāk īstenot ir tām organizācijām un tiem jauniešiem, kuri jau ir apguvuši projektu rakstīšanas prasmes.

Sarunās ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām atklājas, ka būtisks šķērslis iniciatīvu iesniegšanai un līdzdalībai lēmumu pieņemšanā ir arī **informācijas nepieejamība**. Jaunieši nereti nezina, kur vērsties un kādas ir viņu iespējas iesaistīties. Informācija par jauniešu klubiem, NVO vai iniciatīvu konkursiem bieži nenonāk līdz tiem, kam tā visvairāk nepieciešama. Jauniešuprāt, organizācijas ne vienmēr izmanto atbilstošus komunikācijas kanālus – afišas pilsētvidē jauniešus neuzrunā, savukārt komunikācija tādos sociālajos tīklos kā Instagram vai TikTok bieži netiek izmantota pietiekami. Formālās izglītības vide joprojām tiek minēta kā galvenais informācijas avots – jaunieši atzīst, ka tikai skolā pirmo reizi uzzinājuši par līdzdalības iespējām.

Jaunieši skaidro, ka papildus ārējiem šķēršļiem pastāv arī **iekšējie – daļa jauniešu paši nav motivēti iesaistīties**, baidās iziet ārpus komforta zonas vai vienkārši nezina, kādos formātos norisinās līdzdalības procesi. Tiek atzīts, ka zemie rezultāti 2025. gada signālvēlēšanās liecina par nepietiekamu izpratni par pilsoniskās līdzdalības būtību. Tāpēc ir svarīgi veidot izglītojošas un saistošas aktivitātes, kurās jaunieši var iepazīt līdzdalību sev interesantā un saprotamā veidā, piemēram, neformālās sarunās ar lēmumu pieņēmējiem, darbnīcās vai interešu grupās.

7.2. Būtiskākās jauniešu ar ierobežotām iespējām vajadzības un darbā ar jaunatni iesaistīto darbības izaicinājumi

Sarunās ar organizācijām tika noskaidrots, ka jaunatnes darbinieku pieejas jauniešu ar ierobežotām iespējām vajadzību identificēšanā ir atšķirīgas – daļa organizāciju pirms projekta pieteikuma izstrādes veic padziļinātu priekšizpēti, intervējot un aptaujājot jauniešus savos reģionos un/vai organizāciju ietvaros, savukārt citas institūcijas šiem jautājumiem pieiet vairāk “intuitīvi”.

Viena no jauniešu ar ierobežotām iespējām **pamatvajadzībām**, ko uzsver gan pašu organizāciju darbinieki, eksperti, gan jaunieši, ir **iekļaujošas, drošas un mērķgrupai atbalstošas vides nodrošināšana**. Intervijās tiek norādīts, ka šie jaunieši nereti saskaras ar sociālo atstumtību, mobingu, bulingu, kā arī veselības problēmām, tāpēc viņiem ir svarīgs **emocionālais atbalsts un vieta, kur justies pieņemtam un saprastam**. Īpaši tiek **uzsvērtā neformālā vide**, kurā jaunieši var socializēties brīvā, nepiespiestā atmosfērā, piemēram, kopīgas neformālās aktivitātes, kā ekskursijas, kalpo kā efektīvs instruments šo mērķu sasniegšanai.

Atbilstošas vides kontekstā svarīga ir arī **pieejamība** – aktivitāšu norises vietām jābūt fiziski pieejamām. Daļa jauniešu ar ierobežotām iespējām, piemēram, bērni ar garīga rakstura vai funkcionāliem traucējumiem, ir ļoti dažādi, līdz ar to nepieciešama individuāla pieeja, kā arī īpaši aktivitāšu nodrošināšanas risinājumi – no vides pielāgošanas līdz atbalsta personu klātbūtnei.

Intervijās tiek uzsvērts, ka tematiski jauniešiem arvien aktuālāki kļūst **karjeras izaugsmes jautājumi**. Jaunieši meklē atbildes uz jautājumiem par nākotnes iespējām, vēlas apgūt praktiskas prasmes, piemēram, līderības prasmes, CV un motivācijas vēstulju veidošanu. Tiek arī atzīts, ka formālās

izglītības iestādēs bieži vien trūkst profesionālu karjeras konsultantu, līdz ar to šī vajadzība tiek kompensēta ar NVO un iniciatīvu projektu starpniecību.

Sarunās ar jaunatnes organizācijām t.sk. pašvaldību darbiniekiem un ekspertiem atklājas, ka viens no darbā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām **izaicinājumiem** galvenokārt ir pašas **mērķa grupas sasniegšana** – it īpaši NEET jauniešu un “ielu jauniešu” gadījumos. Šie jaunieši nereti neredz vajadzību iesaistīties vai nemaz nezina par līdzdalības iespējām. Tā rezultātā organizācijām jāīsteno “ielu darbs” – jāuzrunā jaunieši tur, kur viņi atrodas ikdienā – pilsētu skvēros, pagalmos, vakara stundās, dažkārt arī konfliktu situācijās. Šī darba efektivitāte ir atkarīga no jaunatnes darbinieku regulāras klātbūtnes, īpašas, individuālas pieejas un uzticības nodibināšanas.

Lielu lomu jaunatnes organizāciju darbā spēlē arī **starpinstitucionālā sadarbība**, kuru ir būtiski stiprināt. Lai sasniegtu un atbalstītu jauniešus ar ierobežotām iespējām, nepieciešama cieša sadarbība starp pašvaldībām, izglītības iestādēm, sociālajiem dienestiem, probācijas dienestu u.c. institūcijām, kas tiešā vai netiešā veidā ir saistītas ar jauniešu mērķa grupu. Nereti intervijās uzrunātās jaunatnes nevalstiskās organizācijas atzīst, ka liels darbs tiek veltīts partneru, kas var sniegt specifisku atbalstu atkarībā no jaunieša interesēm vai vajadzībām, piesaistei. Tiek atklāts, ka praksē veiksmīgi tiek dibinātas sadarbības, piemēram, ar sporta klubiem, lai motivētu riska grupu jauniešus iesaistīties brīvprātīgajā darbā un socializēties ar saviem vienaudžiem.

Joprojām izaicinājums darbā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām ir **cilvēkresursu, tehnisko un finanšu resursu nepietiekamība**. Organizācijām, kas strādā ar dažādām jauniešu grupām ir nepieciešams nodrošināt iekļaujošas aktivitātes un vienlaikus jāspēj reaģēt uz individuālām jauniešu vajadzībām. Piemēram, jauniešiem ar veselības traucējumiem nepieciešami papildu pakalpojumi – surdotulki, pielāgotas telpas –, kas palielina projekta izmaksas un projektu konkursos apgrūtina konkurenci ar lielākām organizācijām. Tai pat laikā jaunatnes darbiniekiem ir **jāpieņem zināšanās par specifisko mērķa grupu**, taču šādi jaunatnes darbinieki nav daudz un tiek nepienācīgi atalgoti.

7.3. Faktori, kas ierobežo jauniešu līdzdalību programmās “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss”

Lai arī JSPA koordinētās programmas “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpuss” piedāvā plašas iespējas jauniešu līdzdalības aktivitāšu nodrošināšanai, interviju laikā tiek atklāts, ka to pieejamību un īstenošanu praksē kavē daži būtiski faktori, kas ietekmē gan jauniešus ar ierobežotām iespējām, gan ar viņiem strādājošās organizācijas.

Viens no nozīmīgākajiem ierobežojošajiem aspektiem, jaunatnes organizāciju pārstāvjuprāt, ir pārspīlēta **birokratizācija un sarežģītā projektu dokumentācija**. Lai arī organizācijām ir vēlme un vīzija par potenciālu projektu īstenošanu, tomēr tās bieži izvēlas nepieteikt projektus. Kā galvenais iemesls tomēr nepieteikties projektu konkursos ir projektu pieteikšanas un atskaitīšanās process, kas ir īpaši sarežģīts mazākām un reģionos aktīvajām organizācijām. Turklāt tiek uzsvērts, ka projektu

pieteikumu sistēma nav draudzīga jauniešiem, kas liedz viņiem pašiem būt par iniciatoriem vai līdzdarboties projektu izstrādē. Organizāciju darbinieki atzīst, ka pat pieredzējušiem projektu vadītājiem mēdz būt grūtības aizpildīt “Eiropas Solidaritātes korpuss” projektu pieteikumus, tādēļ jauniešiem, kuriem pēc būtības šie projekti ir jāraksta pašiem, tas ir īpaši izaicinoši. Tas īpaši attiecas uz organizācijām, kuras strādā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām un kurām nepieciešams vairāk laika un atbalsta, lai kvalitatīvi sagatavotu pieteikumus.

Mobilitātes projektu kontekstā kā nozīmīgs šķērslis jauniešu līdzdalībai ir valodu barjera – daļai mobilitātes projektu, īpaši “Erasmus+” programmā, tiek prasītas **noteikta līmeņa angļu valodas zināšanas**. Šāds uzstādījums automātiski izslēdz tos jauniešus, kuru valodu prasmes nav pietiekami attīstītas, tādējādi sašaurinot vienlīdzīgas iespējas.

7.4. Vērtējums par JSPA īstenotajām aktivitātēm, programmām, projektiem un iniciatīvām jauniešu ar ierobežotās iespējām iekļaušanai

Izpētes ietvaros tika uzrunātas organizācijas un pašvaldību iestādes, kas ir izmantojušas “**Erasmus+**” un “**Eiropas Solidaritātes korpuss**” programmu iespējas, organizējot dažādus uz jauniešiem ar ierobežotām iespējām vērstus projektus. Šajos projektos jauniešu iesaiste ir ļoti daudzveidīga – dažās organizācijās viņi aktīvi piedalās jau no projekta idejas veidošanas un pieteikuma rakstīšanas brīža, citās – tiek piesaistīti pēc projekta apstiprināšanas. Neskatoties uz pieeju atšķirībām, organizāciju pārstāvji uzsver, ka programmas ļauj tieši šiem jauniešiem kļūt par aktivitāšu īstenotājiem.

Projektu ietvaros akcentētas vairākas nozīmīgas tēmas: iekļaušana, solidaritāte, savstarpējās attiecības, dažādu kultūru iepazīšana, karjeras iespējas, līderība u.c. Liela nozīme tiek piešķirta jauniešu mentoringam, kas palīdz jauniešiem gūt drošības sajūtu un pārliecību par savām spējām. Īpaši novērtētas tiek dažādas mācības, darbnīcas, meistarklases, kas palīdz attīstīt sociālās un profesionālās prasmes.

Intervijās tiek atzīmēts, ka dažas jaunatnes organizācijas darbojas arī kā **partnerorganizācijas starptautiskos projektos**, veicinot sadarbību ar citām valstīm (īpaši “Erasmus+” projektu ietvaros). Jaunieši piedalās pieredzes apmaiņās ārvalstīs, kā arī uzņem viesus Latvijā. Tāpat tiek izmantotas iespējas piedalīties **mazās partnerības projektos**, lai gan šo projektu īstenošana bieži tiek vērtēta kā sarežģīta un finansiāli nepietiekama, īpaši ņemot vērā inflācijas ietekmi un atšķirīgo gatavību starp partneriem.

Solidaritātes projekti vērsti uz dažāda veida ierobežojumu – kultūras, sociālo un ekonomisko – pārvarēšanu. Pieteikšanās procesā jaunieši identificē sev raksturīgos šķēršļus, taču ikdienas darbā šāda klasificēšana netiek uzsvēta.

Attiecībā uz jauniešiem NEET situācijā, viens no spilgtākajiem piemēriem ir programma “**Proti un Dari!**”, kas īpaši mērķēta uz tieši jauniešiem, kas nemācās un nestrādā. Šī programma jaunatnes

organizāciju darbībā nodrošina individualizētu atbalstu un palīdz jauniešiem soli pa solim virzīties pretim pašizaugsmei un iekļaušanai sabiedrībā.

Jāatzīmē, ka **jauniešu līdzdalība projektu ietvaros norit dažādos līmeņos** – kā brīvprātīgajiem, projektu dalībniekiem, arī kā iniciatoriem un līderiem. Atsevišķās organizācijās jaunieši paši izstrādā aktivitātes, raksta projektu pieteikumus, meklē sadarbības partnerus, organizē pasākumus un pārstāv organizāciju. Tiek atzīts, ka šī iespēja būt līdzvērtīgiem procesa dalībniekiem ne tikai sekmē sociālo iekļaušanu, bet arī sniedz būtisku pieredzi karjeras izaugsmei. Jauniešu līderības modelis, kur jaunieši paši pārstāv citu intereses, plāno un vada aktivitātes, ir būtisks elements šo projektu īstenošanā. Tādejādi tiek veicināta atbildība, pašmotivācija un spēja strādāt komandā. Atsevišķiem jauniešiem, kuri izrāda augstu iniciatīvu, tiek dota iespēja izmēģināt spēkus arī algotā darbā, kas sniedz pirmo profesionālo pieredzi.

Intervijās tiek atklāts, ka JSPA koordinēto programmu sistēma organizāciju skatījumā tiek vērtēta kā skaidra, saprotama un elastīga, piedāvājot iespējas integrēt biedrībām nozīmīgas tēmas. Šādu pieeju darbā ar jaunatni iesaistītie uzskata par būtisku balstu **iekļaujošai un ilgtspējīgai jauniešu ar ierobežotām iespējām iesaistei**.

7.5. Nepieciešamie resursi un finansējuma iespējas iniciatīvu turpināšanai un attīstīšanai

Lai arī līdzšinējā jaunatnes organizāciju pieredze apliecina, ka JSPA koordinētās programmas, kā “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpus”, sniedz būtisku atbalstu jauniešu ar ierobežotām iespējām līdzdalības aktivitāšu nodrošināšanai, pastāv vairāki izaicinājumi, kas būtiski ietekmē organizāciju darbu un jauniešu iesaistes iespējas.

Cilvēkresursi joprojām ir viens no kritiskākajiem faktoriem. Jaunatnes jomā strādājošie bieži vien ir motivēti un entuziasma pilni, taču jāatzīst, ka šis darbs prasa augstu atbildības un emocionālo piesaisti. Darbs ar jaunatni ir dinamisks un mainīgs, bet atalgojums bieži ir nepietiekams, īpaši reģionos. Daudzviet jaunatnes darbinieki ir nodarbināti nepilnā slodzē (0,2 vai 0,5), kas būtiski ierobežo viņu spējas pilnvērtīgi strādāt ar jauniešiem. Kāds no pašvaldības pārstāvjiem atzīst, ka nereti šos amatus ieņem studenti, kuri strādā tikai nedēļas nogalēs, bez iespējas apmeklēt mācības vai pilnveidot savas prasmes darbā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām, kas savukārt rada nevienlīdzīgu darbu ar jaunatni kvalitāti dažādās pašvaldībās.

Attiecībā uz cilvēkresursiem papildu izaicinājums ir **jaunatnes darbinieku kompetenču pilnveide** darbam ar specifiskām jauniešu grupām, piemēram, ar bērniem un jauniešiem ar veselības problēmām. Lai efektīvi strādātu ar šiem jauniešiem, nepieciešamas specifiskas zināšanas un metodoloģiska pieeja, kā arī bieži vien – atbalsta personas klātbūtne. Ja šādas atbalsta personas (nereti tie ir vecāki) nav pieejamas, dalība pasākumos kļūst neiespējama. Intervijās tiek atzīts, ka jaunatnes darbiniekiem ir arī nepieciešams stiprināt zināšanas projektu rakstīšanā, izpratni par

iekļaujošām praksēm un dažādu mērķa grupu vajadzībām. Pašlaik lielākā daļa projektu koncentrējas uz “sociālo šķēršļu” pārvarēšanu (piemēram, lauku jauniešiem), savukārt aktivitātes, kas orientētas uz citām specifiskām grupām (piemēram, jauniešiem ar invaliditāti, migrantu jauniešiem, etniskajām minoritātēm), joprojām ir salīdzinoši maz.

Tik pat svarīgs organizācijām ir arī **finansiālais nodrošinājums**, kas ietekmē ne tikai cilvēkresursus, bet arī **materiāltehniskos un infrastruktūras** jautājumus, kā piemēram, transporta pieejamību, kas īpaši būtiska lauku reģionos. Sabiedriskā transporta trūkums, slikta ceļu infrastruktūra un lauku teritoriju attālumi no pilsētām nozīmē, ka daudzi jaunieši vienkārši nespēj fiziski nokļūt uz aktivitātēm jauniešu centros pilsētās. Dažos gadījumos šo plaisu cenšas aizpildīt brīvprātīgie citu jauniešu vecāki, piemēram, izvadājot jauniešus no konkrētiem pagastiem uz pilsētu centriem, taču tas nav sistēmisks risinājums ilgtermiņā.

Jaunatnes organizāciju pārstāvji atzīst, ka, lai nodrošinātu kvalitatīvas projektu aktivitātes sadarbībā ar citām organizācijām, ir nepieciešams vairāk fokusēties uz partnerību veidošanu, īpaši starptautiskā līmenī. Tāpēc tiek rosināts izveidot **jaunatnes organizāciju sadarbības tīklu**, kas nodrošinātu koordinētu resursu izmantošanu, pieredzes apmaiņu un kapacitātes celšanu.

7.6. Jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupas, kurās būtu nepieciešams prioritāri organizēt JSPA atbalsta aktivitātes

Lai veicinātu iekļaujošu un visaptverošu jaunatnes politiku, būtiski ir skaidri identificēt tās jauniešu grupas, kuras šobrīd visbiežāk paliek ārpus darba ar jaunatni redzesloka vai kurām nepieciešams mērķtiecīgs un pastiprināts atbalsts. Prakse rāda, ka daudzas no šīm grupām ir grūti sasniedzamas vai arī pašas nelabprāt identificējas kā jaunieši ar ierobežotām iespējām. Intervijās informanti atklāj, ka JSPA atbalsta aktivitātēm būtu nepieciešams pievērst īpašu uzmanību sekojošām mērķgrupām.

Lauku reģionu jaunieši. Lai arī organizāciju pieredze norāda, ka lauku jaunieši ir salīdzinoši vieglāk sasniedzami un organizācijām bieži vien veidojas iekšēja kārtība viņu atbalstam (piemēram, transporta nodrošinājums), viņi noteikti ir pelnījuši saglabāt prioritāras mērķgrupas statusu. Attālums no pilsētām, ierobežota infrastruktūra un mazāka pieejamība kvalitatīvam jaunatnes darbam rada risku, ka šie jaunieši tiek atstāti bez vienlīdzīgām iespējām. Svarīgi arī ņemt vērā, ka pēc reģionālās reformas daudzi novadi kļuvuši ļoti lieli, kas tikai pastiprina izaicinājumus jauniešu piekļūstamībai aktivitātēm, kuras bieži vien ir pieejamas tikai centrā vai dažās lielākajās apdzīvotajās vietās novadā.

Sociālā riska jaunieši. Organizāciju pārstāvji norāda, ka šie jaunieši bieži uzturas jauniešu centros vai vienkārši pavada laiku bez konkrētas nodarbes (“sēž telefonā”). Taču viņu aktivizēšana un ilgtermiņa iesaiste ir viens no lielākajiem izaicinājumiem. Nereti šiem jauniešiem piemīt uzvedības traucējumi, viņi izrāda neiecietību, skolā uzvedas problemātiski vai vispār to neapmeklē. Šī grupa ietver arī tos, kuri ir bijuši ieslodzījumā vai veikuši administratīvus vai kriminālus pārkāpumus, un bieži vien viņi paši nejūtas piederīgi sabiedrībai. Viņiem nepieciešama individuāla pieeja, uzticēšanās

veidošana un darbs drošā vidē. Intervijās atklājas, ka viena no vissarežģītāk sasniedzamajām grupām ir **NEET jaunieši** – viņi neapmeklē izglītības iestādes, nav nodarbināti un reti paši meklē iespējas iesaistīties. Lai arī NEET jauniešu identificēšana ir apgrūtināta, tieši viņiem būtu nepieciešams īpašs atbalsts un mērķtiecīgas iesaistes stratēģijas. Šajā gadījumā nozīmīgs ir ielu darbs, apkaimju centri un proaktīva sadarbība ar sociālajiem dienestiem.

Jaunieši ar uzvedības vai garīgās veselības traucējumiem. Organizāciju pārstāvji atzīst, ka daudzi no šiem jauniešiem netiek atpazīti, jo viņi paši neatklāj savas veselības problēmas, un organizācijas arī izvairās uzdot tiešus jautājumus. Bieži vien informācija par viņu situāciju tiek iegūta tikai netieši – no konteksta, uzvedības vai sociālajiem apstākļiem. Darbs ar šiem jauniešiem prasa specifiskas zināšanas, iecītīgu pieeju un spēju radīt vidi, kur viņi jūtas pieņemti.

LGBTQ+ jaunieši. Organizācijās, kur tiek veidota droša un pieņemoša vide, LGBTQ+ jaunieši aktīvi iesaistās un pat izveido savas kopienas. Tomēr kopumā sabiedrībā šie jaunieši bieži saskaras ar diskrimināciju, nepieņemšanu un psiholoģiskiem izaicinājumiem.

Jaunieši, kas pārstāv etniskās minoritātes (t.sk. ukraiņi, krievvalodīgie). Intervijās tiek uzsvērtā nepieciešamība pievērst uzmanību ukraiņu jauniešu iekļaušanai, kā arī veidot mērķtiecīgus pasākumus, lai aktivizētu jauniešus, kuri savā ģimenē galvenokārt sarunājas krievu valodā. Šobrīd vērojama noslāņošanās, bažas par to, vai viņi tiks saprasti vai pieņemti. Tāpat aktuāli kļūst jautājumi par radikalizācijas riskiem, piederību Latvijai un kritisko domāšanu, īpaši pierobežās.

Eksperti uzsver, ka vislielākā uzmanība būtu jāpievērš nevis tam, kuras grupas ir vieglāk sasniedzamas, bet tieši tām, kuras pašas sevi visbiežāk neuzskata par līdzdalības subjektiem vai jūtas izslēgtas. JSPA programmu un atbalsta aktivitātēm būtu jāveicina drosmīga, aktīva un profesionāla rīcība, lai identificētu, uzrunātu un noturētu tieši šos jauniešus.

7.7. Informantu priekšlikumi atbalsta aktivitātēm esošās situācijas uzlabošanai

Lai efektīvāk atbalstītu jauniešu ar ierobežotām iespējām līdzdalību JSPA koordinētajās programmās “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpus”, nepieciešams attīstīt gan saturiskās, gan strukturālās izmaiņas atbalsta mehānismos. Viens no būtiskākajiem priekšlikumiem ir **mācību grupu veidošana**, īpaši fokusējoties uz tām organizācijām un jaunatnes iniciatīvām, kuras strādā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām un pārstāv gan Rīgu, gan reģionus. Organizāciju pārstāvji norāda, ka, lai arī šobrīd JSPA organizē dažādas mācības, praksē tajās pārsvarā iesaistās rīdzinieki, tāpēc ir svarīgi mērķtiecīgi ieguldīt resursus tieši reģionu aktivizēšanā, piemēram, Daugavpilī, Liepājā, Ventspilī un citviet.

Tāpat tiek izteikts priekšlikums **pārskatīt birokrātiskos procesus**, kas saistīti ar projektu pieteikumu iesniegšanu un atskaitēm. Pašreizējā situācijā saskatāma disproporcija – nelieliem projektiem ir nesamērīgs administratīvais slogs, kas bieži vien ir pat apgrūtinātāks nekā lielāka apjoma projektiem.

Šāda pieeja demotivē projektu konkursos piedalīties gan organizācijas, gan jauniešus, īpaši tos, kuri vēlas uzsākt savu pieredzi projektu veidošanā.

Viens no būtiskākajiem uzlabojumiem būtu arī **caurskatāma un kvalitatīva atgriezeniskā saite** projektu izvērtēšanas procesā. Organizācijām ir svarīgi saprast, kāpēc kādā aspektā vērtējums bijis zemāks, lai nākotnē spētu uzlabot projekta kvalitāti. Tāpat ierosināts lielāku fleksibilitāti nodrošināt projektu īstenošanas posmā, īpaši gadījumos, kad rodas nepieciešamība veikt, organizāciju pārstāvju prāt, nenozīmīgas izmaiņas tāmēs, saglabājot kopējo budžeta ietvaru.

Priekšlikumu kontekstā izskan arī aicinājums **“Erasmus+” aktivitātēs iekļaut arī jaunākus jauniešus**, kuri bieži vien ir aktīvāki un ieinteresētāki līdzdarboties un doties pieredzes apmaiņās nekā vecāki vienaudži. Savukārt “Eiropas Solidaritātes korpus” projektu nosacījumi būtu pārskatāmi attiecībā uz nepieciešamo **projekta komandas dalībnieku skaitu** – mazākās organizācijās ir grūti sameklēt nepieciešamo cilvēku skaitu projekta komandas izveidei, kas kļūst par šķērsli projekta īstenošanai.

Lai stiprinātu atbalsta kvalitāti, ierosināta **ciešāka un noturīgāka sadarbība ar JSPA**, tai skaitā nepieciešamība pēc konkrēta atbildīgā par iekļaušanas jautājumiem. Šādam speciālistam būtu jāspēj izveidot attiecības ar organizācijām, nodrošinot gan informatīvu, gan emocionālu atbalstu, kas īpaši svarīgi jauniešu ar ierobežotām iespējām iesaistei. Tāpat ierosināts stiprināt mentoru lomu projekta īstenošanas laikā, nodrošinot ne tikai konsultatīvu palīdzību projektu rakstīšanas posmā, bet arī turpmāku līdzdalību kā ārējā motivatora, atbalstītāja un procesa virzītāja.

Sadarbības stiprināšanai ieteikta arī **sadarbības platformas izveide**, kas apvienotu organizācijas ar līdzīgu fokusu, piemēram, tās, kas strādā ar jauniešiem ar veselības traucējumiem vai invaliditāti. Šāda platforma veicinātu pieredzes apmaiņu, kopīgu resursu izmantošanu un iespējamu partnerību veidošanos.

Organizāciju pārstāvji atzīmē, ka svarīgi ir turpināt pieredzes apmaiņas pasākumus – mācības, seminārus, konferenču formātus –, lai jaunatnes darbinieki būtu informēti par aktuālajām tendencēm, piemēram, kā runāt ar dažādām jauniešu grupām, kā izmantot digitālos rīkus, kā stiprināt kritisko domāšanu.

8. IETEIKUMI PILNVEIDOJUMIEM

Lai veicinātu jēgpilnu jauniešu ar ierobežotām iespējām līdzdalību un iespējas iesniegt iniciatīvas dažādos politikas un sabiedriskajos procesos, nepieciešamas kompleksas un ilgtermiņā vērstas izmaiņas gan līdzdalības formātos, gan institucionālajos atbalsta mehānismos. Kartējuma laikā identificēti šādi būtiskākie ieteikumu virzieni.

1. Attīstīt pielāgotus līdzdalības formātus, balstītus jauniešu vajadzībās un kapacitātē.

Lai jaunieši ar ierobežotām iespējām varētu pilnvērtīgi iesaistīties iniciatīvu izstrādē un lēmumu pieņemšanā, ir būtiski radīt tādas līdzdalības formātus, kas ņem vērā viņu funkcionēšanas iespējas, komunikācijas veidu, emocionālo komfortu un sociālo situāciju. Tas nozīmē atteikties no pieejas "viens formāts visiem" un pārveidot līdzdalības iespējas par daudzveidīgu, elastīgu platformu.

Veidot daudzveidīgus un pielāgojamus līdzdalības formātus, kas piemēroti atšķirīgiem funkcionēšanas ierobežojumiem un personības tipiem, piemēram: individuālas sarunas; nelielas fokusgrupas ar moderētu atbalstu; digitālie formāti (Zoom, čati, audio ieraksti) vai papīra formāti (anketas, zīmēšanas lapas); hibrīda līdzdalība (klātienē + tiešsaistē), kas paplašina pieejamību arī jauniešiem no attālākām teritorijām vai ar kustību traucējumiem.

Nodrošināt alternatīvas un pielāgotas komunikācijas iespējas, piemēram: vieglo valodu (gan rakstiski, gan mutiski), zīmju valodu vai tās tulkojumu, iespēju paust idejas mutiski ar atbalsta personas vai starpnieka palīdzību, simbolu, ilustrāciju vai citu vizuālās komunikācijas formu izmantošana.

Sekmēt un atbalstīt neformālus un radošus līdzdalības veidus, kas jauniešiem var būt dabiskāki un emocionāli drošāki nekā formālas sanāksmes. Tas var ietvert: pašizpaušmi caur mākslu, fotogrāfēšanu, video stāstiem, teātri vai performanci, pieredzes stāstu veidošanu, kur līdzdalība notiek caur personīgu naratīvu, interaktīvas metodes (piemēram, kolāžu, lomu spēļu vai koprades darbnīcas).

Atvērt telpu arī pasīvākai, netiešai līdzdalībai, ļaujot jauniešiem pašiem izvēlēties iesaistes līmeni un ritmu, piemēram, komentējot citus ierosinājumus, balsojot vai sniedzot atsauksmes pēc pasākuma.

Iesaistīt pašus jauniešus šo formātu līdzradē, uzklusot viņu priekšlikumus, kas palīdz saprast, kādas formas viņiem šķiet ērti uztveramas, drošas un iedarbīgas.

2. Ieviest sistēmiskus atbalsta mehānismus jauniešu līdzdalības veicināšanai.

Lai jaunieši ar ierobežotām iespējām varētu pilnvērtīgi un jēgpilni iesaistīties, tai skaitā lēmumu pieņemšanā un iniciatīvu izstrādē, nepietiek tikai ar iespēju – nepieciešams arī strukturēts, uz uzticību

un kompetenci balstīts atbalsts, kas palīdz jauniešiem orientēties līdzdalības vidē, sagatavoties un pilnvērtīgi piedalīties procesā.

Veidot mentoru, atbalsta personu vai vienaudžu tīklus, kas palīdz jauniešiem izprast līdzdalības mehānismus (kā izteikt viedokli, kur to darīt, kā uzrakstīt iniciatīvu utt.), sniedz atbalstu idejas attīstības un noformēšanas procesā (piemēram, palīdz strukturēt domas, aizpildīt pieteikumus, plānot aktivitātes), veido uzticības attiecības un ilgtermiņā darbojas kā kontaktpersonas vai “līdzgaitnieki”, var būt gan profesionāļi (jaunatnes darbinieki, sociālie darbinieki), gan paši jaunieši – vienaudži ar līdzīgu pieredzi, kuri izgājuši līdzīgu ceļu.

Piedāvāt mērķētas sagatavošanās darbnīcas un treniņus, kas palīdz attīstīt līdzdalībai nepieciešamās prasmes: informēšana par iesaistes iespējām un vidi, viedokļa formulēšana un publiska paušana, interešu aizstāvība un līdzdalības stratēģiju izpratne, iniciatīvu noformēšana, prezentēšana un iesniegšana dažādos formātos, pašorganizācijas un projektu plānošanas pamatprincipi. Šīm aktivitātēm jābūt pieejamām, saprotamām un pielāgotām dažādiem spēju līmeņiem.

Nodrošināt arī emocionālu un psihosociālu atbalstu, jo līdzdalība var būt izaicinoša: daļai jauniešu tā var aktivizēt agrākas negatīvas pieredzes ar noraidījumu, ignoranci vai neveiksmīgu iesaisti; nepieciešams veidot drošu vidi, kurā var paust bažas, vilcināšanos vai nedrošību bez vērtējuma; ieteicams iesaistīt psihologus vai emocionālā atbalsta speciālistus situācijās, kad līdzdalības process izraisa paaugstinātu trauksmi vai iekšēju spriedzi.

Ilgtermiņā – attīstīt līdzdalības “ceļus” kā mācību procesu, kurā tiek atzīts, ka daļa jauniešu sāk ar maziem soļiem un viņiem nepieciešams laiks, pakāpeniska pieredze un pozitīvi piemēri, lai nonāktu līdz aktīvai iniciatīvu izstrādei un pārstāvībai.

3. Veicināt līdzdalības procesu, kuros jaunieši ir partneri, nevis tikai dalībnieki.

Lai līdzdalība būtu jēgpilna, jauniešiem ar ierobežotām iespējām jāklūst par līdzvērtīgiem sadarbības partneriem, nevis objektiem, kuru viedokli reizēm “uzklausā” formāli. Tas nozīmē pārskatīt līdzdalības pieejas un mainīt arī institucionālās attieksmes – no integrēšanas “viņu vietā” uz līdzradīšanu “kopā ar viņiem”.

Līdzdalībai jābūt iekļautai kā normai dažādu ar jaunatni saistīto politiku, programmu un projektu plānošanā. Jāveicina tāda prakse, kur jaunieši ar ierobežotām iespējām tiek uzrunāti jau plānošanas fāzē kā līdzautori un līdzatbildīgie, viņu līdzdalība tiek integrēta visos posmos – no ideju radīšanas līdz izvērtēšanai un ietekmes uzraudzībai.

Nodrošināt pārstāvību nozīmīgās līdzdalības struktūrās, piemēram, pašvaldību jauniešu domēs un izglītojamo pašpārvaldēs, darba grupās, konsultatīvajās padomēs, projektu izvērtēšanas komisijās. Šai pārstāvībai jābūt kvalitatīvai, ne tikai kvantitatīvai – būtiski nodrošināt pielāgotus

formātus, atbalsta personas, saprotamus materiālus un praktisku pieejamību (piemēram, transporta kompensācijas, asistenta klātbūtne).

Mainīt sabiedrisko un institucionālo domāšanu par jauniešu ar ierobežotām iespējām lomu, pārejot no aizbildnieciskas pieejas uz uzticības balstītu sadarbību, atzīt, ka arī ar ierobežojumiem iespējams būt kompetentam, uzņemties atbildību un ietekmēt procesus. Nepieciešams arī nodrošināt atgriezenisko saiti, kas ļauj jauniešiem redzēt savu līdzdalības rezultātu.

4. Izstrādāt ilgtermiņa iniciatīvu finansēšanas mehānismus.

Lai jaunieši ar ierobežotām iespējām varētu iesaistīties iniciatīvu veidošanā un īstenošanā, nepietiek ar vienreizēju iespēju. Nepieciešami tādi finansēšanas mehānismi, kas ir gan pieejami, gan paredz ilgtermiņa attīstības iespējas, tai skaitā projektos uzsākto aktivitāšu pēctecību.

Vienkāršot projektu pieteikšanas un atskaitīšanās procedūras, lai tās būtu saprotamas, nepārslogotas un pieejamas arī tiem jauniešiem un organizācijām, kuriem ir zema pieredze administratīvajā darbā, funkcionēšanas traucējumi, kas ietekmē informācijas apstrādi, valodas barjeras vai citi komunikācijas ierobežojumi.

Piedāvāt atbalstu pieteikumu sagatavošanā un īstenošanā, tai skaitā, iepriekšējas konsultācijas vai līdzdalības darbnīcas, iespēju izmantot atbalsta personas (mentoros, līdzgaitniekus) gan sagatavošanas, gan realizācijas posmā.

Veidot finansēšanas sistēmu ar skaidru attīstības trajektoriju, kas ļauj soli pa solim virzīties no vienkāršām iniciatīvām uz sarežģītākiem projektiem, piemēram, sākot ar mikrograntu, vēlāk turpinot ar lielāku apjomu projektiem kopā ar organizācijām, tas veicinātu pieredzes uzkrāšanos un uzticēšanos sistēmai.

Nodrošināt iespējas turpināt iesākto arī pēc projekta beigām, piemēram, atbalstot idejas pāreju uz pašvaldības ilgtermiņa programmām (pašvaldības kā sadarbības partneri, ar apņemšanos nodrošināt ilgtspēju), veidojot sadarbību ar jau esošiem resursu centriem, stimulējot partnerības ar NVO vai uzņēmējiem.

5. Veicināt sabiedrības attieksmes maiņu un jauniešu redzamību publiskajā telpā.

Sabiedrības priekšstatī ietekmē ne tikai to, vai jaunieši ar ierobežotām iespējām tiek aicināti iesaistīties, bet arī to, vai viņi paši uzdrīkstas uzsākt iniciatīvas un formulēt savu viedokli.

Atbalstīt iniciatīvas, kurās paši jaunieši ar ierobežotām iespējām stāsta par savu pieredzi, idejām un līdzdalību. Pieredzes stāsti, video, fotoprojekti, diskusijas ar sabiedrību – īpaši nozīmīgi, ja iniciatīvas veido paši jaunieši, nevis tiek veidotas viņu vārdā.

Akcentēt jauniešu spējas, nevis ierobežojumus, izceļot viņu prasmes, idejas un pienesumu kopienai.

Izglītot sabiedrību, īpaši vienaudžus un pieaugušos, par to, ko nozīmē iekļaujoša līdzdalība un kā to veicināt savā vidē (skolā, darbā, kopienā).

6. Nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi atbalsta aktivitātēm visā Latvijas teritorijā.

Liela daļa līdzdalības un mācību iespēju šobrīd koncentrējas Rīgā un tās tuvumā, kamēr daudzi jaunieši ar ierobežotām iespējām dzīvo reģionos ar mazāku pieejamību.

Attīstīt reģionālās mācību grupas un mentoringa iniciatīvas.

Veidot mobilas atbalsta komandas vai “iekļaušanas vēstniekus”, kas var organizēt līdzdalības darbnīcas uz vietas – skolās, jauniešu centros, kopienās.

Nodrošināt mācību materiālus un atbalsta resursus digitālā formā, bet pielāgotus vieglās valodas, subtitru, audioformāta un citiem universālā dizaina principiem.

7. Stiprināt starpnozaru sadarbību un profesionāļu atbalsta ekosistēmu.

Darbs ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām nav iespējams izolēti – tas prasa ciešu sadarbību starp jaunatnes, izglītības, sociālās un veselības aprūpes jomām.

Veidot ilgtermiņa sadarbības platformu starp organizācijām, kas strādā ar līdzīgām jauniešu grupām, piemēram, veselības traucējumiem, invaliditāti, ārpusģimenes aprūpi.

Izstrādāt vienotu profesionālā atbalsta modeli, kas ietver supervīzijas, regulāras pieredzes apmaiņas, iespēju konsultēties ar speciālistiem.

Iesaistīt mentālās veselības un izglītības profesionāļus projektu plānošanā un īstenošanā, īpaši tajos gadījumos, kad mērķgrupas vajadzības prasa emocionālu atbalstu vai pielāgotu pieeju.

Uzkrāt un analizēt labās prakses piemērus, lai uz tiem balstītu metodisko atbalstu nākamajiem projektiem un politikas plānošanu.

8. Stiprināt rezultātu izvērtēšanu un pierādījumu bāzi līdzdalības aktivitātēs.

Lai līdzdalības procesi attīstītos, ir būtiski ne tikai īstenot aktivitātes, bet arī novērtēt to ietekmi, identificēt efektīvākās pieejas un sistemātiski izmantot iegūto pieredzi.

Ieviest vienotu līdzdalības rezultātu izvērtēšanas ietvaru, kurā iekļauti gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi indikatori, piemēram, unikālo dalībnieku skaits un daudzveidība, prasmju attīstība, pašu jauniešu pašvērtējums par izmaiņām, līdzdalības turpinājums pēc projekta beigām.

Attīstīt līdzdalības pašnovērtējuma rīkus jauniešiem, kas ļauj reflektēt par savu pieredzi, iegūtajām prasmēm un turpmākajiem soļiem. Šie rīki var būt interaktīvi, vizuāli vai mutiski aizpildāmi, atbilstoši dažādām funkcionēšanas iespējām.

Veidot publiski pieejamu datubāzi ar īstenotajiem projektiem un aktivitātēm, to rezultātiem un pārneses potenciālu, tā palīdzētu izvairīties no dublēšanās un veicinātu zināšanu apmaiņu starp organizācijām un pašvaldībām.

Izmantot izvērtēšanu arī kā atgriezeniskās saites instrumentu projektā iesaistītajiem jauniešiem, lai viņi redz, kā viņu ieguldījums veido reālas pārmaiņas.

* * *

9. PIELIKUMI

9.1. Pētījuma anotācija

Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti	Kartējumā sniegts pārskats par jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupām un to statistiskajiem rādītājiem, kā arī analizēta informācija par mērķgrupu sociālās iekļaušanas barjerām un līdzšinējo darbu ar mērķgrupām. Līdz ar to šis kartējuma ziņojums sniedz plašu analītisko bāzi turpmāko sociālās iekļaušanas aktivitāšu plānošanai un īstenošanai.
Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas	Jauniešu sociālā iekļaušana.
Pētījuma pasūtītājs	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
Pētījuma īstenotājs	Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts
Pētījuma īstenošanas gads	2025
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	6015,60 EUR
Pētījuma klasifikācija	Padziļinātas ekspertīzes pētījums
Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums	Visa Latvija
Pētījuma mērķa grupa/-as	Jaunieši ar ierobežotām iespējām
Pētījumā izmantotās metodes atbilstoši informācijas ieguves veidam:	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	Jā
2) statistikas datu analīze	Jā
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	Jā
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	Jā
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Nē
6) gadījumu izpēte	Jā
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	Nē
8) citas metodes (norādīt, kādas)	Nē
Kvantitatīvās pētījuma metodes:	
1) aptaujas izlases metode	-
2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	-
Kvalitatīvās pētījuma metodes:	
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits	16
2) fokusa grupu diskusiju skaits	-
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	Aleksandra Bērziņa, tālruna numurs 28 446 122, 28803401, e-pasts: aleksandra.berzina@jaunatne.gov.lv
Pētījuma īstenotāja kontaktinformācija	Gints Klāsons, tālruna numurs 22 830 200, e-pasts: gints.klasons@lka.edu.lv
Pētījuma autori (autortiesību subjekti)	Gints Klāsons, Laura Brutāne